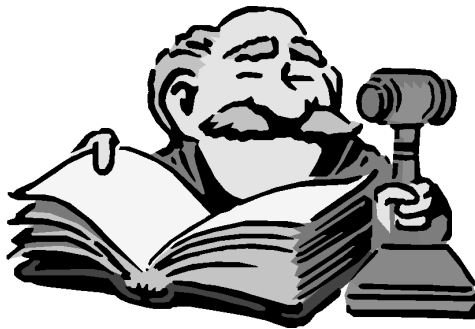


ВРУБЛЕВСЬКИЙ О.С.

**ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЇ ПРАВА
ЧЕРЕЗ СУД?**



Київ – 2007

ББК 67.71
В83

Кишеньковий посібник видано в межах проекту "Покращення доступу сільського населення до правосуддя", що впроваджується в партнерстві Творчим центром ТЦК та Інститутом громадянського суспільства за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Врублевський О. С.

В83 **Як захистити свої права через суд?**. – К.: [Ін-т громадян. сусп-ва: ТОВ „ІКЦ Леста“], 2007. – 184 с. – Бібліогр.: с. 164-166.

ISBN 978-966-8312-43-4.

Це видання містить відповіді на запитання, які можуть виникати у пересічних громадян у разі порушення їх законних прав та інтересів. У додатках подано зразки процесуальних документів, які використовуються при проходженні судових процедур. Розраховане на широке коло читачів.

ББК 67.71

© Творчий центр “Каунтерпарт”, 2007

© Інститут громадянського суспільства, 2007

ЗАСТОСОВАНІ СКОРОЧЕННЯ

ГПК – Господарський процесуальний кодекс України

ЖКУ – Житловий кодекс України

ЗКУ – Земельний кодекс України

КАС – Кодекс адміністративного судочинства України

КЗпП – Кодекс законів про працю України

КМУ – Кабінет Міністрів України

ЦКУ – Цивільний кодекс України

ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України

ВСТУП

Важливими передумовами становлення в Україні правової держави є забезпечення ефективного механізму захисту прав фізичних і юридичних осіб, реалізації права на правосуддя. Суспільству потрібен реальний механізм, який здатний забезпечувати принципи, визначені Конституцією України.

У сучасному цивілізованому суспільстві кожній особі гарантується судовий захист її порушених прав та свобод, а також законних інтересів. На превеликий жаль, сьогодні існують серйозні проблеми під час вирішення цього завдання в Україні. Громадяни, які вирішили відшукати правду у державному суді, змушені вичікувати на судові рішення роками, інші – через юридичну необізнаність чи зневіру в служителів Феміди – погодитися з існуючим станом речей. Третейські суди досі залишаються мало затребуваними. Зрозуміло, що забезпечення доступу громадян до правосуддя потребує суттєвого поліпшення.

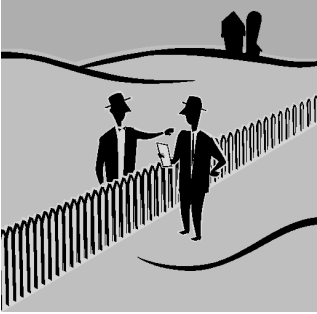
Посилення ефективності правосуддя не може забезпечуватися лише шляхом постійного збільшення кількості суддів і працівників апарату судів, адже об'єктивно судова система не може розширюватись у цьому напрямі безмежно, оскільки її утримання потребує значних витрат і підготовки висококваліфікованих кадрів. Однак підвищення правової обізнаності громадян щодо можливих способів вирішення існуючих спірних відносин як за допомогою чинної державної судової системи, так і недержавної форми вирішення спорів – третейського судочинства, на наш погляд, матиме неабияку користь.

Саме тому втілення та реальне закріплення механізму альтернативного вирішення спорів, серед яких чільне місце має посісти третейське, а в перспективі і мирове судочинство, по праву мають стати тією інституцією громадянського суспільства, що здатна ефективно конкурувати з державною монополією на здійснення правосуддя у цивільних та господарських спорах.

Сподіваємося, що інформація, яку містить цей посібник, дозволить читачам не лише ознайомитися із судовою системою України та її функціонуванням під час вирішення різного роду спорів, але й подивитися під іншим кутом зору на третейські суди, про які сільські мешканці обізнані мало.

***З повагою
команда проекту***

ТИПОВІ СПІРНІ ВІДНОСИНИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ТА МОЖЛИВІ СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ



Які спірні відносини найчастіше виникають у сільській місцевості?

Цілком природно, що розвиток села, поряд з очевидними позитивними наслідками, супроводжується й негативними явищами. Більшість з них зводиться до зростання кількості спірних відносин, що теж слід розцінювати як об'єктивну ознаку сучасного села.

У сільській місцевості, де базується аграрний сектор держави, існує ціла низка спірних відносин, які потребують правового вирішення.

Проведений аналіз переліку питань, з якими переважно звертаються громадяни до регіональних юристів проекту, дозволяє виділити так звані типові спірні відносини. Зокрема до них можна зарахувати: визнання права власності на земельні ділянки, порушення орендарем умов договору оренди земельної ділянки (паю), визначення меж земельної ділянки, розподіл майна колективних сільськогосподарських підприємств, встановлення земельних сервітутів, спори між виробниками сільськогосподарської продукції тощо.

Поруч з переліченими спорами існують звичайні спори, які виникають й у містах. Це розірвання шлюбу та поділ майна подружжя, спори, пов'язані з успадкуванням майна, оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень¹ та ін.

Таким чином, ті види спорів, які існують у сільській місцевості, можна умовно поділити на декілька груп, зокрема:

- *цивільно-правові спори:*
 - спори, що виникають із сімейних відносин (сімейні спори);
 - спори, що виникають із житлових відносин (житлові спори);
 - спори, що виникають із трудових відносин (трудові спори);

¹ Суб'єкт владних повноважень – це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень (див. п. 7 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України).

- спори, що виникають із земельних відносин (земельні спори);
- *публічно-правові спори*:
 - оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Які компетентні органи уповноважені вирішувати такі спори?

Компетентними органами, що уповноважені вирішувати спори, є: державні суди, третейські суди, органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

У сільській місцевості органами місцевого самоврядування є сільські і селищні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад відповідних сіл та селищ.

Органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів у сільських районах є відділ земельних ресурсів, який зазвичай розміщений у районному центрі.

Сімейні спори розглядаються та вирішуються державними судами. Одночасно сімейні спори уповноважені вирішувати й інші компетентні органи. Наприклад, спори, які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися й органом опіки та піклування, а спори, що виникають із шлюбних контрактів (договорів) – третейськими судами.

Житлові спори вирішуються виключно в судовому порядку.

Трудові спори вирішуються комісіями з питань трудових спорів та судами.

Земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів (ч. 1 ст. 158 Земельного кодексу України (далі – ЗКУ). Будь-які інші органи розглядати та вирішувати земельні спори не мають права.

Яка категорія земельних спорів вирішується виключно судом?

Виключно судами вирішуються земельні спори щодо таких питань:

- володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб;
- розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей (див. ч. 2 ст. 158 ЗКУ).

Які земельні спори підлягають вирішенню органами місцевого самоврядування?

Органи місцевого самоврядування вирішують земельні спори у межах населених пунктів щодо таких питань:

- меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян;
- дотримання громадянами правил добросусідства;
- розмежування меж районів у містах (див. ч. 3 ст. 158 ЗКУ).

Які земельні спори вирішуються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів?

Органи виконавчої влади з питань земельних ресурсів вирішують земельні спори щодо таких питань:

- меж земельних ділянок за межами населених пунктів;
- встановлення обмежень у використанні земель та земельних сервітутів (див. ч. 4 ст. 158 ЗКУ). Зазначимо, що органи місцевого самоврядування та органи з питань земельних ресурсів вирішують земельні спори в позасудовому порядку.

До якого конкретного органу місцевого самоврядування чи органу з питань земельних ресурсів може звертатися заінтересована особа із заявою про розгляд і вирішення земельного спору?

Відповідно до чинного ЗКУ уповноваженими органами місцевого самоврядування вирішувати земельні спори є обласні ради (пп. «з» ст. 83), Київська та Севастопольська міські ради (п. «л» ст. 9), районні ради (п. «е» ст. 10), сільські, селищні, міські ради (п. «й» ст. 12), а також районні ради у містах у разі надання їм таких повноважень відповідними міськими радами (ст. 11). Відповідно до пп. 5 п. «б» ч. 1 ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (21.05.1997) вирішення земельних спорів належить до делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Слід зазначити, що чинне законодавство не визначає переліку органів земельних ресурсів, уповноважених вирішувати земельні спори. Однак є підстави вважати, що такими органами є міські (районні) відділи (управління) земельних ресурсів.

На підставі якого документа розпочинається розгляд земельних спорів у позасудовому порядку?

Відповідно до ч. 1 ст. 159 ЗКУ земельні спори розглядаються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів та органами місцевого само-

врядування на підставі заяви однієї із сторін. Це означає, що заява зацікавленої особи є підставою для порушення провадження щодо вирішення земельного спору.

Що може бути причиною подання заяви про вирішення земельного спору?

Причинами подання заяви про вирішення земельного спору можуть бути:

- порушення прав та законних інтересів власників землі або землекористувачів;
- територіальний земельний спір;
- уявлення, що невірно склалось у заявника щодо належного йому права або про порушення його права (заявник добросовісно помиляється).

Що має бути зазначено у заяві про розгляд і вирішення земельного спору у позасудовому порядку та які документи необхідно долучити до такої заяви?

Чинним ЗКУ не визначено структуру такої заяви. Проте, виходячи із загальних вимог до подібних документів правового характеру, заява має бути достатньо мотивованою, містити чітко сформульовані вимоги.

Подана заява повинна містити повну інформацію стосовно того, між ким, з приводу чого, коли виник земельний спір, яке право було порушено, на яких документах це право ґрунтується тощо.

Вимога щодо вмотивованості заяви означає, що разом з нею мають бути подані документи, які підтверджують наявність у заявника порушеного або спірного права, а також факту його останнього порушення. Поруч з цим у заяві може бути зазначено про відсутні у заявника документи (які своїм змістом можуть підтверджувати ті чи інші юридично значимі обставини) та їх місцезнаходження, а також про осіб, які можуть підтвердити або спростувати обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

Протягом якого строку має бути розглянуто земельний спір у позасудовому порядку?

Відповідно до ч. 1 ст. 159 ЗКУ земельний спір має бути розглянутий органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів чи органом місцевого самоврядування у місячний термін з дня подання заяви. Це означає, що строк, протягом якого «земельні спори розглядаються», охоплює проміжок часу, який починає спливати з моменту подання заяви зацікавленої

особи (сторони спору) до уповноваженого органу до дня першого розгляду спору.

За якою процедурою здійснюється розгляд земельних спорів у позасудовому порядку?

Чинним ЗКУ процедура розгляду земельних спорів регламентована недостатньо. Зокрема таку процедуру визначають декілька положень ст. 159 ЗКУ. Але ці положення в сукупності не дають змоги уявити порядок розгляду земельного спору навіть у загальних рисах. Так, частини 2 і 3 вказаної вище статті лише передбачають таке:

- земельні спори розглядаються за участю зацікавлених сторін, які повинні бути завчасно повідомлені про час і місце розгляду спору;
- під час першої спроби вирішити питання, у разі відсутності однієї із сторін і офіційної згоди на розгляд, питання розгляду спору переноситься;
- повторне відкладання розгляду спору може бути лише з поважних причин;
- відсутність однієї із сторін без поважних причин під час повторного розгляду земельного спору не зупиняє його розгляд і прийняття рішення.

Проте, незважаючи на відсутність чіткої регламентації розгляду земельних спорів, на практиці зазвичай земельні спори розглядаються за процедурою, яка складається з п'яти стадій: 1) порушення земельного спору; 2) підготовка до його розгляду; 3) розгляд та розв'язання земельного спору; 4) виконання рішення; 5) оскарження рішення щодо земельного спору.

Що таке порушення земельного спору?

На стадії порушення земельного спору орган, що вирішує земельний спір, зобов'язаний прийняти заяву про розв'язання земельного спору (перевіривши, чи належить вирішення такого спору до його компетенції). Якщо спір не належить до компетенції цього органу, останній має право повернути заяву, відмовивши у вирішенні земельного спору та вказавши на уповноважений орган, якому підвідомче таке вирішення.

Що таке підготовка до розгляду земельного спору?

Після завершення стадії порушення земельного спору починається наступна стадія – *підготовка земельного спору до розгляду*, яка передбачає підготовку матеріалів справи для вирішення спору по суті. Проведення у цій

стадії не є достатньо врегульованим положеннями ЗКУ: лише у ч. 1 ст. 159 зазначено, що ця стадія має тривати не більше одного місяця з моменту подання заяви. За змістом положень ЗКУ протягом цієї стадії орган, що вирішує земельний спір, зобов'язаний:

- зареєструвати справу, дослідити подані документи, проаналізувати особисто викладені заявником аргументи посадовій особі, що перевіряє заяву, зокрема висловлені під час подання заяви;
- дослідити документи та інші докази;
- прийняти та розглянути клопотання; прийняти усні та письмові пояснення зацікавлених сторін щодо предмета спору та суті справи;
- повідомити іншу сторону спору про прийняття заяви та порушення провадження щодо вирішення земельного спору;
- роз'яснити сторонам їх права та обов'язки під час розгляду земельного спору;
- надати можливість стороні (сторонам) ознайомитися з матеріалами справи (заявою, доданими документами, іншими доказами, клопотаннями та рішеннями по них, запереченнями тощо), самостійно подавати клопотання, пояснення та заперечення щодо предмета спору та процедури його вирішення тощо.

Чинний ЗКУ не містить заперечень проти створення погоджувальних комісій. У разі виникнення складного спору можливим є дослідження певними посадовими особами ситуації на місцях з метою встановлення фактичних обставин порушення суб'єктивних прав заявника. За результатами такого дослідження складаються акти, що підписуються посадовими особами, які брали участь у їх проведенні, та сторонами спору.

На стадії підготовки матеріалів справи до розгляду, а також на всіх подальших стадіях (до моменту прийняття рішення) за сторонами зберігається право подати клопотання про припинення розгляду спору за примиренням сторін.

Що таке розгляд та розв'язання земельного спору?

На стадії *розгляду та розв'язання земельного спору* відбувається розгляд та вирішення спору по суті, а також винесення рішення. Порядок провадження у цій стадії визначається положеннями ч. 2 та 3 ст. 159 ЗКУ. Земельні спори, належним чином підготовлені до цієї стадії, розглядаються на сесіях відповідних рад або засіданнях їх виконавчих комітетів (органів), засіданнях органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів. Сторони спору, буду-

чи належним чином повідомлені про час та місце його розгляду, зобов'язані взяти участь у його розгляді. Виходячи із змісту ч. 2 цієї статті, особа має право, навіть без поважної причини, пропустити лише перше засідання уповноваженого органу щодо вирішення земельного спору. Сторона спору може також завчасно подати офіційну згоду на розгляд питання по земельному спору без її участі. За таких обставин компетентний орган, маючи достатньо матеріалів (відомостей) та інших доказів для вирішення спору по суті і за відсутності потреби в отриманні заперечень чи пояснень іншої сторони, приймає рішення про розгляд спору без участі однієї із сторін. В іншому випадку орган, що розглядає спір, повинен перенести розгляд спору по суті на інший день. Повторна неявка сторони на розгляд питання щодо земельного спору може бути лише з поважних причин, про які має бути повідомлено органу, що вирішує земельний спір. Такими поважними причинами можуть бути хвороба сторони спору (її близького родича або члена сім'ї), перебування у відрадженому, тимчасовий виїзд з постійного місця проживання за умовами та характером роботи тощо.

Розв'язання земельного спору здійснюється шляхом прийняття рішення за результатами його розгляду. Слід зазначити, що положення глави 25 ЗКУ структуру рішення по земельному спору, як і самої заяви, не визначає. Проте, виходячи з необхідності дотримання принципу законності, обґрунтованості та вмотивованості рішення, воно має складатися з таких частин: вступної, описової, мотивувальної та резолютивної.

У вступній частині мають міститися відомості про дату і місце прийняття рішення, орган, що його ухвалив, назва цього правового документа, прізвища (найменування) всіх зацікавлених осіб, які брали участь у розгляді справи, тощо. Рішення щодо спору має бути індивідуальним актом і не може містити рішень з інших питань.

В описовій частині зазначаються відомості про виникнення матеріальних правовідносин та спору, пов'язаного з ними, а також позиції зацікавлених сторін.

Мотивувальна частина є аналітичною частиною рішення, в якій має міститися правове, а також фактичне обґрунтування тих висновків, яких дійшов орган під час розгляду земельного спору. У **мотивувальній частині** мають бути наведені норми матеріального права, що стали підставою вирішення справи, та норми процесуального права, якими керувався орган під час прийняття справи до розгляду, обрання процедури вирішення питань, пов'язаних із здійсненням провадження щодо розв'язання конкретного земельного спору.

У **резолютивній частині** у стислій та чіткій формі формулюється висновок як кінцевий результат розгляду земельного спору. Зазначаються відомості про порядок виконання рішення, про час вступу рішення в силу та можливість і строки його оскарження. Крім цього, у рішенні щодо земельного спору повинен бути визначений суб'єкт та порядок його виконання: орган (згідно з ч. 2 ст. 161 ЗКУ це той самий орган, який ухвалив рішення) чи його посадова особа; за допомогою яких дій забезпечується той правовий результат, що передбачається таким рішенням. Відповідно до ч. 4 ст. 161 ЗКУ у рішенні також мають міститися відомості про термін його виконання.

Розгляд земельного спору органом місцевого самоврядування або органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів завершується проголошенням рішення, якщо розгляд спору з тих або інших причин не було перенесено. Момент проголошення рішення, за загальним правилом, є часом його прийняття.

Які права та обов'язки мають сторони під час розгляду земельного спору у позасудовому порядку?



Сторони, які беруть участь у вирішенні земельного спору, мають право знайомитися з матеріалами провадження, робити з них виписки, брати участь у розгляді земельного спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні і письмові пояснення, заперечувати проти клопотань та доказів іншої сторони, одержувати копію рішення щодо земельного спору і у разі незгоди з цим рішенням, оскаржувати його (див. ст. 160 ЗКУ).

Перелік прав та обов'язків сторін під час розгляду земельного спору, визначений положеннями зазначеної вище статті, не є вичерпним.

По-перше, частина прав сторін земельного спору передбачена в інших статтях глави 25 ЗКУ, зокрема: право бути завчасно повідомленим про час і місце розгляду справи, право сторони дати офіційну згоду на розгляд спору за її відсутності (ч. 2 ст. 159 ЗКУ), право сторони вимагати від вищого органу або

суду призупинення виконання рішення або продовження терміну його виконання (ч. 4 ст. 161 ЗКУ). По-друге, частина прав сторін впливає з необхідності забезпечення вмотивованості, законності та обґрунтованості рішення.

У який термін прийняте рішення має бути передано сторонам земельного спору?

Відповідно до ч. 5 ст. 159 ЗКУ рішення, що було прийняте органом, уповноваженим вирішувати земельні спори, має бути передано сторонам у 5-денний термін з часу його прийняття.

Що таке виконання рішення щодо земельного спору?

Порядок виконання рішення щодо земельного спору – це сукупність заходів та дій, що здійснюються органами та їх уповноваженими посадовими особами, у межах наданих законодавством повноважень щодо відновлення порушеного суб'єктивного права чи охоронюваного інтересу шляхом виконання прийнятого уповноваженим органом у позасудовому порядку рішення про розв'язання земельного спору. Земельним законодавством не визначається перелік заходів, необхідних для забезпечення виконання рішень щодо земельних спорів та суб'єктів їх здійснення.

Серед положень глави 25 ЗКУ не міститься правил про порядок виконання рішення щодо земельного спору. Однак, як випливає із ст. 159, 161 ЗКУ, орган, що розглянув земельний спір та ухвалив щодо нього рішення, визначає не тільки порядок його виконання, але й має вживати заходів для виконання свого рішення.

Хто здійснює виконання рішень, прийнятих за результатами розгляду земельних спорів у позасудовому порядку?

Виконання рішення щодо земельних спорів здійснюється тим органом, який прийняв таке рішення (ч. 2 ст. 161 ЗКУ). Цей нормативний припис означає, що орган місцевого самоврядування чи орган з питань земельних ресурсів не має права доручати виконання прийнятого рішення будь-якому іншому державному органу.

Що таке оскарження рішення щодо земельного спору?

Відповідно до ч. 5 ст. 158 ЗКУ рішення органу місцевого самоврядування та органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів з приводу розв'язання земельного спору не є остаточним. У разі незгоди однієї сторони із зазначеним рі-

шенням або його частиною, вона має право звернутися до суду (з вимогою вирішення земельного спору по суті). При цьому, оскільки йдеться про вирішення спору, справа має розглядатися в порядку позовного провадження. За таких обставин, суд, будучи не зв'язаний будь-якими рішеннями органу, що розглядав земельний спір у позасудовому порядку, повинен вирішити спір між сторонами по суті. Це пояснюється тією обставиною, що порушення норм матеріального та процесуального права у разі позасудового розгляду земельного спору не входить у безпосередній предмет судового дослідження під час самостійного розгляду земельного спору в порядку позовного провадження. Документи та інші матеріали, зібрані під час позасудового розгляду земельного спору, можуть бути використані під час подання позову (ч. 4 ст. 137 ЦПК), а також провадження в суді, якщо зазначені матеріали відповідають вимогам, що висуваються до доказів у цивільному процесі (глава 4 ЦПК). Таким чином, рішення органу, що здійснив позасудовий розгляд земельного спору, не є обов'язковим для суду, який розглядає справу з приводу цього ж земельного спору.

Оскарження рішення є останньою стадією вирішення земельною спору і виключає будь-яку можливість виконання рішення. Це може бути у випадку:

- якщо з таким рішенням щодо земельного спору, ухваленим у позасудовому порядку, згодна кожна із сторін;
- жодною із сторін не подано позовну заяву про розв'язання такого земельного спору судом у порядку позовного провадження.

Чи є обов'язковим рішення для сторони спору, не на користь якої його було винесено?

Безпосередню відповідь на це запитання чинний ЗКУ не дає. Проте висновки про обов'язковість чи необов'язковість рішення органу, який вирішив земельний спір, можна зробити, проаналізувавши відповідні норми ЗКУ.

Так, рішення відповідних органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів, органів місцевого самоврядування вступають в силу з моменту його прийняття. Оскарження зазначених рішень у суді призупиняє їх виконання (ч. 1 ст. 161 ЗКУ). Це означає, що одна із сторін спору може не погодитись з прийнятим рішенням та оскаржити його у суді, що є правом сторін, яке передбачено ст. 160 ЗКУ. Таким чином, незгода однієї із сторін із прийнятим рішенням, що підтверджується фактом подання позовної заяви та прийняттям її судом, призупиняє її обов'язковість. Іншими словами, якщо законом передбачено можливість оскарження прийнятого рішення будь-якого компетентного органу, то воно є неостаточним, а отже і необов'язковим для сторо-

ни, яка з ним не погоджується. Необхідно зазначити, що рішення щодо земельного спору характеризується обов'язковістю до моменту прийняття судом позовної заяви від особи, яка не погодилась з таким рішенням.

Чи може виконання рішення щодо земельних спорів бути призупинено або продовжено його термін?

Відповідно до ч. 4 ст. 161 ЗКУ зацікавленій стороні надано право звернутися до суду або до уповноваженого органу з клопотанням про призупинення виконання рішення щодо земельного спору або про продовження терміну його виконання.

Зауважимо, що цією нормою не охоплюється ситуація, коли сторона, яка не погоджується з рішенням органу місцевого самоврядування та органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів щодо земельного спору, звертається до суду. У такій ситуації в будь-якому випадку призупиняється виконання рішення, як про це зазначено у ч. 1 ст. 161 ЗКУ, і додатково звертатися до суду з клопотанням про призупинення виконання рішення по земельному спору немає потреби, оскільки саме по собі звернення особи до суду з позовною заявою з проханням про вирішення того самого земельного спору є для цього достатньою правовою підставою.

Призупинення виконання рішення передбачає припинення всіх дій, спрямованих на виконання відповідними органами позасудового вирішення земельних спорів чи їх посадовими особами певного рішення, незалежно від стадії такого виконання.

Клопотання про продовження терміну виконання рішення може мати місце, якщо цей термін чітко зазначений у самому рішенні або впливає з його змісту.

У яких випадках і ким відшкодовуються збитки або втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства?

У разі виникнення спору щодо відшкодування збитків та компенсації втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства прийняття відповідного рішення є компетенцією суду, а не органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів. Втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва – це втрати, передбачені ст. 207 ЗКУ, які включають втрати сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, а також

втрати, завдані обмеженням у землекористуванні та погіршенням якості земель, що відбулися в результаті порушення земельного законодавства. Зазначені втрати підлягають компенсації, яка зараховується на спеціальні рахунки відповідно Автономній Республіці Крим, обласним радам, районним радам, міським, сільським, селищним радам, міським радам Києва та Севастополя у розмірах, визначених ст. 209 ЗКУ. Ці втрати не включають збитків, які завдані власникам і землекористувачам цими ж порушеннями земельного законодавства, і відшкодовуються окремо та незалежно від компенсації втрат виробництва (див. ч. 4 ст. 207 ЗКУ). Підстави та порядок відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам визначаються положеннями глави 24 ЗКУ.

Протягом якого строку сторона спору, яка не погоджується з прийнятим рішенням, може оскаржити його у суді?

Строк, протягом якого сторона у разі незгоди з прийнятим рішенням може оскаржити його у суді, чинним ЗКУ не визначено. Проте на практиці орган місцевого самоврядування або орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів у прийнятому рішенні щодо земельного спору визначає не лише порядок його виконання, як це передбачено ч. 4 ст. 159 ЗКУ, але й можливість та строк оскарження такого рішення. Зазвичай цей строк не є більшим, ніж десять днів.

Що собою являє комісія з питань трудових спорів?

Комісія з питань трудових спорів – це колегіальний орган, який обирається загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства, установи, організації з числом працюючих не менш як 15 чоловік. Порядок обрання, чисельність, склад і строк повноважень комісії визначаються загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства, установи, організації. При цьому кількість робітників у складі комісії з питань трудових спорів підприємства повинна бути не менше половини її складу. Комісія обирає із свого складу голову, його заступників і секретаря комісії.

У яких випадках трудовий спір підлягає розглядові в комісії з питань трудових спорів?

Трудовий спір підлягає розгляду комісії з питань трудових спорів, якщо працівник самостійно або з участю профспілкової організації, що представляє його інтереси, не врегулював розбіжності під час безпосередніх переговорів з власником або уповноваженим ним органом.

Протягом якого строку працівник може звернутися до комісії з питань трудових спорів?

Працівник може звернутися до комісії з питань трудових спорів у тримісячний строк з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про порушення свого права, а у спорах про виплату належної йому заробітної плати – без обмеження будь-яким строком.

У разі пропуску з поважних причин установленого строку комісія з питань трудових спорів може його поновити.

Заява працівника, що надійшла до комісії, підлягає обов'язковій реєстрації.

Якою є процедура розгляду трудового спору в комісії з питань трудових спорів?

Комісія з питань трудових спорів зобов'язана розглянути трудовий спір у десятиденний строк з дня подання заяви. Спори повинні розглядатися у присутності працівника, який подав заяву, представників власника або уповноваженого ним органу. Розгляд спору за відсутності працівника допускається лише за його письмовою заявою. За бажанням працівника під час розгляду спору від його імені може виступати представник профспілкового органу або за вибором працівника інша особа, у тому числі адвокат.

У разі нез'явлення працівника або його представника на засідання комісії розгляд заяви відкладається до наступного засідання. У разі повторного нез'явлення працівника без поважних причин комісія може винести рішення про зняття цієї заяви з розгляду, що не позбавляє працівника права подати заяву знову в межах тримісячного строку з дня, коли працівник дізнався або повинен був дізнатися про порушення свого права.

Комісія з питань трудових спорів має право викликати на засідання свідків, доручати спеціалістам проведення технічних, бухгалтерських та інших перевірок, вимагати від власника або уповноваженого ним органу необхідних розрахунків та документів.

Засідання комісії з питань трудових спорів вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин обраних до її складу членів.

Працівник і власник або уповноважений ним орган мають право заявити мотивований відвід будь-якому члену комісії. Питання про відвід вирішується більшістю голосів членів комісії, присутніх на засіданні. Член комісії, якому заявлено відвід, не бере участі у вирішенні питання про відвід. На засіданні комісії ведеться протокол, який підписується головою або його заступником і секретарем.

Яким є порядок прийняття рішення комісією з питань трудових спорів та що у такому рішенні має бути зазначено?

Комісія з питань трудових спорів приймає рішення більшістю голосів її членів, присутніх на засіданні.

У рішенні зазначається: повне найменування підприємства, установи, організації, прізвище, ім'я та по батькові працівника, який звернувся до комісії, або його представника, дата звернення до комісії і дата розгляду спору, суть спору, прізвища членів комісії, власника або представників уповноваженого ним органу, результати голосування і мотивоване рішення комісії.

Копії рішення комісії у триденний строк вручаються працівникові, власникові або уповноваженому ним органу.

Рішення комісії підлягає виконанню власником або уповноваженим ним органом у триденний строк після закінчення десяти днів, передбачених на його оскарження (стаття 228 КЗпП), за винятком випадків, передбачених частиною п'ятою статті 235 КЗпП.

Протягом якого строку та куди можна оскаржити рішення комісії з питань трудових спорів?

У разі незгоди з рішенням комісії з питань трудових спорів працівник чи власник або уповноважений ним орган можуть оскаржити її рішення до суду в десятиденний строк з дня вручення їм виписки з протоколу засідання комісії чи його копії. Пропуск вказаного строку не є підставою відмови у прийнятті заяви. Визнавши причини пропуску поважними, суд може поновити цей строк і розглянути спір по суті. У разі, коли пропущений строк не буде поновлено, заява не розглядається, і залишається в силі рішення комісії з питань трудових спорів.

Яким чином здійснюється виконання рішення комісії з питань трудових спорів?

У разі невиконання власником або уповноваженим ним органом рішення комісії з питань трудових спорів у встановлений строк (протягом трьох днів після закінчення десяти днів, передбачених на його оскарження) працівникові комісією з питань трудових спорів підприємства, установи, організації видається посвідчення, що має силу виконавчого листа.

У посвідченні вказується:

- найменування органу, який виніс рішення щодо трудового спору;
- дата прийняття і видачі та номер рішення, прізвище, ім'я, по батькові та адреса стягувача;

- найменування та адреса боржника;
- номери його рахунків у банках;
- рішення по суті спору;
- строк пред'явлення посвідчення до виконання.

Посвідчення засвідчується підписом голови або заступника голови комісії з питань трудових спорів підприємства, установи, організації та печаткою комісії з питань трудових спорів.

Посвідчення не видається, якщо працівник чи власник або уповноважений ним орган звернувся у встановлений строк із заявою про вирішення трудового спору до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

На підставі посвідчення, пред'явленого не пізніше тримісячного строку до районного, міського (міста обласного значення), районного у місті відділу державної виконавчої служби, державний виконавець виконує рішення комісії з питань трудових спорів у примусовому порядку.²



² З більш детальною процедурою розгляду, вирішення трудових спорів комісіями з питань трудових спорів та виконання рішень таких комісій можна ознайомитися у Главі XV Кодексу законів про працю України.

ПРОЦЕДУРА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ



До якого суду необхідно звертатися за захистом порушених прав та законних інтересів?

Права, свободи чи законні інтереси фізичних і юридичних осіб можуть захищатися в судах в порядку **цивільного, господарського, адміністративного** судочинства, у **третейських судах**, а також в **адміністративному порядку**. Для того, щоб визначити до якого суду необхідно звернутися, слід знати як розмежується юрисдикція різних установ. Варто пам'ятати, що термін «юрисдикція» в законодавстві України вживається в декількох значеннях. У нашому випадку і далі по тексті цього посібника юрисдикцію необхідно розуміти як здійснення правосуддя або підсудність.

У порядку *цивільного судочинства* суди розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства (ч. 1 ст. 15 ЦПК). Наприклад, за правилами цивільного судочинства розглядаються і вирішуються загальними судами спори, пов'язані із заборгованістю щодо виплати орендарем земельної ділянки, частки (паю) орендної плати; неповерненням позики; встановленням права власності; успадкуванням майна; поділом майна, у зв'язку із розірванням шлюбу; стягненням аліментів тощо.

У порядку *господарського судочинства* до господарського суду мають право звертатися підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі – підприємства та організації) згідно із встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених ГПК заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися й фізичні особи,

що не є суб'єктами підприємницької діяльності (ч. 1, 2 ст. 1 ГПК). Таким чином, громадяни як фізичні особи-підприємці можуть звертатися до господарського суду за захистом порушених прав, що впливають з їх підприємницької діяльності, а прості громадяни, наприклад, які є кредиторами юридичної особи на основі придбання відповідних цінних паперів, теж можуть звертатися до господарського суду у разі порушення їх прав як кредитора юридичною особою.

У порядку *адміністративного судочинства* до адміністративного суду можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності законодавством України встановлено інший порядок судового провадження. Суб'єкт владних повноважень – це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень (ст. 2, 3 КАС). Це означає, що у разі порушення прав громадянина суб'єктом владних повноважень відповідачем в адміністративному суді може бути сільська чи селищна рада, сільський чи селищний голова, районна державна адміністрація та ін.

Що таке підсудність та хто її визначає?

Окрім Конституційного Суду України, судочинство здійснюється судами загальної юрисдикції, систему яких становлять Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди, апеляційні та місцеві суди (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій України»).

Для того, щоб пред'явити позов (подати заяву), треба знати, до якого суду необхідно звертатися. Це питання вирішується згідно із правилами підсудності, яка встановлена законодавцем. Підсудність означає – який суд зобов'язаний прийняти позов чи заяву та вирішити її по суті. Іншими словами, правила підсудності дозволяють визначити компетентний суд для розгляду і вирішення конкретної справи.

Так, питання про підсудність виникає перед суддею після прийняття рішення про те, що відповідна справа має розглядатися саме судом, а не іншим компетентним органом, а вирішуючи питання про відкриття провадження, суддя повинен визначити, який саме суд буде розглядати таку справу.

Зважаючи на те, що компетенція судів є різною, то і підсудність поділяється на декілька видів.

Які у зв'язку з цим існують види підсудності та у чому полягає їх сутність?

Практична сутність поділу підсудності на декілька видів полягає у такому. *Підсудність справ за місцезнаходженням відповідача (територіальна підсудність)* означає, що позови до фізичної особи пред'являються в суд за місцем її проживання, а до юридичних осіб – у суд за їх місцезнаходженням (ст. 109 ЦПК). Іншими словами, якщо відповідач проживає в Решетилівському районі, то позов чи заява мають подаватися до Решетилівського районного суду.

Підсудність справ за вибором позивача означає, що, наприклад, позови про стягнення аліментів, визнання батьківства відповідача, позови, що виникають з трудових правовідносин, можуть пред'являтися також за місцем проживання позивача. Позови про розірвання шлюбу можуть пред'являтися за місцем проживання позивача також у разі, якщо на його утриманні є малолітні або неповнолітні діти або якщо він не може за станом здоров'я чи з інших поважних причин виїхати до місця проживання відповідача. За домовленістю подружжя справа може розглядатися за місцем проживання будь-кого з них. Позивач також має право на вибір між кількома судами, яким згідно із статтею 110 ЦПК підсудна справа, за винятком виключної підсудності.

Згідно з правилами *виключної підсудності* позови, що виникають з приводу нерухомого майна, пред'являються за місцезнаходженням майна або основної його частини (див. ст. 114 ЦПК). Також існує й договірна підсудність, яка полягає у тому, що сторони мають право письмово визначити територіальну підсудність справи, крім справ, для яких встановлена виключна підсудність (див. ст. 112 ЦПК).

Які наслідки порушення правил підсудності?

Звісно, що правила підсудності можуть бути порушені особою, яка звертається до суду. У зв'язку з цим законодавець передбачив правові наслідки порушення правил підсудності. Так, якщо суддя, вирішуючи питання про відкриття провадження у справі, встановить, що справа не підсудна цьому суду, заява повертається позивачеві для подання до належного суду, про що постановляється ухвала. Ухвала суду разом із заявою та всіма додатками до неї надсилаються позивачеві.

У разі виявлення непідсудності справи після відкриття провадження у справі, але до початку її розгляду, суд відповідно до ч. 2 ст. 116 ЦПК зобов'язу-

ний передати таку справу разом із своєю мотивованою постановою до належного суду після закінчення строку на її оскарження.

Що таке позовна давність та як вона обчислюється?

Позовна давність – це встановлений законом строк, протягом якого особа може звернутися до суду. Іншими словами, це проміжок часу, у межах якого особа, право якої порушено, має право вимагати захисту чи примусового здійснення свого права через суд.

У цивільному праві застосовують два види строків позовної давності: загальні і спеціальні.

Загальні строки позовної давності поширюються на всі цивільні правовідносини. Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки.

Спеціальні строки позовної давності встановлено для окремих вимог, визначених ЦКУ, і ці строки, порівняно із загальними, можуть бути або скорочені, або подовжені.

Зокрема позовна давність в один рік застосовується до вимог:

- про стягнення неустойки (штрафу, пені);
- про спростування вміщених у засобах масової інформації відомостей, що ганьблять честь, гідність, ділову репутацію (обчислюється від дня вміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалася чи повинна була довідатися про ці відомості);
- про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності;
- у зв'язку з недоліками проданого товару;
- про скасування договору дарування;
- у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти;
- про оскарження дій виконавця заповіту.

Позовна давність у п'ять років застосовується до вимог про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману.

Позовна давність у десять років застосовується до вимог про застосування наслідків нікчемного правочину.

Взаємною згодою сторони можуть збільшувати позовну давність, встановлену законом, але скорочення позовної давності за угодою сторін не дозволяється.

Вимогу про захист порушеного права суд приймає до розгляду незалежно від закінчення позовної давності. Позовна давність застосовується судом

тільки за заявою сторони у спорі, зробленою нею до винесення судом рішення. Закінчення позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові. Зміна осіб у зобов'язанні не має наслідком зміну позовної давності та порядку її обчислення (див. ст. 256 ЦКУ).



СТЯГНЕННЯ З БОРЖНИКА ГРОШОВИХ КОШТІВ АБО ВИТРЕБУВАННЯ МАЙНА



За якою процедурою відбувається стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна?

Стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна в цивільному судочинстві здійснюється за спрощеною процедурою, яка називається наказне провадження.

Що таке наказне провадження?

Наказне провадження – це судова процедура, передбачена чинним ЦПК, яку було запроваджено для спрощення та підвищення ефективності цивільного процесу. Така процедура регламентує не лише порядок видачі судового наказу, але й порядок здійснення самого провадження, що передує видачі судового наказу.

Завданням наказного провадження є прискорення вирішення справ, предметом яких є вимоги, пов'язані зі стягненням з боржника грошових коштів або витребуванням майна.

Що таке судовий наказ?

Судовий наказ є особливою формою судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги.

Хто є сторонами в наказному провадженні?

Сторонами в наказному провадженні виступають стягувач і боржник.

Стягувачем є особа, якій належить право вимоги та яка звернулася особисто чи через законного представника до суду з письмовою заявою про видачу судового наказу, а боржником – особа, до якої звернута стягувачем вимога щодо стягнення грошових коштів або витребування майна.

В яких випадках може бути видано судовий наказ?

Судовий наказ може бути видано, якщо заявлено:

– вимогу, яка ґрунтується на правочині, вчиненому у письмовій формі;

- вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати;
- вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника.

Також судовий наказ може бути видано і в інших випадках, встановлених законом (ст. 96 ЦПК).

Хто має право звернутися до суду для видачі судового наказу?

Для видачі судового наказу до суду можуть звертатися особи, яким належить право вимоги. До таких осіб належать:

- одна із сторін письмового правочину, яка є кредитором, або третя особа, якій належать права щодо боржника чи кредитора, у випадках, встановлених договором;
- працівник – якщо вимога стосується нарахованої, але не виплаченої суми заробітної плати;
- фізична особа або орган внутрішніх справ чи орган виконавчої служби – якщо заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника.

З яким документом необхідно звертатися до суду для отримання судового наказу та що має бути зазначено у такому документі?

Для отримання судового наказу необхідно звернутися до суду з письмовою заявою.

У заяві повинно бути зазначено:

- найменування суду, в який подається заява;
- ім'я (найменування) заявника та боржника, а також ім'я (найменування) представника заявника, якщо заява подається представником, їх місце проживання або місцезнаходження;
- вимоги заявника і обставини, на яких вони ґрунтуються;
- вартість майна у разі його витребування;
- перелік документів, що додаються до заяви.

Заява підписується заявником або його представником і подається з її копіями та копіями доданих до неї документів відповідно до кількості боржників. До заяви, яка подається представником заявника, повинно бути додано документ, що підтверджує його повноваження (див. додаток 1).

Який порядок сплати судового збору за подання заяви про видачу судового наказу?

За подання заяви про видачу судового наказу сплачується судовий збір у розмірі п'ятдесяти відсотків ставки, яка визначається з оспорюваної суми у разі звернення в суд з позовом у порядку позовного провадження. Зокрема пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦПК зазначає, що до набрання чинності законом, який регулює порядок і розміри судового збору, судовий збір у разі звернення до суду сплачується у порядку і розмірах, встановлених законодавством для державного мита. На сьогодні це питання регулюється Декретом КМУ «Про державне мито» (див. додаток 2).

Варто зазначити, що від сплати державного мита звільняється стягувач під час подання заяви про видачу судового наказу, якщо заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої суми заробітної плати (п. 1 ч. 1 ст. 4 Декрету «Про державне мито»).

Слід також пам'ятати, що у разі відмови в прийнятті заяви про видачу судового наказу або у разі скасування судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається. Однак у разі пред'явлення стягувачем позову до боржника в порядку позовного провадження ця сума зараховується до суми судового збору, встановленої за позовну заяву.

З яких підстав суд може відмовити у прийнятті заяви про видачу судового наказу та які наслідки такої відмови?

Відповідно до ст. 100 ЦПК суддя відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу у таких випадках:

- якщо заявлено вимогу, яку не передбачено статтею 96 ЦПК;
- із заяви і поданих документів вбачається спір про право.

Про відмову у прийнятті заяви суддя постановляє ухвалу.

Відмова у прийнятті заяви унеможливорює повторне звернення з такою самою заявою. Заявник у цьому випадку має право звернутися з тими ж вимогами у позовному порядку.

За якою процедурою здійснюється розгляд заяви про видачу судового наказу?

Порядок видачі судового наказу має спрощену процедуру, яка виключає проведення судового засідання, виклик сторін наказного провадження та заслуховування їх пояснень. Це означає, що суд приймає відповідне рішення виключно на основі документів, доданих заявником до заяви.

Судовий наказ по суті заявлених вимог видається суддею у триденний строк після прийняття заяви про видачу судового наказу (ст. 102 ЦПК).



Хто складає судовий наказ та що у ньому має бути зазначено?

Судовий наказ складається і підписується суддею у двох примірниках, один з яких залишається у справі, а другий скріплюється печаткою суду і видається стягувачу після набрання ним законної сили.

У судовому наказі зазначається:

- дата видачі наказу;
- найменування суду, прізвище та ініціали судді, який видав судовий наказ;
- ім'я (найменування) стягувача і боржника, їх місце проживання або місцезнаходження;
- посилання на закон, на підставі якого підлягають задоволенню заявлені вимоги;
- сума грошових коштів, які підлягають стягненню, а також розрахунковий рахунок боржника (юридичної особи) в установі банку, з якого повинні бути стягнуті грошові кошти, якщо такий повідомлений заявником, яке майно присуджено та його вартість;
- сума судових витрат, що сплачена заявником і підлягає стягненню на його користь з боржника.

Після видачі судового наказу суд невідкладно надсилає його копію боржникові рекомендованим листом з повідомленням. Одночасно з копією судового наказу боржникові надсилається копія заяви стягувача з копіями доданих до неї документів та роз'яснюється його право у разі заперечення проти вимог стягувача протягом десяти днів з дня отримання судового наказу подати заяву про його скасування.

З якого моменту судовий наказ набирає законної сили?

У разі ненадходження заяви від боржника протягом трьох днів після закінчення строку на її подання та за наявності даних про отримання боржником копії наказу судовий наказ набирає законної сили і суд видає його стягувачеві для пред'явлення до виконання.

Що може спричинити скасування судового наказу та які наслідки має таке скасування?

Причиною скасування судового наказу є заява боржника про скасування судового наказу, яку було подано в установлений строк, та на підставі якої судом було постановлено ухвалу, якою скасовується судовий наказ.

Така заява підлягає розгляду судом протягом п'яти днів з дня її надходження без судового розгляду і виклику сторін.

Якщо заяву боржника про скасування судового наказу було подано після закінчення строку, встановленого ч. 2 ст. 104 ЦПК, то така заява залишається без розгляду, за умови, що суд за заявою особи, яка її подала, не знайде підстав для поновлення строку подання такої заяви.

Скасування судового наказу має своїм наслідком те, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті в порядку позовного провадження з дотриманням загальних правил щодо пред'явлення позову. Про це зазначається в ухвалі про скасування судового наказу. Копії відповідної ухвали надсилаються стягувачеві та боржникові не пізніше трьох днів після її постановлення (ст. 106 ЦПК).



ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ



Що таке позовне провадження?

Позовне провадження – це процедура, передбачена чинним ЦПК, за якою розглядається більшість цивільних справ, що виникають з цивільних, земельних і трудових відносин. Особливості позовного провадження такі:

- наявність спору про право;
 - участь у справі двох сторін – позивача і відповідача;
- одним з учасників спору завжди є фізична особа;
- подання позову до суду.

Яким чином здійснюється пред'явлення позову?

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції, де вона реєструється, оформлюється і передається судді в порядку черговості.

В якій формі подається позовна заява та що має бути в ній зазначено?

Позовна заява подається до суду в письмовій формі. Письмова форма означає, що документ (позовна заява) має бути викладено на папері як за допомогою друкарської техніки, так і написано від руки, незалежно від кольору чорнил.

Процесуальне законодавство не передбачає обов'язкової форми (шаблону) позовної заяви. Однак закон встановлює обов'язкові її реквізити. Так, відповідно до ч. 2 ст. 119 ЦПК позовна заява повинна містити:

- найменування суду, до якого подається заява;
- ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання або місцезнаходження, поштовий індекс, номер засобів зв'язку, якщо такий відомий;
- зміст позовних вимог;
- ціну позову щодо вимог майнового характеру;
- виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;

- зазначення доказів, що підтверджують кожен обставину, наявність підстав для звільнення від доказування;
- перелік документів, що додаються до заяви.

Позовна заява має бути підписана позивачем або його представником із зазначенням дати її подання. До позовної заяви необхідно додати документи, що підтверджують сплату судового збору та оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.

Якщо позовна заява подається представником позивача, до позовної заяви додається довіреність чи інший документ, що підтверджує його повноваження.

У разі пред'явлення позову особами, які діють на захист прав, свобод та інтересів іншої особи, у заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення (див. додатки 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10).

Якою є процедура подання позовної заяви до суду через його канцелярію?

Подавати заяву краще особисто, але так, щоб у канцелярії суду на другому примірнику позовної заяви поставили відмітку про те, що вони її отримали із зазначенням дати.

Упродовж десяти днів з моменту отримання її судом суддя повинен відкрити провадження по справі або відмовити у її відкритті, але при цьому мотивувати своє рішення. Якщо ж суддя у позовній заяві виявить певні недоліки, то він зобов'язаний надати строк для їх усунення.

Зауважимо, що десь на 90 відсотків вирішення спору залежить від правильності складення позовної заяви і доказів, які надані для її підтвердження. Саме тому на її написання слід звертати особливу увагу під час звернення до суду, оскільки правильно складена позовна заява економить ще й час заявника.

Яким чином можна скласти чи підготувати позовну заяву?

Позовну заяву можна скласти самостійно чи за допомогою особи, яка має відповідні навички (наприклад, професійного юриста чи односельця, який має досвід проходження судових процедур). У разі виникнення питання про необхідність складення позовної заяви за допомогою інших осіб варто згадати народну мудрість про те, що скупий платить двічі.

Що таке ціна позову та яким чином вона визначається?

Ціна позову – це виражена в грошовому еквіваленті вартість майна або сума грошей, які є предметом заявленої вимоги позивача.

Ціна позову відповідно до правил ст. 80 ЦПК визначається у позовах:

- про стягнення грошових коштів – сумою, яка стягується;
- про визнання права власності на майно або його витребування – вартістю майна;
- про стягнення аліментів – сукупністю всіх виплат, але не більше ніж за шість місяців;
- про строкові платежі і видачі – сукупністю всіх платежів або видач, але не більше ніж за три роки;
- про безстрокові або довічні платежі і видачі – сукупністю платежів або видач за три роки;
- про зменшення або збільшення платежів або видач – сумою, на яку зменшуються або збільшуються платежі чи видачі, але не більше ніж за один рік;
- про припинення платежів або видач – сукупністю платежів або видач, що залишилися, але не більше ніж за один рік;
- про розірвання договору найму (оренди) або договору найму (оренди) житла – сукупністю платежів за користування майном або житлом протягом строку, що залишається до кінця дії договору, але не більше ніж за три роки;
- про право власності на нерухоме майно, що належить фізичним особам на праві приватної власності, – дійсною вартістю нерухомого майна, а на нерухоме майно, що належить юридичним особам, – не нижче його балансової вартості;
- які складаються з кількох самостійних вимог, – загальною сумою всіх вимог.

Якщо визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна або на момент пред'явлення позову встановити точну його ціну неможливо, розмір судового збору попередньо визначає суд з наступним стягненням недоплаченого або з поверненням переплаченого судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом під час вирішення справи.

Які документи необхідно долучити до позовної заяви у разі подання її до суду?

До позовної заяви позивач повинен додати її копії та копії всіх документів, що додаються до такої заяви, відповідно до кількості відповідачів та третіх осіб. Цього не потрібно робити, якщо до суду подаються позови, що виника-

ють з трудових правовідносин, а також про відшкодування шкоди, завданої внаслідок злочину чи каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду (ст. 120 ЦПК).

В яких випадках позовна заява підлягає поверненню?

Позовна заява підлягає поверненню у таких випадках:

- позивач до відкриття провадження у справі подав заяву про повернення йому позову;
- заяву подано недієздатною особою;
- заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- справа не підсудна цьому суду;
- подана заява про розірвання шлюбу під час вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року без дотримання вимог, встановлених Сімейним кодексом України.

Про повернення позовної заяви суддя постановляє ухвалу.

Варто пам'ятати, що повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення заяви.

В яких випадках позовна заява залишається без руху?

Залишення позовної заяви без руху – це тимчасовий захід, який застосовується судом з метою усунення позивачем недоліків позовної заяви та дотримання порядку її подання.

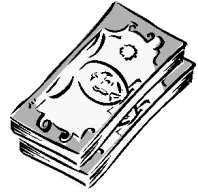
Позовна заява залишається без руху, якщо суддею буде встановлено, що позовну заяву подано без дотримання вимог, викладених у статтях 119 і 120 ЦПК, або не сплачено судовий збір чи не оплачено витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи. За таких обставин суддя постановляє ухвалу, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків.

Якщо позивач відповідно до ухвали суду у встановлений строк виконає вимоги, визначені статтями 119 і 120 ЦПК, сплатить суму судового збору, а також оплатить витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, позовна заява вважається поданою в день первісного її подання до суду. У протилежному випадку заява вважається неподаною і повертається позивачеві.

Що таке судовий збір та в якому розмірі його необхідно сплачувати?

Судовий збір і витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи належать до судових витрат (див. ст. 79 ЦПК).

Судовий збір – це грошова сума, що сплачується особою, яка звертається до суду. Розмір судового збору визначено законом і залежить від об'єктивних ознак позову: правовідносин, з яких він виник, предмета позову тощо. Умови сплати судового збору однакові і рівні для всіх позивачів, а пільги з його сплати теж передбачені безпосередньо законом. Судовий збір сплачується у вигляді державного мита до подання позовної заяви.



Варто знати, що іноді судовий збір може бути об'єктивною перешкодою у реалізації права особи на звернення до суду. Наприклад, позивачеві, який звертається до суду з позовом про визнання права власності на нерухоме майно, слід сплатити судовий збір у розмірі 1% від вартості цього майна, що може перевищувати декілька тисяч гривень. Для того, щоб створити гарантії доступності до правосуддя, законодавець обмежує максимальний розмір судового збору, передбачає широке коло осіб, які звільнені від його сплати, надає можливість відстрочити чи розстрочити сплату судового збору.

З поданих до суду заяв, скарг і за видачу ним копій документів справляється мито у розмірах, встановлених п. 1 ст. 3 Декрету КМУ «Про державне мито» (див. додаток 2).

Необхідно мати на увазі, що деякі заяви і скарги, що подаються до суду, не можуть бути віднесені до позовних заяв та апеляційних і касаційних скарг, у зв'язку з чим не підлягають оплаті державним митом. До них зокрема належать заяви про скасування ухвали суду про закінчення справи або залишення її без розгляду, про відстрочення чи розстрочку виконання рішення, зміну способу і порядку виконання рішення, про забезпечення позову чи про зміну одного виду забезпечення іншим; заяви про перегляд рішення, ухвали чи постанови суду за нововиявленими обставинами; заяви про скасування чи зменшення штрафу, накладеного судом; про відновлення пропущеного строку; заяви на дії державного виконавця тощо.

Хто звільняється від сплати судового збору?

Відповідно до ст. 4 Декрету КМУ «Про державне мито» від сплати державного мита звільняється понад сорок категорій осіб. Наведемо з цього переліку

лише ті категорії, що стосуються громадян. Так, від сплати державного мита звільняються:

- позивачі – робітники та службовці – за позовами про стягнення заробітної плати й за іншими вимогами, що випливають з трудових правовідносин; члени колективних сільськогосподарських підприємств, працівники фермерських господарств – за позовами до колективних сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств про оплату праці та за іншими вимогами, пов'язаними з трудовою діяльністю;
- позивачі – за позовами, що випливають з авторського права, а також з права на відкриття, винахід, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;
- громадяни – з апеляційних скарг і скарг на рішення, що набрали законної сили, у справах про розірвання шлюбу;
- позивачі – за позовами про відшкодування збитків, заподіяних каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю годувальника;
- позивачі – за позовами про стягнення аліментів;
- сторони – із спорів, пов'язаних з відшкодуванням збитків, заподіяних громадянину незаконним засудженням, незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконним застосуванням такого заходу, як взяття під варту, або незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, а також пов'язаних з виплатою грошової компенсації, поверненням майна або відшкодуванням його вартості громадянам, реабілітованим відповідно до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні»;
- позивачі – за позовами про відшкодування матеріальних збитків, завданих злочином.

В яких випадках суд може відстрочити або розстрочити судові витрати, зменшити їх розмір або звільнити від їх оплати?

Суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою відстрочити або розстрочити сплату судового збору та витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи на визначений строк, але не більше як до ухвалення судового рішення у справі. З цих же підстав, зазначених у частині першій цієї статті, суд може зменшити розмір належних до оплати судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, або звільнити від їх оплати.

Якщо у встановлений судом строк судові витрати не будуть оплачені, заява відповідно до статті 207 ЦПК залишається без розгляду, або витрати стягуються за судовим рішенням у справі, коли оплата судових витрат була відстрочена або розстрочена до ухвалення цього рішення.

Слід звернути увагу на ту обставину, що у разі подання позовної заяви після подання заяви про забезпечення доказів або позову, розмір судового збору зменшується на розмір судового збору, сплаченого за відповідну заяву про забезпечення доказів або позову (див. ст. 82 ЦПК).

В яких випадках суд повертає сплачену суму судового збору?

Сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду у разі:

- зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору у більшому розмірі, ніж це встановлено законом;
- повернення заяви або скарги;
- відмови у відкритті провадження у справі;
- залишення заяви або скарги без розгляду;
- закриття провадження у справі.

Що таке витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи?

До витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи чинний ЦПК (ч. 1 ст. 81) відносить витрати, пов'язані з інформуванням учасників цивільного процесу про хід і результати розгляду справи, а також витрати, пов'язані з виготовленням та видачею копій судових рішень.

Варто також знати, що на відміну від судового збору, витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи не є податком чи збором, передбаченим Законом України від 25.06.1991 р. «Про систему оподаткування».

Який розмір і порядок оплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи?

Розмір і порядок оплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи залежно від категорії справ визначено Постановою КМУ від 21.12.2005 р. № 1258 «Про затвердження Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів, пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ, та їх розмірів». Розмір таких витрат становить від 1,5 до 30 гривень у цивільних справах і 118 гривень у господарських справах (див. додаток 11).

В яких випадках витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи не підлягають оплаті у разі звернення до суду?

Не підлягають оплаті у разі звернення до суду і покладаються на сторони після розгляду справи судом витрати на інформаційно-технічне забезпечення у таких справах:

- поновлення на роботі;
- стягнення заробітної плати, компенсацій працівникам, вихідної допомоги, відшкодування за затримку їх виплати;
- відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи;
- стягнення аліментів;
- визнання батьківства або материнства.

В яких випадках витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи не підлягають оплаті взагалі?

Не підлягають оплаті витрати на інформаційно-технічне забезпечення у таких справах:

- обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- обов'язкової госпіталізації до протитуберкульозного закладу;
- відшкодування шкоди, завданої особі незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду.

Також не підлягають оплаті витрати на інформаційно-технічне забезпечення у справах, в яких у випадках, встановлених законом, представництво інтересів громадянина або держави в суді здійснює прокурор.

Оскільки ці витрати в перерахованих вище випадках не сплачуються сторонами, то вони і не включаються до складу судових витрат.

В яких випадках сплачена сума на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи підлягає поверненню?

Сплачена сума коштів на оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи повертається за ухвалою суду у разі:

- внесення коштів у більшому розмірі, ніж це встановлено законодавством;
- повернення заяви або скарги;
- відмови у відкритті провадження у справі;
- закриття провадження у справі з підстави, визначеної пунктом 1 статті 205 ЦПК;
- залишення заяви без розгляду з підстав, визначених пунктами 1, 2 і 8 статті 207 ЦПК.

Необхідно знати, що у разі зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору у більшому розмірі, ніж це встановлено законодавством, судовий збір та кошти на оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи повертаються у розмірі зайво внесеної суми; в інших випадках, встановлених цією статтею, – повністю.

Що таке зустрічний позов, хто і в яких випадках може його пред'являти?

Зустрічний позов – це матеріально-правова вимога відповідача до позивача, що заявляється для сумісного розгляду з первісним позовом, оскільки задоволення його вимог виключає задоволення вимог позивача. Наприклад, задоволення позову відповідача про заперечення батьківства виключає задоволення позову про стягнення аліментів на дитину.

Тактика зустрічного позову ґрунтується на відомому прийомі: найкраща оборона – це напад.

Таким чином, правом пред'явити зустрічний позов наділено лише відповідача, який може його заявити до або під час попереднього судового засідання.

Зустрічний позов незалежно від його підсудності пред'являється в суді за місцем розгляду первісного позову (ст. 113 ЦПК).

Зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин, або коли вимоги за позовами можуть зараховуватися, або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову. Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом (ст. 123 ЦПК). Ухвала про об'єднання зустрічного і первісного позовів оскарженню не підлягає, оскільки вона не перешкоджає розгляду цивільної справи.

Яким вимогам має відповідати зустрічна позовна заява?

Зустрічна позовна заява має подаватися з дотриманням правил пред'явлення позову та відповідати вимогам статей 119, 120 ЦПК, тобто тим самим умовам, що і звичайна позовна заява.

Окрім загальних вимог, у зустрічній позовній заяві доцільно зазначити, що вона подається саме як зустрічна, хто є первісним позивачем, коротко викласти сутність первісного позову, а також обґрунтувати взаємопов'язаність з первісним позовом та доцільність сумісного розгляду.

Оскільки зустрічна позовна заява повинна відповідати вимогам, що стосуються первісної заяви, то аналогічно вирішуються і питання про наслідки подання її з порушенням встановлених вимог.

Що таке об'єднання і роз'єднання позовів, та у чому полягає їх сутність?

Можливість об'єднання і роз'єднання позовів передбачена чинним ЦПК (ст. 126).

Позовні вимоги кількох осіб до одного й того самого відповідача або позивача до кількох відповідачів можуть бути об'єднанні в одне провадження, якщо ці вимоги є однорідними.

За наявності таких обставин суддя постановляє ухвалу про об'єднання в одне провадження декількох однорідних позовних вимог, якщо це призведе до більш швидкого і правильного розгляду спору між сторонами.

Слід мати на увазі, що об'єднання позовів є правом, а не обов'язком суду. Суд має право вирішити питання про об'єднання чи роз'єднання позовів як з власної ініціативи, так і за клопотанням сторін, які беруть участь у справі.

Об'єднання позовів не допускається, коли відсутня спільність предмета позову (наприклад, позови кількох осіб про поновлення на роботі).

Також варто знати, що об'єднання позовів може мати й негативні наслідки. Наприклад, сумісний розгляд декількох вимог, навіть тісно пов'язаних і однорідних, розширює *предмет доказування*³ у справі, збільшує коло учасників процесу, ускладнює розгляд та вирішення справи.

Роз'єднання однорідних вимог може бути лише за умови, що їх сумісний розгляд ускладнює вирішення справи (наприклад, у зв'язку з необхідністю призначення складної експертизи за окремими вимогами, тривалим відряд-

³ Предмет доказування – це обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги чи якими відповідач обґрунтовує свої заперечення; інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

женням або тяжким захворюванням одного чи декількох з позивачів чи відповідачів).

У випадку роз'єднання позовів підставою для провадження за виділеними вимогами є ухвала суду про роз'єднання позовів і копія позовної заяви. Провадження у справі, яку було виділено, розпочинається спочатку.

Про об'єднання чи роз'єднання позовів постановляється ухвала як окремий процесуальний документ у нарадчій кімнаті.

Що собою являє відкриття провадження у справі?

Відкриття провадження у справі – це процесуальне рішення, яким розпочинається така стадія цивільного процесу, як провадження у справі до судового розгляду. Відкриття провадження у справі здійснюється не інакше як на підставі заяви, поданої й оформленої в порядку, встановленому ЦПК. Про відкриття провадження у справі суддя постановляє ухвалу, в якій зазначається:

- найменування суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження у справі, номер справи;
- ким і до кого пред'явлено позов;
- зміст позовних вимог;
- час і місце попереднього судового засідання;
- пропозиція відповідачу подати в зазначений строк письмові заперечення проти позову та посилання на докази, якими вони обґрунтовуються (ч. 4 ст. 122 ЦПК).

В яких випадках суд відмовляє у відкритті провадження у справі?

Суддя відмовляє у відкритті провадження у справі у таких випадках:

- заява не підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства;
- рішення чи ухвала суду про закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову набрали законної сили або було укладено мирову угоду між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав. Відмова від позову не позбавляє другу сторону права пред'явити такий самий позов до особи, яка відмовилась від позову;
- у провадженні цього чи іншого суду є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;
- є рішення третейського суду, прийняте в межах його компетенції, щодо спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, за винятком випадків, коли суд відмовив у видачі виконавчого

листа на примусове виконання рішення третейського суду або скасував рішення третейського суду, і розгляд справи в тому ж третейському суді виявився неможливим;

- після смерті фізичної особи, а також у зв'язку з припиненням юридичної особи, які є однією із сторін у справі, спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Питання про відмову у відкритті провадження у справі так само як і про відкриття провадження у справі суддя вирішує не пізніше десяти днів з дня надходження заяви до суду або після закінчення строку, встановленого для усунення недоліків.

Про відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу, в якій зазначаються обставини, перелік яких визначено ч. 4 ст. 122 ЦПК.

Необхідно звернути увагу на ту обставину, що недопустимою є відмова у відкритті провадження у справі з мотивів пред'явлення позову неналежним позивачем чи до неналежного відповідача. У цих випадках відповідно до правил ст. 33 ЦПК питання про заміну відповідача або притягнення до участі у справі належного відповідача вирішує суд за клопотанням позивача.

З якого моменту розпочинається провадження у справі?

Провадження у справі розпочинається після постановлення суддею ухвали про відкриття провадження у справі. Після постановлення суддею такої ухвали з'являється власне сама цивільна справа, якій присвоюється відповідний номер.

Яким чином позивач та відповідач можуть дізнатися, що провадження у справі відкрито?

Після відкриття провадження у справі суд невідкладно (у день постановлення) надсилає особам, які беруть участь у справі, копії ухвали про відкриття провадження у справі. Одночасно з копією ухвали про відкриття провадження у справі відповідачу надсилається копія позовної заяви з копіями доданих до неї документів.

Суддя повинен відіслати відповідні копії з таким розрахунком, щоб сторони мали можливість їх отримати та ознайомитися до настання передбаченої в ухвалі про відкриття провадження у справі дати попереднього судового засідання.



ПРОХОДЖЕННЯ СУДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ В МІСЦЕВОМУ СУДІ (СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ) В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА



Хто є сторонами у справі та які вони мають процесуальні права та обов'язки?

Сторонами в цивільній справі виступають позивач і відповідач.

Позивач – це особа, на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів якої відкривається судом цивільна справа та здійснюється у ній провадження.

Відповідач – це особа, до якої через суд позивачем пред'явлено цивільний позов.

Відповідно до ст. 27 ЦПК особи, які беруть участь у справі, *мають право* знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії рішень, ухвал, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання (див. додатки 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18) та відводи, давати усні та письмові пояснення судові, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб, користуватися правовою допомогою, знайомитися з журналом судового засідання, знімати з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його не-правильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення і ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом.

Окрім цього, особи, які беруть участь у справі позовного провадження, для підтвердження своїх вимог або заперечень зобов'язані подати всі наявні у них докази або повідомити про них суд до або під час попереднього судового засідання.

Особи, які беруть участь у справі, *зобов'язані* добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.

Яким чином відповідач може відреагувати на заявлений до нього позов?

Отримавши копію позовної заяви з копіями доданих до неї документів, а також копії ухвали про відкриття провадження у справі відповідач має право подавати письмові заперечення проти позову. Письмове заперечення не є обов'язком. Такі дії є правом відповідача, тому за неподання письмових заперечень до нього не може бути застосовано жодних заходів процесуального примусу.

Відповідач має право подати декілька заперечень, які можуть стосуватися всіх заявлених вимог чи їх певної частини або обсягу. Це право не обмежується в часі, а тому заперечення можна подати у будь-який час до завершення судового розгляду.

Які вимоги пред'являє закон до письмового заперечення проти позову?

Чинний ЦПК не пред'являє вимог щодо структури письмового заперечення. Це означає, що відповідне заперечення подається у довільній формі. Однак коло аргументів, на які може посылатися відповідач у запереченні, чітко визначено ч. 2 ст. 128 ЦПК. Зокрема відповідач може заперечувати проти позову, посилаючись на такі умови:

- незаконність вимог позивача, їх необґрунтованість;
- відсутність у позивача права на звернення до суду;
- наявність перешкод для відкриття провадження у справі.

Що таке попереднє судове засідання, з якою метою та протягом якого строку воно проводиться?

Попереднє судове засідання – це процедура, у ході якої суд з'ясовує питання, які можуть сприяти як врегулюванню спору у позасудовому порядку, так і забезпеченню подальшого ефективного вирішення цивільної справи. З цього випливає, що метою попереднього судового засідання є з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення правильного і швидкого вирішення справи.

Відповідно до ст. 129 ЦПК попереднє судове засідання повинно бути призначено і проведено протягом одного місяця з дня відкриття провадження у справі. Як ми вже зазначали, час і місце попереднього судового засідання суддя зобов'язаний вказати в ухвалі про відкриття провадження у справі.

За якою процедурою проводиться попереднє судове засідання?

Попереднє судове засідання проводиться з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК для судового розгляду з деякими винятками. Так, порядок проведення попереднього судового засідання залежить від низки обставин, що можуть бути наслідком дій сторін, які беруть участь у такому засіданні. Зокрема, на перебіг попереднього судового засідання та прийняття судом у його ході процесуальний рішень можуть впливати такі обставини:

- відмова позивача від позову;
- визнання позову відповідачем;
- бажання сторін укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду.

Якщо між сторонами укладено договір про передання спору на вирішення третейського суду, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду.

У разі відмови позивача від позову, визнання відповідачем позову та наявності бажання сторін укласти мирову угоду, відповідне судове рішення ухвалюється в порядку, визначеному спеціальними нормами ЦПК.

Розглянемо ці процедури більш детально. Отже, якщо відмову позивача від позову чи визнання позову відповідачем викладено в адресованих суду письмових заявах, то такі заяви приєднуються до справи.

У разі відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, а визнання відповідачем позову – ухвалює рішення про задоволення позову.

Варто знати, що до ухвалення судового рішення у зв'язку з відмовою позивача від позову або визнанням позову відповідачем суд зобов'язаний роз'яснити сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, а також перевірити, чи не обмежений представник сторони, який висловив намір вчинити ці дії, у повноваженнях на їх вчинення.

Що таке мирова угода та з якою метою вона укладається?

Мирова угода – це двостороннє волевиявлення, спрямоване на врегулювання спору, який розглядається судом.

Мирова угода укладається сторонами (позивачем і відповідачем) з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову.

Мирова угода може стосуватися лише сторін та їх спірних правовідносин, а її умови мають бути такими, щоб у разі відмови сторони надалі від

мирової угоди вона могла бути виконана примусово (див. додаток 19). Наприклад, у справі про визнання особи такою, що втратила право на користування жилим приміщенням, допустима мирова угода про реалізацію цього права шляхом поділу жилого приміщення. Поруч з цим у справі про визнання незаконним переведення на іншу роботу не може бути укладено мирову угоду на тих умовах, що позивач звільняється за власним бажанням, оскільки спірні правовідносини не стосувалися припинення трудового договору.

Як здійснюється оформлення мирової угоди в ході попереднього судового засідання?



Сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну заяву. Якщо мирову угоду або повідомлення про неї викладено в адресованій суду письмовій заяві сторін, ця заява приєднується до справи.

Перш ніж ухвалити судові рішення у зв'язку з укладенням сторонами мирової угоди суд зобов'язаний:

- роз'яснити сторонам наслідки такого рішення;
- перевірити, чи не обмежений представник сторони, який висловив намір вчинити ці дії, у повноваженнях на їх вчинення;
- перевірити, чи не суперечить мирова угода законодавству, а також, чи не порушує вона права, свободи чи інтереси інших осіб.

Які наслідки має укладення мирової угоди сторонами?

У разі укладення сторонами мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, а закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди. Якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди і продовжує судовий розгляд.

Суд не визнає мирової угоди у справі, в якій одну із сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Що має вчинити суд у ході попереднього судового засідання, якщо сторони не врегулювали спір?

Якщо спір не було врегульовано (позивач не відмовився від позову, позивач не визнав позов, не було укладено між сторонами мирову угоду), суд:

- уточнює позовні вимоги або заперечення проти позову;
- вирішує питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;
- визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються кожною стороною, а які підлягають доказуванню;
- з'ясовує, якими доказами кожна сторона буде обґрунтовувати свої доводи чи заперечення щодо невизнаних обставин, та встановлює строки їх подання;
- за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про витребування доказів та виклик свідків, про проведення експертизи, залучення до участі у справі спеціаліста, перекладача, особи, яка надає правову допомогу, або про судові доручення щодо збирання доказів;
- у невідкладних випадках проводить огляд на місці, огляд письмових і речових доказів;
- за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про життя заходів забезпечення позову, тобто про накладення арешту на майно чи грошові кошти, про заборону вчиняти певні дії, про зупинення продажу описаного майна тощо;
- вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду;
- визначає час і місце судового розгляду.

Хто призначає час і місце судового розгляду?

Час і місце судового розгляду призначає суд під час попереднього судового засідання, яке має бути проведено протягом одного місяця з дня відкриття провадження у справі.

Що таке судовий розгляд?

Судовий розгляд – це самостійна стадія цивільного процесу, в якій здійснюються функції правосуддя і виконуються його завдання, спрямовані на захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб і держави.

Протягом якого строку суд має розглянути справу?

Справа має бути розглянута судом у строк не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – одного місяця.

У виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, суд ухвалою може подовжити розгляд справи, але не більш як на один місяць.

З яких частин складається судове засідання?

Судове засідання складається з чотирьох частин: підготовчої частини, розгляду справи по суті, судових дебатів та ухвалення і проголошення судової постанови.

Що собою являє підготовча частина судового засідання?

Підготовча частина судового засідання проводиться з метою з'ясування можливості розгляду справи по суті. Ця частина поділяється на етапи:

- 1) відкриття судового засідання;
- 2) роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків і приведення його до присяги;
- 3) видалення свідків із зали судового засідання;
- 4) оголошення складу суду і роз'яснення права відводу;
- 5) роз'яснення учасникам процесу їх прав та обов'язків;
- 6) розгляд судом заяв та клопотань.

1. Відкриття судового засідання проводиться у призначений для розгляду справи день та час. На етапі відкриття справа по суті ще не розглядається.

Головуючий відкриває судове засідання й оголошує, яка справа розглядається, наприклад: *«Слухається цивільна справа за позовом Пилипенка І. П. до Кривошиї М. Л. про відшкодування шкоди»*.

Секретар судового засідання доповідає судові, хто з викликаних у справі осіб з'явився в судове засідання, чи вручено судові повістки та повідомлення тим, хто не з'явився, та повідомляє причини їх неявки, якщо вони відомі. Суд встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

2. У разі участі перекладача головуєчий роз'яснює йому права та обов'язки і попереджає його під розписку про кримінальну відповідальність за свідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. Розписка приєднується до матеріалів справи.

Після цього перекладач приводиться до присяги такого змісту: «Я (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки перекладача, використовуючи всі свої професійні можливості». Текст присяги підписується перекладачем, і він приєднується до справи.

3. Свідки залишають залу судового засідання і переходять до спеціально відведеного для цього приміщення. При цьому судовий розпорядник вживає заходів, щоб свідки, які допитані судом, не спілкувалися з тими, кого суд ще не допитав.

4. Головуючий оголошує склад суду, а також прізвища експерта, перекладача, спеціаліста, секретаря судового засідання і роз'яснює особам, які беруть участь у справі, право заявляти відводи. Заявлені відводи суд вирішує одразу.

5. Головуючий роз'яснює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, визначені чинним ЦПК. Під час роз'яснення прав та обов'язків особи, які беруть участь у справі, встають та після роз'яснення відповідають суду про їх зрозумілість. Роз'яснені права та обов'язки зазначаються в журналі судового засідання.

Ця процесуальна дія має велике значення, оскільки більша частина таких осіб не знає про них, а не знаючи своїх прав, неможливо ними скористатися.

Варто звернути увагу на ту обставину, що роз'яснення прав та обов'язків експерта мають деякі особливості. Зокрема, після роз'яснення йому прав та обов'язків, головуєчий попереджає експерта під розписку про кримінальну відповідальність за свідомо неправдивий висновок і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Потім головуєчий приводить експерта до присяги: «Я (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості», текст якої підписує експерт. Дія присяги поширюється і на ті випадки, коли висновок був складений до її проголошення. Підписаний експертом текст присяги та розписка приєднуються до справи.

Якщо експертиза призначається під час судового розгляду, права, обов'язки експертів і їх відповідальність роз'яснюються головуєчим одразу після залучення їх до участі в цивільному процесі.

Експертам, які працюють у державних експертних установах, роз'яснення прав і обов'язків експерта та приведення його до присяги здійснюються керівником експертної установи під час призначення особи на посаду та присвоєння кваліфікації судового експерта. Підписаний текст присяги та розписка про ознайомлення з правами й обов'язками експерта та про кримінальну відповідальність за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, за свідомо неправдивий висновок приєднується до особової справи. Засвідчені печаткою експертної установи копії цих документів подаються на вимогу суду.

Спеціалістові роз'яснюються лише його права та обов'язки.

6. Заяви і клопотання осіб, які беруть участь у справі, розглядаються судом після того, як буде заслухана думка решти присутніх у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, про що постановляється ухвала. Ухвала суду про відмову в задоволенні клопотання не перешкоджає повторному його заявленню.

На цьому етапі підготовчої частини судового засідання суд також з'ясовує питання можливості слухання справи за відсутності особи, яка бере участь у справі, або неявки свідка, експерта, спеціаліста, перекладача.

Що собою являє розгляд справи по суті?

Розгляд справи по суті – це друга частина стадії судового розгляду, завданням якої є встановлення і перевірка фактичних обставин справи.

Розгляд справи по суті розпочинається доповіддю головуючого про зміст заявлених вимог та про визнання сторонами певних обставин під час попереднього судового засідання, після чого з'ясовується, чи підтримує позивач свої вимоги, чи визнає відповідач вимоги позивача та чи не бажають сторони укласти мирову угоду або звернутися для вирішення спору до третейського суду.

У разі відсутності відповідача головуючий доповідає про позицію останнього щодо заявлених вимог, викладену в письмових поясненнях. Якщо позивач змінює свої вимоги, головуючий пропонує викласти ці зміни у письмовій формі, встановленій для позовної заяви. У разі часткового визнання позову відповідачем головуючий з'ясовує, в якій саме частині позов визнається.

Позивач може відмовитися від позову, а відповідач – визнати позов протягом усього часу судового розгляду, зробивши усну заяву.

У разі відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі і в цьому випадку суд повинен роз'яснити позивачу, що він вже не зможе повторно звернутися до суду з цієї самої підстави та того самого предмета до того самого відповідача.

У разі визнання відповідачем позову суд за наявності для того законних підстав ухвалює рішення про задоволення позову. Якщо визнання відповідачем позову суперечить закону або порушує права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті визнання відповідачем позову і продовжує судовий розгляд.

Суд не приймає відмову позивача від позову, визнання позову відповідачем у справі, в якій особу представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

На будь-якому етапі розгляду справи по суті сторони можуть укласти мирову угоду. Мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спо-

ру на основі взаємних поступок і може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмета позову. Зміст мирової угоди законом не встановлений, тобто така угода складається у вільній формі (див. додаток 19).

Сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну заяву. Якщо мирову угоду або повідомлення про неї викладено в адресованій суду письмовій заяві сторін, ця заява приєднується до справи.

У разі укладення сторонами мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі.

Закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди.

Якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди і продовжує судовий розгляд.

Розгляд справи по суті поділяється на такі етапи:

1. Пояснення осіб, які беруть участь у справі та встановлення порядку з'ясування обставин справи й дослідження доказів.

2. З'ясування обставин справи, дослідження доказів та додаткові пояснення осіб, які беруть участь у справі.

Кожний з цих етапів відмежовується з'ясуванням судді, чи є у осіб, які беруть участь у справі, заяви чи клопотання.

1. Після доповіді у справі суд заслуховує пояснення позивача, його представника та третьої особи, яка бере участь на його стороні, відповідача, його представника та третьої особи, яка бере участь на стороні відповідача, а також інших осіб, які беруть участь у справі. За клопотанням сторони, третьої особи пояснення може давати тільки представник. Особи, які звернулися до суду за захистом прав, свобод та інтересів інших осіб, дають пояснення першими.

Якщо в справі заявлено кілька вимог, суд може зобов'язати сторони та інших осіб, які беруть участь у справі, дати окремо пояснення щодо кожної з них.

Якщо сторони та інші особи, які беруть участь у справі, висловлюються нечітко або з їх слів не можна дійти висновку про те, визнають вони обставини чи заперечують проти них, суд може зажадати від цих осіб конкретної відповіді – «так» чи «ні».

Одразу після пояснень учасники можуть ставити питання один одному. Якщо у справі є письмові пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, головуючий оголошує зміст цих пояснень.

Після пояснень суд встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються. На цьому етапі особи, які беруть участь у справі, висловлюють свою думку про порядок з'ясування обставин та дослідження доказів. Цей порядок визначається судом залежно від змісту спірних правовідносин і в разі потреби може бути змінений.

2. Цей етап розгляду справи по суті протікає у такій послідовності:

- допит свідків;
- дослідження висновку експерта, спеціаліста;
- надання пояснень експертами та спеціалістами;
- дослідження письмових доказів;
- дослідження речових доказів;
- відтворення звукозапису, демонстрація відеозапису та їх дослідження;
- додаткові пояснення.

Допит свідків

Показання свідків є доказом. Тому кожного свідка необхідно допитати або оголосити його письмові пояснення, в іншому випадку це не буде вважатися доказом. Кожний свідок допитується окремо. Не допускається допитувати свідків, які після відкриття судового засідання не залишили зал судового засідання, навіть якщо це відбулося помилково. Свідки, яких вже допитали, можуть залишатися в залі судового засідання.

Перед допитом свідка головуєчий встановлює його особу, вік, рід занять, місце проживання і стосунки із сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, роз'яснює його права і з'ясовує, чи не відмовляється свідок із встановлених законом підстав від давання показань.

Якщо перешкод для допиту свідка не встановлено, головуєчий під розписку попереджає свідка про кримінальну відповідальність за свідомо неправдиві показання і відмову від давання показань та приводить його до присяги: «Я (ім'я, по батькові, прізвище), присягаю говорити правду, нічого не приховуючи і не спотворюючи». Текст присяги підписується свідком. Підписаний свідком текст присяги та розписка приєднуються до справи.

Допит свідка розпочинається з пропозиції суду розповісти все, що йому особисто відомо у справі, після чого першою задає питання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Суд ставить питання свідку останнім.

Головуючий має право за заявою осіб, які беруть участь у справі, знімати питання, поставлені свідку, якщо вони за змістом ображають честь чи гідність особи, є навідними або не стосуються предмета розгляду.

Суд може одночасно допитати свідків для з'ясування причин розходжень у їх показаннях.

Допит малолітніх свідків і, за розсудом суду, неповнолітніх свідків проводиться в присутності педагога або батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників, якщо вони не зацікавлені у справі.

Свідкам, які не досягли шістнадцятирічного віку, головуєчий роз'яснює обов'язок про необхідність дати правдиві показання, не попереджуючи про відповідальність за відмову від давання показань і за свідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги.

Свідок, який не досяг шістнадцятирічного віку, після закінчення його допиту видаляється із зали судового засідання, крім випадків, коли суд визнав необхідною присутність цього свідка в залі судового засідання.

Якщо сторона, третя особа, їх представники заявляють, що факти, які мають значення для справи, їм відомі особисто, вони за їх згодою можуть бути допитані як свідки.

Дослідження висновку експерта, спеціаліста

Висновок експерта, спеціаліста зачитується головуєчим та висловлюється думка учасників процесу стосовно цього висновку. У разі потреби експерт чи спеціаліст викликається для давання відповідей на певні питання.

Пояснення експерта та спеціаліста

Складений висновок експерт може роз'яснити або надати певні відповіді на конкретні питання учасників процесу. Суд має право з'ясовувати суть відповіді експерта на запитання осіб, які беруть участь у справі, а також ставити запитання експерту після закінчення його допиту особами, які беруть участь у справі. Викладені письмово і підписані екпертом роз'яснення і доповнення висновку приєднуються до справи.

Під час дослідження доказів суд може скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями (висновками) спеціалістів.

Спеціалісту можуть бути поставлені питання по суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Викладені письмово і підписані спеціалістом роз'яснення приєднуються до справи.

Відмінність між експертами й спеціалістами полягає у тому, що експерти мають кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності та внесені до Державного реєстру атестованих судових експертів або лише атестовані, а спеціалісти – ні.

Дослідження письмових доказів

Письмові докази або протоколи їх огляду оголошуються в судовому засіданні та надаються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках – також експертам, спеціалістам і свідкам. Особи, які беруть участь у справі, можуть давати свої пояснення з приводу цих доказів або протоколу їх огляду.

Дослідження речових доказів

Речові докази оглядаються судом або досліджуються іншим способом, а також пред'являються для ознайомлення особам, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках – також експертам, спеціалістам і свідкам. Особи, яким пред'явлено для ознайомлення речові докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з оглядом. Ці заяви заносяться до журналу судового засідання.

Протоколи огляду речових доказів оголошуються в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, можуть дати свої пояснення з приводу цих протоколів.

Дослідження відтворення звукозапису та демонстрація відеозапису

Відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводяться в судовому засіданні або в іншому приміщенні, спеціально підготовленому для цього, з відображенням у журналі судового засідання особливостей оголошуваних матеріалів і зазначенням часу демонстрації. Після цього суд заслуховує пояснення осіб, які беруть участь у справі. У разі потреби відтворення і демонстрація можуть бути повторені повністю або у певній частині.

Додаткові пояснення

Після з'ясування всіх обставин справи та перевірки їх доказами головуючий надає сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливість дати додаткові пояснення, які можуть доповнити матеріали справи, а суд вирішує заявлені при цьому клопотання осіб.

Це є заключною частиною розгляду справи по суті, після завершення якої особи, які беруть участь у справі, вже не зможуть доповнювати пояснення, надавати докази, робити заяви чи клопотання.

Про закінчення з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами суд постановляє ухвалу і переходить до судових дебатів.

Що таке судові дебати та у чому полягає їх зміст?

Судові дебати – це частина судового засідання, в якій особи, що беруть участь у справі, виступають з промовами.

У судових дебатах першим надається слово позивачеві та його представникові. Треті особи без самостійних вимог виступають у судових дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь. Третя особа, яка заявила самостійні позовні вимоги щодо предмета спору, та її представник у судових дебатах виступають після сторін.



За клопотанням сторін і третіх осіб у судових дебатах можуть виступати лише їхні представники.

Органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, виступають у судових дебатах першими.

За ними виступають особи, в інтересах яких відкрито провадження у справі.

У промовах під час судових дебатів можна посилатися лише на обставини і докази, досліджені в судовому засіданні. Поруч з цим суд не може обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. Однак головуючий може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається судом, або повторюється. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Кожний учасник судових дебатів може виступити з реплікою один раз. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові.

Основне призначення репліки полягає у тому, щоб привернути увагу суду до можливого перекручення фактів, домислів та принципово неправильних суджень, допущених учасниками судових дебатів як у своїх промовах, так і у вже висловлених репліках (див. ст. 193 ЦПК).

У зв'язку з чим суд у ході судових дебатів може повернутися до з'ясування обставин у справі?

Якщо під час судових дебатів виникає необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів, суд постановляє ухвалу про повернення до з'ясування обставин у справі. Після закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами судові дебати проводяться в загальному порядку.

Як відбувається ухвалення і проголошення судової постанови?

Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (спеціально обладнаного для прийняття судових рішень приміщення) для ухвалення рішення, оголосивши орієнтовний час його проголошення (ч. 1 ст. 195 ЦПК).

Під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання:

- чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються;
- чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження;
- які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин;
- яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин;
- чи слід позов задовольнити або в позові відмовити;
- як розподілити між сторонами судові витрати;
- чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення;
- чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову (ст. 214 ЦПК).

Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу. Під час перебування в нарадчій кімнаті суддя не має права розглядати інші судові справи. Судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення у нарадчій кімнаті (ч. 1 ст. 196 ЦПК).

Суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду. Рішення суду ухвалюється, оформлюється і підписується в нарадчій кімнаті суддею, а в разі колегіального розгляду – суддями, які розглядали справу.

У виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення може бути відкладено на строк не більше ніж п'ять днів з дня закінчення розгляду справи, але вступну і резолютивну частини суд повинен проголосити в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи.

Проголошені вступна і резолютивна частини рішення мають бути підписані всім складом суду і приєднані до справи (ст. 209 ЦПК). Однак, у будь-якому випадку, головуючий зобов'язаний роз'яснити зміст рішення, порядок і строк його оскарження. У разі проголошення у судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин судового рішення суд повідомляє, коли особи, які беруть участь у справі, зможуть ознайомитися з повним рішенням суду.

Після проголошення рішення суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення (ст. 218 ЦПК).

Яким має бути зміст рішення суду?

Відповідно до ст. 218 ЦПК рішення суду повинно складатися з таких частин:

- *вступної*, із зазначенням:
 - часу та місця його ухвалення;
 - найменування суду, що ухвалив рішення;
 - прізвищ та ініціалів судді (суддів – у разі колегіального розгляду);
 - прізвища та ініціалів секретаря судового засідання;
 - імен (найменувань) сторін та інших осіб, які брали участь у справі;
 - предмета позовних вимог;
- *описової*, із зазначенням:
 - узагальненого викладу позиції відповідача;
 - пояснень осіб, які беруть участь у справі;
 - інших доказів, досліджених судом;
- *мотивувальної*, із зазначенням:
 - встановлених судом обставин і визначених відповідно до них правовідносин;
 - мотивів, за яких суд вважає встановленою наявність або відсутність фактів, якими обґрунтовувалися вимоги чи заперечення, бере до уваги або відхиляє докази, застосовує зазначені в рішенні нормативно-правові акти;
 - чи були порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких особа звернулася до суду, а якщо були, то ким;
 - назви, статті, її частини, абзацу, пункту, підпункту закону, на підставі якого вирішено справу, а також процесуального закону, яким суд керувався;
- *резолютивної*, із зазначенням:
 - висновку суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково;

- висновку суду по суті позовних вимог;
- розподілу судових витрат;
- строку і порядку набрання рішенням суду законної сили та його оскарження.

З якого моменту судове рішення набуває законної сили?

Момент, з якого судове рішення в цивільній справі набуває законної сили визначається статтею 223 ЦПК. Зокрема, якщо заяву про апеляційне оскарження не було подано, то рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання заяви про апеляційне оскарження.

Якщо заяву про апеляційне оскарження було подано, але апеляційна скарга не була подана у строк, встановлений статтею 294 ЦПК, то рішення суду набирає законної сили після закінчення цього строку. У разі подання апеляційної скарги, рішення, яке не було скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційним судом.

Необхідно звернути увагу на ту обставину, що після набрання рішенням суду законної сили сторони та треті особи із самостійними вимогами, а також їх правонаступники не можуть знову заявляти в суді ту саму позовну вимогу з тих самих підстав, а також оспорювати в іншому процесі встановлені судом факти і правовідносини.

Поруч з цим ч. 4 ст. 223 ЦПК визначає ще одну особливість. Так, якщо після набрання рішенням суду законної сили, яким з відповідача присуджені періодичні платежі, зміняться обставини, що впливають на визначені розміри платежів, їх тривалість чи припинення, кожна сторона має право шляхом пред'явлення нового позову вимагати зміни розміру, строків платежів або звільнення від них.



ЗАОЧНИЙ (БЕЗ УЧАСТІ ВІДПОВІДАЧА) РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ



Що таке заочний розгляд справи та які умови його проведення?

Заочний розгляд справи – це процедура розгляду справи за відсутності відповідача у випадках, передбачених чинним ЦПК. Так, для розгляду цивільної справи в порядку заочного провадження необхідним є дотримання визначених законом умов та правил. Зокрема процедура заочного провадження можлива за наяв-

ності одночасно декількох умов:

- неявка у судове засідання відповідача (відповідачів);
- належне повідомлення відповідача про час і місце судового засідання, про що у справі є відповідні докази;
- відсутність поважних причин неявки відповідача;
- відсутність клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності;
- відсутність заперечень з боку відповідача (згода позивача) на заочний розгляд справи.

Варто звернути увагу на ту обставину, що участь у судових засіданнях – це право, а не обов'язок сторін. Це означає, що не можна вважати основою заочного провадження лише факт неявки відповідача у судове засідання. Головним тут є неповідомлення відповідачем причин неявки або визнання таких причин судом неповажними. Якщо ж відповідач належним чином повідомив суд про причини неявки у судове засідання і вони були визнані судом поважними, то суд відкладає розгляд справи відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 169 ЦПК.

Якщо від відповідача надійшло клопотання про розгляд справи за його відсутності, то говорити про можливість заочного розгляду справи також немає підстав. У такому випадку відповідач вважається присутнім і причини його неявки судом не з'ясовуються.

Про заочний розгляд справи суд постановляє ухвалу.

За якою процедурою здійснюється заочний розгляд справи?

Розгляд справи здійснюється за загальними правилами, визначеними чинним ЦПК. Іншими словами, це звичайне судове засідання, в якому не бере участі відповідач.

За результатами заочного розгляду справи суд ухвалює заочне рішення, в якому окрім загальних вимог (див. ст. 213 і 215 ЦПК) має бути зазначено строк і порядок подання заяви про його перегляд (ст. 225 ЦПК).

Копія заочного рішення не пізніше п'яти днів з дня його проголошення направляється рекомендованим листом із повідомленням відповідачам, які не з'явилися в судове засідання.

Чи може заочне рішення може бути переглянуте судом, що його ухвалив?

Відповідно до ч. 1 ст. 228 ЦПК заочне рішення може бути переглянуте судом, що його ухвалив, за письмовою заявою відповідача.

З яких підстав та протягом якого часу відповідач може звернутися до суду із заявою про перегляд заочного рішення?

Відповідач може звернутися до суду з письмовою заявою про перегляд заочного рішення за наявності обставин, що свідчать про поважність причин неявки в судове засідання і неповідомлення їх суду, і доказів про це.

Що необхідно зазначити в заяві про перегляд заочного рішення?

У заяві про перегляд заочного рішення повинно бути зазначено:

- найменування суду, який ухвалив заочне рішення;
- ім'я (найменування) відповідача або його представника, які подають заяву, їх місце проживання чи місцезнаходження, номер засобів зв'язку;
- обставини, що свідчать про поважність причин неявки в судове засідання і неповідомлення їх суду, і докази про це;
- посилання на докази, якими відповідач обґрунтовує свої заперечення проти вимог позивача;
- клопотання про перегляд заочного рішення;
- перелік доданих до заяви матеріалів.

Заява про перегляд заочного рішення підписується особою, яка її подає, а у разі її подання представником відповідача, до заяви додається довіреність або інший документ, який підтверджує його повноваження.

Також до заяви про перегляд заочного рішення необхідно додати її копії за кількістю осіб, які беруть участь у справі, та копії всіх доданих до неї матеріалів (див. додаток 20).

Необхідно пам'ятати, що за подання заяви про перегляд заочного рішення судовий збір не сплачується (див. ст. 229 ЦПК).

Протягом якого строку заява про перегляд заочного рішення має бути розглянута?

Заява про перегляд заочного рішення повинна бути розглянута протягом п'ятнадцяти днів з дня її надходження.

За якою процедурою здійснюється розгляд заяви про перегляд заочного рішення?

Заява про перегляд заочного рішення розглядається в судовому засіданні. Неявка осіб, належним чином повідомлених про час і місце засідання, не перешкоджає розгляду заяви.

Головуючий відкриває судові засідання і з'ясовує, хто з осіб, які беруть участь у справі, з'явився, встановлює їх особу, перевіряє повноваження представників, після чого повідомляє зміст заяви і з'ясовує думку сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, щодо вимог про перегляд заочного рішення.

У результаті розгляду заяви про перегляд заочного рішення суд може своєю ухвалою:

- залишити заяву без задоволення;
- скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду в загальному порядку.

У разі залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення заочне рішення може бути оскаржене в загальному порядку, встановленому ЦПК. У цьому разі строк, протягом якого розглядалася заява, не включається до строку на апеляційне оскарження рішення.

В яких випадках заочне рішення підлягає скасуванню?

Заочне рішення підлягає скасуванню, якщо судом буде встановлено, що відповідач не з'явився в судові засідання та не повідомив про причини неявки з поважних причин і докази, на які він посилається, мають істотне значення для правильного вирішення справи.

Яким чином здійснюються виклики до суду?

Після винесення ухвали про призначення справи до судового розгляду суд повинен забезпечити явку осіб у судові засідання. Про призначений день судового засідання для розгляду справи суд зобов'язаний своєчасно повідо-

мити осіб, які беруть участь у ній, інших учасників процесу, щоб надати їм можливість належно підготуватися і взяти участь у справі. Для цього використовуються судові виклики, які здійснюються судовими повістками, що надсилаються особам, які беруть участь у справі. Судова повістка про виклик повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб особи, які викликаються, мали достатньо часу для явки в суд і підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше ніж за сім днів до судового засідання.

Особи, які беруть участь у справі, а також свідки, експерти, спеціалісти і перекладачі можуть бути повідомлені або викликані в суд телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Відповідач, місце проживання (перебування чи роботи) або місцезнаходження якого позивачеві невідоме, навіть після його звернення до адресного бюро і органів внутрішніх справ, викликається в суд через оголошення у пресі. З опублікуванням оголошення про виклик відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи. На ці випадки поширюється правило частини четвертої ст. 74 ЦПК.

Що має бути зазначено в судовій повістці?

Відповідно до ст. 75 ЦПК судова повістка про виклик у суд повинна містити:

- ім'я фізичної особи чи найменування юридичної особи, якій адресується повістка;
- найменування та адресу суду;
- зазначення місця, дня і часу явки за викликом;
- назву справи, за якою робиться виклик;
- зазначення, у ролі кого викликається особа (як позивач, відповідач, третя особа, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач);
- зазначення, чи викликається особа в судове засідання чи у попереднє судове засідання, а у разі повторного виклику сторони у зв'язку з необхідністю дати особисті пояснення – про потребу дати особисті пояснення;
- у разі потреби – пропозицію особі, яка бере участь у справі, подати всі раніше неподані докази;
- зазначення обов'язку особи, яка одержала судову повістку в зв'язку з відсутністю адресата, за першої можливості вручити її адресату;
- роз'яснення про наслідки неявки залежно від процесуального статусу особи, яка викликається (накладення штрафу, примусовий привід, роз-

гляд справи за відсутності, залишення заяви без розгляду), і про обов'язок повідомити суд про причини неявки.

Якщо разом із судовою повісткою надсилаються копії відповідних документів, у повістці особі, якій вони надсилаються, повинно бути зазначено, які документи надсилаються і про її право подати заперечення та відповідні докази на їх підтвердження.

Який порядок вручення судових повісток?

Порядок вручення судових повісток регламентується ст. 76 ЦПК. Так, судові повістки, адресовані фізичним особам, вручаються їм під розписку, а юридичним особам – відповідній службовій особі, яка розписується про одержання повістки.

Розписка про одержання судової повістки з поміткою про дату вручення в той самий день особами, які її вручали, повертається до суду.

Якщо особу, якій адресовано судову повістку, не виявлено в місці проживання, повістку під розписку вручають будь-кому з повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом з нею, а за їх відсутності – відповідній житлово-експлуатаційній організації або виконавчому органу місцевого самоврядування.

У разі відсутності адресата особа, що доставляє судову повістку, негайно повертає її до суду з поміткою про причини невручення.

Вручення судової повістки представникові особи, яка бере участь у справі, вважається врученням повістки і цій особі.

Якщо особа, яка бере участь у справі, перебуває під вартою або відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, обмеження волі, арешту, повістка та інші судові документи вручаються їй під розписку адміністрацією місця утримання особи, яка негайно надсилає розписку та письмові пояснення цієї особи до суду.

Особам, які проживають за межами України, судові повістки вручаються в порядку, визначеному міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у разі відсутності таких – через дипломатичні представництва та консульські установи України за місцем проживання цих осіб.

Які наслідки матиме відмова одержати судову повістку?

У разі відмови адресата одержати судову повістку особа, яка її доставляє, робить відповідну помітку на повістці і повертає її до суду. Особа, яка відмовилася одержати судову повістку, вважається повідомленою.

Які наслідки має неявка у судове засідання особи, яка бере участь у справі?

Згідно із ч. 2 ст. 77 ЦПК сторони та інші особи, які беруть участь у справі, зобов'язані повідомляти суд про причини неявки у судове засідання. У разі неповідомлення суду про причини неявки вважається, що сторони та інші особи, які беруть участь у справі, не з'явилися в судове засідання без поважних причин.

Наслідками невиконання цього обов'язку може бути: залишення заяви без розгляду; ухвалення заочного рішення у справі тощо (див. ст. 169, 170 ЦПК).

Що таке відвід, хто і кому може його заявити?

Процесуальною гарантією забезпечення неупередженості та об'єктивності суду є право відводу. Можливість заявити відвід має забезпечити надійний захист процесу від ймовірного негативного впливу з боку упереджених осіб. Відвід може бути заявлено судді, секретареві судового засідання, експерту, спеціалісту і перекладачу (ст. 20, 22 ЦПК). Зокрема суддя не може брати участі в розгляді справи і підлягає відводу (самовідводу), якщо:

- під час попереднього вирішення цієї справи він брав участь у процесі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, секретар судового засідання;
- він прямо чи побічно заінтересований у результаті розгляду справи;
- він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі;
- якщо є інші обставини, які викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості судді.

До складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї або близькими родичами між собою.

Секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач не можуть брати участі у розгляді справи та підлягають відводу з тих самих підстав, що і суддя. Поруч з цим експерт або спеціаліст не може брати участі у розгляді справи, якщо:

- він перебував або перебуває в службовій або іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі;

- з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань.

Що таке клопотання і як його скласти?

Клопотання являє собою звернення особи, яка бере участь у справі, до суду про вчинення ним певної процесуальні дії.

Наприклад, сторони можуть звертатися до суду із клопотанням рідною мовою або мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому послугами перекладача:

- про проведення закритого судового розгляду;
- про заміну первісного відповідача належним відповідачем;
- про залучення до участі в справі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору;
- про поновлення або продовження процесуального строку;
- про проведення експертизи;
- про виклик свідків, залучення спеціаліста, перекладача тощо.

Особи, які беруть участь у справі, можуть звертатися до суду із клопотаннями, які можуть бути усними чи письмовими. Спеціальних вимог до письмового клопотання чинний ЦПК не пред'являє. Це означає, що клопотання складається за довільною формою. Однак, з досвіду судової практики, клопотання зазвичай повинно містити:

- найменування суду, до якого звертаються і хто звертається;
- зміст самого клопотання та коротку його аргументацію (бажано з посиланням на відповідні норми ЦПК);
- дату і підпис особи, яка подає клопотання (див. додатки 14, 18).

Який порядок розгляду клопотання суддею?

Клопотання розглядається суддею. За результатами такого розгляду суддя постановляє ухвалу. У свою чергу ухвалу може бути оформлено як окремим процесуальним документом, так і у вигляді протокольної ухвали, зміст якої фіксується у протоколі судового засідання. Ухвали, що були постановлені в судовому засіданні, оголошуються негайно після їх постановлення.

Для чого призначається судова експертиза?

Для з'ясування обставин, що мають значення для цивільної справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі.

Якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості.

Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначається судом. При цьому суд має мотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі.

Особи, які беруть участь у справі, мають право просити суд провести експертизу (див. додаток 14) у відповідній судово-експертній установі, доручити її конкретному експерту, заявляти відвід експерту, давати пояснення експерту, знайомитися з висновком експерта, просити суд призначити повторну, додаткову, комісійну або комплексну експертизу. Експертиза призначається ухвалою суду.

В яких випадках призначення експертизи є обов'язковим?

Призначення експертизи є обов'язковим у разі заявлення клопотання про призначення експертизи обома сторонами. Призначення експертизи є обов'язковим також за клопотанням хоча б однієї із сторін, якщо у справі необхідно встановити:

- характер і ступінь ушкодження здоров'я;
- психічний стан особи;
- вік особи, якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати (ст. 145 ЦПК).

Що таке забезпечення позову та з яких підстав воно здійснюється?

Забезпечення позову – це вжиття судом, у провадженні якого перебуває справа, заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача проти несумлінних дій відповідача (який може сховати майно, продати, знищити або знецінити його), що гарантує реальне виконання позитивно прийнятого рішення. Наприклад, якщо суд розглядає спір щодо права власності на автомобіль, то суд має право за заявою сторони, яка фактично не володіє цим автомобілем, накладити арешт на такий автомобіль. У такому випадку накладення арешту судом унеможливить продаж чи знищення спірного автомобіля.

Забезпечення позову здійснюється за письмовою заявою особи, яка бере участь у справі. З власної ініціативи суд забезпечувати позов не має права.

Підставою забезпечення позову є обґрунтоване припущення заявника, що невжиття заходів може ускладнити чи зробити неможливим виконання рішення суду. Забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи.

Що має бути зазначено в заяві про забезпечення позову?

Відповідно до ч. 2 ст. 151 ЦПК у заяві про забезпечення позову повинно бути зазначено:

- причини, у зв'язку з якими потрібно забезпечити позов;
- вид забезпечення позову, який належить застосувати, з обґрунтуванням його необхідності;
- інші відомості, потрібні для забезпечення позову (див. додаток 17).

Чи може суд за заявою заінтересованої особи забезпечити позов до подання позовної заяви?

Може, однак лише з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності. У такому випадку до заяви про забезпечення позову необхідно додати документи та інші докази, які підтверджують, що саме ця особа є суб'єктом відповідного права інтелектуальної власності і що її права можуть бути порушені у разі невжиття заходів забезпечення позову. До заяви додаються також її копії відповідно до кількості осіб, щодо яких просять вжити заходів забезпечення позову.

Варто пам'ятати: у разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен подати відповідну позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову.

Які існують види забезпечення позову?

Стаття 152 ЦПК передбачає, що позов може забезпечуватися:

- накладенням арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і розміщені у нього або в інших осіб;
- забороною вчиняти певні дії;
- встановленням обов'язку вчинити певні дії;
- забороною іншим особам здійснювати платежі або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання;
- зупиненням продажу описаного майна, якщо подано позов про право власності на це майно або про виключення його з опису;
- зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку;

– передаванням речі, яка є предметом спору, на зберігання іншим особам.

Необхідно мати на увазі, що у разі потреби судом можуть бути застосовані інші види забезпечення позову, а також те, що суд може застосувати кілька видів забезпечення позову.

Основною вимогою, що пред'являється чинним ЦПК, є те, що види забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами.

На що не може бути накладено арешт для забезпечення позову?

Не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу по безробіттю.

Ця вимога не поширюється на позови про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, завданих злочином.

Не може бути накладено арешт на предмети, що швидко псуються.



АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО



Що таке адміністративне судочинство та які суди його здійснюють?

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення визначеного кола спорів у сфері публічно-правових відносин⁴. Адміністративне судочинство здійснюється за процедурою, встановленою Кодексом адміністративного судочинства України.

Які види спірних відносин мають право розглядати адміністративні суди?

Адміністративні суди мають право розглядати:

- спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;
- спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;
- спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їх компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів;
- спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом;
- спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Які види спірних відносин не мають права розглядати адміністративні суди?

Адміністративні суди не мають права розглядати спори:

- що належать до юрисдикції Конституційного Суду України;

⁴ Публічно-правові відносини – це відносини фізичних та юридичних осіб, тобто громадян і підприємств з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

- що належить вирішувати в порядку кримінального судочинства;
- про накладення адміністративних стягнень;
- щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян належать до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.

Які справи підсудні судам у порядку адміністративного судочинства?

Місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні:

- адміністративні справи, в яких однією із сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам;
- усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи, в яких однією із сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, їх посадова чи службова особа, крім справ з приводу їх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки.

Справи щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача (див. ст. 18 КАС).

Чим відрізняються місцеві загальні суди як адміністративні суди від окружних адміністративних судів?

Місцевими загальними судами як адміністративними судами є міські, районні, районні в місті суди, які уповноважені розглядати і вирішувати справи відповідно до підсудності, визначеної КАС.

Окружними адміністративними судами є суди першої інстанції в структурі спеціалізованих судів, які зазвичай розміщені в обласних центрах і уповноважені розглядати і вирішувати справи відповідно до підсудності, визначеної КАС.

Отже, місцеві загальні суди як адміністративні суди відрізняються від окружних адміністративних судів:

- належністю до різних видів судів (загальних чи спеціалізованих);

- місцезнаходженням (у районі (місті) чи в обласному центрі);
- компетентністю щодо розгляду і вирішення певних категорій справ.

До якого суду необхідно звертатися: до місцевого загального суду як адміністративного суду чи до окружного адміністративного суду?

Визначальним моментом тут є правила підсудності, визначені чинним КАС. Це означає, що визначення суду, до якого необхідно звертатися, має здійснюватися з огляду на зміст позовних вимог, місцезнаходження відповідача тощо (див. ст. 18–21 КАС).

Також варто знати, що у разі невизначеності КАС територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача (ч. 4 ст. 19 КАС).

Хто і з яким документом може звертатися до адміністративного суду?

До адміністративного суду має право звернутися з адміністративним позовом особа, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин. Суб'єкт владних повноважень має право звернутися до адміністративного суду у випадках, встановлених законом.

До адміністративного суду необхідно звертатися з адміністративним позовом, який подається у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником.

Хто є сторонами в адміністративному процесі?

Сторонами в адміністративному процесі є позивач та відповідач.

Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено КАС.

Громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, їх об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень:

- про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян;

- про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;
- про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України;
- про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо);
- в інших випадках, встановлених законом.

Протягом якого часу можна звернутися до адміністративного суду та з якого моменту він обчислюється?

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється *річний строк*, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для захисту прав, свобод та інтересів особи Кодексом адміністративного судочинства та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Якщо законом встановлена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, то обчислення строку звернення до адміністративного суду починається з дня, коли позивач дізнався про рішення суб'єкта владних повноважень за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень (див. ст. 99 КАС).

Якими можуть бути наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду?

Пропущення строку звернення до адміністративного суду є підставою для відмови у задоволенні адміністративного позову за умови, якщо на цьому наполягає одна із сторін.

Якщо суд визнає причину пропущення строку звернення до суду поважною, адміністративна справа розглядається і вирішується в порядку, встановленому КАС.

Це необхідно знати під час подання адміністративного позову: позовні заяви приймаються до розгляду адміністративним судом незалежно від закінчення строку звернення до адміністративного суду (див. ст. 100 КАС).

Що таке процесуальні строки, чим та як вони обчислюються в адміністративному процесі?

Процесуальні строки – це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії.

Процесуальні строки визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

Перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Строк, що визначається роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року цього строку.

Строк, що визначається місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця цього строку.

Якщо закінчення строку, що визначається місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, то строк закінчується в останній день цього місяця.

Останнім днем строку, який закінчується вказівкою на певний день, вважається цей день.

Якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день.

Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події.

Останній день строку триває до двадцять четвертої години, але якщо в цей строк слід було вчинити процесуальну дію в суді, де робочий час закінчується раніше, строк закінчується в момент закінчення цього часу.

Строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення позовна заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здано на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку.

Зупинення провадження в адміністративній справі зупиняє перебіг усіх процесуальних строків у цій адміністративній справі. Перебіг процесуальних строків продовжується з дня поновлення провадження.

Чи можуть процесуальні строки поновлюватися чи продовжуватися?

Ці питання регламентуються ст. 102 КАС. Зокрема, пропущений з поважних причин процесуальний строк, встановлений законом, може бути поновлений, а процесуальний строк, встановлений судом, – продовжений судом за клопотанням особи, яка бере участь у справі.

Питання про поновлення чи продовження пропущеного строку суд вирішує з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду клопотання.

Ухвала суду про відмову в поновленні чи продовженні пропущеного процесуального строку може бути оскаржена особами, які беруть участь у справі.

Якими процесуальними правами користуються сторони та які несуть при цьому обов'язки?

Особи, які беруть участь у справі, мають рівні процесуальні права і обов'язки.

Особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки.

Особи, які беруть участь у справі, мають право:

- знати про дату, час і місце судового розгляду справи, про всі судові рішення, які ухвалюються у справі та стосуються їх інтересів;
- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання і відводи;
- давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення;
- подавати докази, брати участь у дослідженні доказів;
- висловлювати свою думку з питань, які виникають під час розгляду справи, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам;
- подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб;
- знайомитися з технічним записом та журналом судового засідання і подавати письмові зауваження до них;
- робити з матеріалів справи виписки, знімати копії з матеріалів справи, одержувати копії судових рішень;
- оскаржувати судові рішення у частині, що стосується їх інтересів;
- користуватися іншими процесуальними правами, наданими КАС.

Особи, які беруть участь у справі, можуть за власний рахунок додатково замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

Окрім вищеназваних прав та обов'язків, позивач має право змінити підставу або предмет адміністративного позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог або відмовитися від адміністративного позову в будь-який час до закінчення судового розгляду. Позивач має право відмовитися від адмі-

ністративного позову й у суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідно апеляційного чи касаційного розгляду.

Окрім вищезазначених прав та обов'язків, відповідач має право визнати адміністративний позов повністю або частково, подати заперечення проти адміністративного позову.

Варто пам'ятати, що сторони можуть досягнути примирення на будь-якій стадії адміністративного процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі.

Які вимоги може містити адміністративний позов?

Адміністративний позов може містити такі вимоги:

- скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- виконання зупиненої або не вчиненої дії;
- встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень. Позовна заява може містити й інші вимоги на захист прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Що має бути зазначено в адміністративному позові?

Відповідно до ст. 106 КАС у позовній заяві має бути зазначено:

- найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;
- ім'я (найменування) позивача, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
- ім'я (найменування) відповідача, посаду і місце служби посадової чи службової особи, поштову адресу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі відомі;
- зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- у разі потреби – клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання

правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо;

– перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач зазначає докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання (див. додаток 21).

Якщо позовна заява подається представником, то у ній зазначається ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Що необхідно додати до позовної заяви?

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів, а також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

Яким чином та протягом якого терміну вирішується судом питання про відкриття провадження у справі?

Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує *не пізніше наступного дня* після надходження позовної заяви до адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі залишення позовної заяви без руху.

Про відкриття провадження у справі чи відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу.

У ухвалі про відкриття провадження у справі має бути зазначено:

- найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження в адміністративній справі, номер справи;
- ким і до кого пред'явлено адміністративний позов;
- зміст позовних вимог;
- дату, час і місце попереднього судового засідання, якщо суд вважає його проведення необхідним;
- пропозицію відповідачу подати в зазначений строк письмові заперечення проти позову та докази, які у нього є;
- яким складом суду розглядатиметься справа.

Копія ухвали про відкриття провадження в адміністративній справі невідкладно після постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, разом з інформацією про їх процесуальні права та обов'язки. Відповідачам надсилаються також копії позовної заяви та доданих до неї документів.

В яких випадках суд повертає позовну заяву позивачеві?

Позовна заява повертається позивачеві у таких випадках:

- позивач не усунув недоліків позовної заяви, яку залишено без руху;
- позивач до відкриття провадження в адміністративній справі подав заяву про її відкликання;
- позовну заяву подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності;
- позовну заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- у провадженні цього або іншого адміністративного суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;
- справа не підсудна цьому адміністративному суду.

Копія ухвали про повернення позовної заяви невідкладно надсилається особі, яка її подала, разом з позовною заявою й усіма доданими до неї матеріалами.

В яких випадках суд залишає позовну заяву без руху?

Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без дотримання вимог, встановлених статтею 106 КАС, постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху, в якій зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб їх усунення і встановлюється строк, достатній для усунення недоліків. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху невідкладно надсилається особі, що звернулася з позовною заявою.

Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до адміністративного суду.

Ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви можуть бути оскаржені особою, яка подала позовну заяву.

Залишення позовної заяви без руху або повернення позовної заяви не позбавляють права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

Що належить до судових витрат в адміністративному процесі?

Відповідно до ст. 87 КАС до судових витрат належать судовий збір та витрати, пов'язані з розглядом справи.

Особа, яка звертається до адміністративного суду з позовною заявою, апеляційною чи касаційною скаргою, скаргою за винятковими обставинами, заявою про перегляд справи за нововиявленими обставинами, повинна сплатити судовий збір (ч. 1 ст. 89 КАС).

Розмір судового збору, порядок його сплати і звільнення від сплати встановлюються Декретом КМУ «Про державне мито» (див. додаток 2).

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать:

- витрати на правову допомогу;
- витрати сторін та їх представників, що пов'язані з прибуттям до суду;
- витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз;
- витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи.

Чи може суд, зважаючи на майновий стан сторони, звільнити її від сплати судового збору?

Суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати судових витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк (ч. 1 ст. 88 КАС).

Варто пам'ятати: якщо у строк, встановлений судом, судові витрати не будуть оплачені, позовна заява залишається без розгляду або витрати розподіляються між сторонами відповідно до судового рішення у справі, якщо оплату судових витрат розстрочено або відстрочено до ухвалення судового рішення у справі.

В яких випадках сплачений судовий збір підлягає поверненню?

Згідно з частинами 2 і 3 ст. 89 КАС судовий збір повертається за клопотанням особи, яка його сплатила у разі:

- сплати його у більшому розмірі, ніж встановлено законодавством;
- повернення позовної заяви, заяви за нововиявленими обставинами або скарги, відмови у відкритті провадження у справі, а також у разі залишення позовної заяви, заяви за нововиявленими обставинами або скарги.

ги без розгляду (крім випадку, якщо такі заяви залишено без розгляду внаслідок повторного неприбуття позивача або за його клопотанням). Судовий збір повертається на підставі відповідної ухвали суду.

В яких випадках суд може відмовити у відкритті провадження в адміністративній справі?

Суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі лише у таких випадках:

- заяву не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства;
- у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав є такі, що набрали законної сили: постанова суду чи ухвала суду про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі, про закриття провадження в такій справі у зв'язку з відмовою позивача від адміністративного позову або примиренням сторін;
- настала смерть фізичної особи чи припинено юридичну особу, які звернулися з позовною заявою або до яких пред'явлено адміністративний позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі суддя постановляє ухвалу.

Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі невідкладно надсилається позивачеві разом з позовною заявою та всіма доданими до неї матеріалами.

Ухвала про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі може бути оскаржена особою, яка подала позовну заяву.

Чи може позивач повторно звернутися до адміністративного суду з тим самим адміністративним позовом, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження?

Повторне звернення тієї ж особи до адміністративного суду з таким самим адміністративним позовом, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається (див. ч. 5 ст. 109 КАС).

Протягом якого строку адміністративна справа має бути розглянута і вирішена судом?

Адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено Кодексом адміністративного судочинства (ч. 1 ст. 122).

Адміністративна справа щодо оскарження нормативно-правових актів вирішується протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі. У виняткових випадках з урахуванням особливостей розгляду справи суд ухвалою може продовжити розгляд справи, але не більш як на один місяць (ч. 7 ст. 171 КАС).

Що означає розумний строк?

Розумний строк – це найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Що таке підготовче провадження та у чому полягає його сутність?

Підготовче провадження – це стадія адміністративного судочинства, в якій суд вживає заходи щодо можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення всебічного та об'єктивного вирішення справи.

Підготовка справи до судового розгляду є однією з умов своєчасного та правильного її вирішення. Обсяг підготовки справ, а також характер процесуальних дій, що здійснюються на цій стадії, залежить від обставин та складності кожної конкретної справи.

Ці питання суд вирішує в ході одного підготовчого судового засідання, що проводиться суддею, який здійснює підготовку справи до судового розгляду, за участю сторін та інших осіб, які беруть участь у справі.

Для врегулювання спору суд з'ясовує, чи не відмовляється позивач від адміністративного позову, чи не визнає відповідач адміністративний позов, і роз'яснює сторонам можливості щодо примирення.

Якщо спір не було врегульовано, то суд:

- уточнює позовні вимоги та заперечення відповідача проти адміністративного позову;
- з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;
- визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються сторонами, а які належить доказувати;
- з'ясовує, якими доказами сторони можуть обґрунтовувати свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання;
- вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду.

За заявою однієї зі сторін про неможливість прибуття до суду попереднє судове засідання може бути відкладено, якщо причини неприбуття будуть визнані судом поважними.

Якщо під час попереднього судового засідання, на яке прибули всі особи, які беруть участь у справі, вирішені необхідні для її розгляду питання, то за письмовою згодою цих осіб судовий розгляд може бути розпочатий у той же день.

Яка процедура та наслідки відмови від адміністративного позову, визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження?

Позивач може відмовитися від адміністративного позову повністю або частково, а відповідач – визнати адміністративний позов повністю або частково. Відмова від адміністративного позову чи його визнання під час підготовчого провадження мають бути викладені в адресованій суду письмовій заяві, яка приєднується до справи.

Про прийняття відмови від позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі. У разі часткової відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі щодо частини позовних вимог.

У разі часткового визнання позову відповідачем і прийняття його судом може бути прийнята постанова суду про задоволення визнаних відповідачем позовних вимог відповідно до статті 164 цього Кодексу. У разі повного визнання відповідачем адміністративного позову і прийняття його судом приймається постанова суду про задоволення адміністративного позову.

Чи можуть сторони врегулювати спір шляхом примирення?

Так, можуть. Таку можливість під час підготовчого провадження передбачає ст. 113 КАС.

Яка процедура та наслідки примирення сторін під час підготовчого провадження?

Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін і предмета адміністративного позову.

За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення.

У разі примирення сторін суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, в якій фіксуються умови примирення. Умови примирення не повинні суперечити закону або порушувати чий-небудь права, свободи або інтереси.

У разі невиконання умов примирення однією із сторін суд за клопотанням іншої сторони поновлює провадження у справі.

Наслідком примирення сторін є те, що у разі виникнення спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, судом буде відмовлено у відкритті провадження в адміністративній справі. Це зумовлено тим, що вже є ухвала про закриття провадження в такій справі у зв'язку із примиренням сторін, яка набрала законної сили.

В яких випадках суд не приймає відмови від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову?

Суд не приймає відмови від адміністративного позову, визнання адміністративного позову і продовжує розгляд адміністративної справи, якщо ці дії позивача або відповідача суперечать закону чи порушують чий-небудь права, свободи або інтереси (ч. 4 ст. 112 КАС).

Які рішення може приймати суд за наслідками підготовчого провадження?

За наслідками підготовчого провадження суд постановляє ухвалу:

- про залишення позовної заяви без розгляду;
- про зупинення провадження у справі;
- про закриття провадження у справі;
- про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду.

Копії судового рішення за наслідками підготовчого провадження надсилаються особам, які беруть участь у справі, крім випадку, коли за письмовою згодою осіб, які беруть участь у справі, судовий розгляд було розпочато у той же день.

Що має бути зазначено в ухвалі про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду?

В ухвалі про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду обов'язково зазначається, які підготовчі дії проведені, і встановлюються дата, час та місце розгляду справи.

Що собою являє судовий розгляд адміністративної справи в судовому засіданні та з яких частин він складається?

Судовий розгляд адміністративної справи здійснюється в судовому засіданні у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань з викликом осіб, які беруть участь у справі, після закінчення підготовчого провадження.

Третьою і центральною стадією адміністративного судочинства є судовий розгляд справи, під час якої досліджуються матеріали справи та вирішується публічно-правовий спір між сторонами. Регламентації судового розгляду справи присвячена глава 3 (ст. 122–154) КАС України. Судовий розгляд адміністративної справи здійснюється в судовому засіданні з викликом осіб, які беруть участь у справі, після закінчення підготовчого провадження у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. Окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть вчинятися за межами приміщення суду.

Адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено цим Кодексом (це стосується окремих категорій адміністративних справ, де строк розгляду справи є більш обмеженим). ЦПК України також передбачає термін розгляду справи 2 місяці, але надає можливість пролонгації строку ще на один місяць, а за деякими категоріями справ термін скорочено до 1 місяця.

Слід звернути увагу на ч. 3 ст. 122 КАС України, яка встановлює, що особа, яка бере участь у справі, має право заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності, а якщо таке клопотання заявили всі особи, які беруть участь у справі, судовий розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження (у ЦПК України немає такого виду провадження, у цивільному процесі є заочний розгляд справи, але цей інститут відрізняється і за підставами, і за порядком проведення).

Розгляд справи в судовому засіданні провадиться шляхом послідовного вчинення судом і учасниками процесу комплексу процесуальних дій, що складають певні частини (етапи), кожна з яких має свої завдання і зміст. Такими частинами є:

- підготовча стадія (ст. 122–134 КАС);
- початок судового розгляду справи по суті (ст. 135 КАС);
- дослідження обставин справи і перевірка доказів (ст. 138–151 КАС);
- судові дебати (ст. 152 КАС);
- ухвалення рішення (ст. 153–154 КАС);
- проголошення судового рішення (ст. 167–170 КАС).

Які процесуальні дії вчиняються судом та учасниками судового розгляду в ході підготовчої стадії?

Відкривається судове засідання головуєчим, який оголошує, яка справа розглядається, встановлюється, хто з учасників справи прибув до судового засідання, хто не прибув, з якої причини, встановлюється особа тих, хто прибув та перевіряються відповідні повноваження. Далі роз'яснюються права перекладачеві і приводять його до присяги, повідомляється про повне фіксування судового процесу, оголошується склад суду і роз'яснюється право заявляти відводи. У разі неприбуття у судове засідання особи, яка бере участь у справі, суд, за наявності умов, визначених ст. 128 КАС, відкладає розгляд у справі. Такими умовами є:

- неприбуття у судове засідання сторони (сторін) або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, про яких немає відомостей, що їм вручені повістки;
- неприбуття в судове засідання позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;
- неприбуття в судове засідання відповідача, який не є суб'єктом владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;
- якщо суд визнав обов'язковою особисту участь особи, яка бере участь у справі, у судовому розгляді, а вона не з'явилася.

Неприбуття в судове засідання без поважних причин представника сторони або третьої особи, які прибули в судове засідання, або неповідомлення ним про причини неприбуття, не є перешкодою для розгляду справи. Проте за клопотанням сторони та з урахуванням обставин у справі суд може відкласти її розгляд. У разі повторного неприбуття позивача, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності, суд залишає позовну заяву без розгляду. У разі неприбуття відповідача – суб'єкта владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття розгляд справи не відкладається і справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів.

Також судом роз'яснюються права та обов'язки особам, які беруть участь у справі, експерту, якого приводять до присяги, спеціалісту; вирішуються за-

явлені клопотання осіб, що беруть участь у справі (ст. 130–133 КАС). Клопотання осіб, які беруть участь у справі, вирішуються судом негайно після того, як буде заслухана думка інших присутніх у судовому засіданні осіб, які беруть участь у справі, про що постановляється ухвала. Ухвала суду про відмову в задоволенні клопотання не перешкоджає повторному його заявленню протягом судового розгляду справи.

За якою процедурою протікає початок судового розгляду справи по суті?

Головуючий чи суддя-доповідач доповідає про зміст позовних вимог, про визнання сторонами певних обставин під час підготовчого провадження, після чого він з'ясує: чи підтримує позивач адміністративний позов, чи визнає його відповідач та чи не бажають сторони примиритися. Позивач може відмовитися від адміністративного позову, а відповідач – визнати адміністративний позов протягом всього часу судового розгляду, зробивши усну заяву. Якщо відмову від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову викладено в адресованій суду письмовій заяві, ця заява приєднується до справи. Сторони можуть примиритися протягом всього часу судового розгляду або заявити клопотання про надання їм часу для примирення. Позивач може змінити позовні вимоги протягом всього часу судового розгляду, подавши письмову заяву, яка приєднується до справи. Суд за клопотанням відповідача оголошує перерву в судовому засіданні та надає відповідачеві строк, достатній для його підготовки до справи у зв'язку зі зміною позивачем позовних вимог.

Як відбувається дослідження обставин справи і перевірка доказів?

Предметом доказування є обставини, якими обґрунтовуються позовні вимоги чи заперечення або які мають інше значення для вирішення справи та які належить встановити при ухваленні судового рішення у справі. Для встановлення цих обставин у судовому засіданні заслуховуються пояснення осіб, які беруть участь у справі, показання свідків, досліджуються письмові та речові докази, у тому числі носії інформації із записаною на них інформацією, висновки експертів. Суд, заслухавши пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, встановлює порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовують свої вимоги і заперечення.

Процедура допиту свідків, дослідження письмових та речових доказів, дослідження висновку експерта, консультацій та роз'яснень спеціаліста в ад-

міністративному судочинстві суттєвих відмінностей не має. Згідно з вимогами цивільного судочинства після допиту свідка, який не досяг 16 років, видаляють із зали судового засідання, КАС таких вимог не містить (ст. 142).

Також на цій стадії суд за умов, передбачених ст. 150 КАС, може відкласти розгляд справи або оголосити перерву у разі неможливості розгляду справи у зв'язку з необхідністю заміни судді (у результаті задоволення заяви про відвід чи з інших причин) або залучення до участі у справі інших осіб. Суд оголошує перерву в зв'язку з необхідністю одержання нових доказів або в інших необхідних випадках. Тривалість перерви встановлюється судом залежно від обставин розгляду справи.

Суд, відкладаючи розгляд справи або оголошуючи перерву в її розгляді, встановлює дату і час нового судового засідання, про що повідомляє під розписку осіб, які беруть участь у справі, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів, які були присутні в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, які не з'явилися або яких суд вперше залучає до участі в адміністративній справі, викликаються в судові засідання повістками. У разі відкладення розгляду справи суд повинен допитати свідків, які прибули. Тільки у виняткових випадках за ухвалою суду свідки не допитуються і викликаються знову. Якщо розгляд справи було відкладено, новий її розгляд починається спочатку. Якщо сторони не наполягають на повторенні наданих раніше пояснень осіб, які беруть участь у справі, якщо склад суду не змінився і до участі в справі не було залучено третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, суд продовжує провадження у справі зі стадії, на якій розгляд справи було відкладено. Якщо в розгляді справи було оголошено перерву, провадження у справі після її закінчення продовжується зі стадії, на якій воно було перервано.

Після з'ясування всіх обставин у справі та перевірки їх доказами головуєчий у судовому засіданні надає сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, можливість дати додаткові пояснення чи надати додаткові докази. Вислухавши додаткові пояснення і дослідивши додаткові докази, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин у справі та перевірку їх доказами і переходить до судових дебатів.

Що таке судові дебати та яке вони мають значення для вирішення справи?

Судові дебати – це персоніфіковане звернення сторін та інших учасників адміністративної справи з промовами в судовому засіданні; здійснюються

згідно з ст. 152 КАС. Судові дебати складаються з промов осіб, які беруть участь у справі. У цих промовах можна посилалися лише на обставини і докази, які досліджені в судовому засіданні. У дебатах першим надається слово позивачеві, його представнику, а потім – відповідачеві, його представнику. Третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, її представник виступають після сторін у справі. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, їх представники виступають у дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь. За клопотанням сторін чи третіх осіб у дебатах можуть виступати лише їх представники. Суд не може обмежувати тривалість дебатів певним часом. Головуючий у судовому засіданні може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається. З дозволу суду після закінчення судових дебатів промовці можуть обмінятися репліками. Однак на відміну від ЦПК (ст. 193) КАС не закріплює право останньої репліки за відповідачем та його представником. Окрім того, в адміністративному процесі відсутнє положення про те, що органи та особи, яким надано законом право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, виступають у судових дебатах першими, як це передбачено в ЦПК.

Як відбувається ухвалення рішення суду?

Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.

Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

Після закінчення поновленого розгляду справи суд відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і виходить до нарадчої кімнати для ухвалення рішення або, якщо проведення необхідних процесуальних дій у цьому судовому засіданні виявилось неможливим, постановляє ухвалу про відкладення розгляду справи чи оголошення перерви.

Як відбувається проголошення судового рішення?

Відповідно до ст. 167 КАС судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження. Особи, які беруть

участь у справі, можуть отримати в суді копію постанови чи ухвали суду. Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається особі, яка бере участь у справі, але не була присутня в судовому засіданні. Якщо копія рішення надіслана представникові, то вважається, що вона надіслана й особі, яку він представляє. У разі проголошення в судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин постанови суд повідомляє час виготовлення постанови суду в повному обсязі.

Суд, що ухвалив судові рішення, може за заявою особи, яка брала участь у справі, чи з власної ініціативи прийняти додаткову постанову чи постановити додаткову ухвалу у таких випадках:

- щодо однієї з позовних вимог, з приводу якої досліджувалися докази, чи одного з клопотань не ухвалено рішення;
- суд, вирішивши питання про право, не визначив способу виконання судового рішення;
- суд не вирішив питання про судові витрати.

Питання про ухвалення додаткового судового рішення може бути заявлено до закінчення строку на виконання судового рішення. Суд ухвалює додаткове судове рішення після розгляду питання в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання. Про відмову в ухваленні додаткового рішення суд постановляє ухвалу. Додаткове судове рішення або ухвала суду про відмову в ухваленні додаткового судового рішення можуть бути оскаржені.

Суд може з власної ініціативи або за заявою особи, що брала участь у справі, чи іншої зацікавленої особи виправити допущені у судовому рішенні цього суду описки, очевидні арифметичні помилки незалежно від того, набрало судове рішення законної сили чи ні. Питання про внесення виправлень вирішується в судовому засіданні. Особи, які беруть участь у справі, повідомляються про дату, час і місце засідання. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду питання про внесення виправлень. Ухвала суду про внесення виправлень у судове рішення чи відмову у внесенні виправлень може бути оскаржена.

Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця, ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту. Подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для приму-

сового виконання. Заява про роз'яснення судового рішення розглядається судом протягом десяти днів з повідомленням заявника та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви про роз'яснення рішення. Подання такої заяви зупиняє перебіг строку, протягом якого судові рішення може бути подане для примусового виконання. Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, а також заявнику, які не були присутні у судовому засіданні.

Чи може особа, яка бере участь у справі, заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності?

Так, може. Однак слід мати на увазі, якщо таке клопотання заявили всі особи, які беруть участь у справі, то судовий розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження.

Які процесуальні права та обов'язки мають сторони в судовому засіданні?

Сторони в судовому засіданні користуються всіма правами та несуть обов'язки, визначені чинним КАС (ст. 49). Головним обов'язком сторін у судовому засіданні є обов'язок доказування (ст. 71 КАС). Його сутність полягає у тому, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, коли такі обставини чинний КАС не зобов'язує доказувати.

В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Також слід мати на увазі, що сторони мають право заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності (ч. 3 ст. 122 КАС).

- Поруч з цим сторони та інші присутні в залі судового засідання повинні:
- вставати у залі судового засідання під час входження до нього суду та виходу суду;
 - давати пояснення, показання, відповідати на питання та задавати питання стоячи і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні, а також стоячи заслуховувати рішення суду (відступ від цих правил допускається з дозволу головуючого в судовому засіданні);
 - додержуватися в судовому засіданні порядку і беззаперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуючого у судовому засіданні;
 - звертатися до судді «Ваша честь»;
 - передавати документи та інші матеріали головуючому в судовому засіданні через судового розпорядника.

Чи може суд збирати докази з власної ініціативи?

Так, може. Таке право суду передбачено ч. 5 ст. 71 КАС.

Які будуть наслідки, якщо хтось із сторін без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які сторона посилається?

Якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів (ч. 6 ст. 71 КАС).

В яких випадках сторони звільняються від доказування?

Сторони звільняються від доказування тих обставин, перелік яких наведено в ст. 72 КАС. Зокрема це такі обставини:

- встановлені судовим рішенням в адміністративній, цивільній або господарській справі, що набрало законної сили і не доказуються під час розгляду інших справ, в яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини;
- визнані судом загальновідомими;
- які визнаються сторонами, якщо проти цього не заперечують самі сторони і в суду не виникає сумніву щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання;
- встановлені вироком суду в кримінальній справі або постановою суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили, про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалений ви-

рок або постановва суду, лише в питаннях, чи було діяння та чи вчинене воно цією особою.

З якою метою та з цієї ініціативи може бути призначено експертизу?

Суд з власної ініціативи чи за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, може призначити експертизу для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо.

Особи, які беруть участь у справі, мають право:

- подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта (кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом; суд повинен вмотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі);
- просити суд призначити експертизу і доручити її проведення відповідній експертній установі або конкретному експерту (якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості).

Яке рішення уповноважений приймати адміністративний суд за результатами розгляду адміністративної справи?

Відповідно до ст. 162 КАС суд під час вирішення справи по суті може задовольнити адміністративний позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково.

Про що суд може прийняти рішення у разі задоволення адміністративного позову?

У разі задоволення адміністративного позову суд може прийняти такі постанови:

- визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення;
- зобов'язання відповідача вчинити певні дії;
- стягнення з відповідача коштів;
- зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій;

- тимчасова заборона (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян;
- примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;
- примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України;
- визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень.

Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (див. ст. 162 КАС).

Чи уповноважений суд приймати рішення щодо частини позовних вимог?

Згідно із ст. 164 КАС суд до закінчення судового розгляду справи може прийняти постанову щодо частини позовних вимог за клопотанням особи, яка бере участь у справі, якщо з'ясовані судом обставини дають можливість без шкоди для справи вирішити частину позовних вимог.

Яким чином здійснюється розподіл судових витрат?

Порядок розподілу судових витрат визначається статтями 94 і 95 КАС. Зокрема порядок розподілу судових витрат залежить від того, на чью користь судом було ухвалено рішення, позов було задоволено повністю чи частково, а також від інших обставин.

Так, якщо судове рішення було ухвалено на користь сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, суд присуджує всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати за рахунок Державного бюджету України (або відповідного місцевого бюджету, якщо іншою стороною був орган місцевого самоврядування, його посадова чи службова особа).

Якщо судове рішення ухвалене на користь сторони – суб'єкта владних повноважень, суд присуджує за рахунок іншої сторони всі здійснені нею документально підтверджені судові витрати, пов'язані із залученням свідків та проведенням судових експертиз.

Якщо адміністративний позов задоволено частково, судові витрати, здійснені позивачем, присуджуються йому відповідно до задоволених вимог, а відповідачу – відповідно до тієї частини вимог, у задоволенні яких позивачеві відмовлено.

У разі відмови у задоволенні позовних вимог позивача, звільненого від сплати судових витрат, а також залишення адміністративного позову без розгляду судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок Державного бюджету України.

У справах, в яких позивачем є суб'єкт владних повноважень, а відповідачем – фізична чи юридична особа, судові витрати, здійснені позивачем, з відповідача не стягуються. Якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судове рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

У разі відмови позивача від адміністративного позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача, крім випадків, коли позивач звільнений від сплати судових витрат. Однак, якщо позивач відмовився від адміністративного позову внаслідок задоволення його відповідачем після подання адміністративного позову, то суд за заявою позивача присуджує всі понесені ним у справі витрати з відповідача.

Якщо спір вирішується шляхом примирення і сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, то кожна сторона у справі несе половину судових витрат.

З якого моменту судові рішення набирають законної сили?

Постанова або ухвала суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення строку подання заяви про апеляційне оскарження, встановленого законом, якщо таку заяву не було подано.

Якщо було подано заяву про апеляційне оскарження, але апеляційна скарга не була подана у строк, встановлений законом, постанова або ухвала суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення цього строку.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, то вважається, що постанова чи ухвала суду не набрала законної сили.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, постанова Верховного Суду України набирають законної сили з моменту проголошення.

Ухвали суду, які не можуть бути оскаржені, набирають законної сили з моменту проголошення.

Які наслідки має набрання судовим рішенням законної сили?

Постанова або ухвала суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України.

Обставини, які були встановлені постановою, що набрала законної сили, в одній адміністративній справі не можуть оспорюватися в іншій судовій справі за участю тих самих сторін (див. ст. 255 КАС).

Як бути, коли рішення суду є незрозумілим?

Якщо судове рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту.

Коли можна подати заяву про роз'яснення рішення суду та як її повинен розглянути суд?

Подати заяву про роз'яснення судового рішення можна у випадку, якщо таке рішення ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.

Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення протягом десяти днів з повідомленням відповідного заявника. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розглядові заяви про роз'яснення рішення.

Подання заяви про роз'яснення судового рішення зупиняє перебіг строку, протягом якого судові рішення може бути подане для примусового виконання.

Копія ухвали про роз'яснення судового рішення не пізніше наступного дня після її постановлення надсилається особам, які беруть участь у справі, а також заявнику, які не були присутні у судовому засіданні.

Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено.

Які постанови адміністративного суду підлягають негайному виконанню?

Відповідно до ст. 256 КАС негайному виконанню підлягають такі постанови суду:

- присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів – у межах суми стягнення за один місяць;
- присудження виплати заробітної плати, іншого грошового утримання у відносинах публічної служби – у межах суми стягнення за один місяць;
- поновлення на посаді у відносинах публічної служби;
- припинення повноважень посадової особи у разі порушення нею вимог щодо несумісності;
- уточнення списку виборців;
- обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання;
- усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

Суд розглядає заяву про звернення постанови до негайного виконання в триденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду.

Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про звернення постанови до негайного виконання може бути оскаржено в загальному порядку.

Яким чином сторона, на користь якої винесено рішення, може звернути його до виконання?

Для того, щоб звернути рішення суду до виконання, особі, на користь якої винесено таке рішення, необхідно звернутися до суду, який постановив таке рішення із заявою про видання виконавчого листа.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, видається один виконавчий лист. Якщо судові рішення ухвалено на користь кількох позивачів чи проти кількох відповідачів, суд має право видати кілька виконавчих листів, точно зазначивши, яку частину судового рішення треба виконати за кожним виконавчим листом (див. ст. 258 КАС).

Чи можна відновити виконавчий лист, якщо його було втрачено?

Можна. Для цього необхідно звернутися із заявою про видання дубліката до адміністративного суду, який видав виконавчий лист.

Суд зобов'язаний розглянути заяву про видачу дубліката в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням особи, що звернулася із заявою, та осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судові засідання осіб, які бу-

ли належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про видання дубліката виконавчого листа може бути оскаржено в загальному порядку.

За видання дубліката виконавчого листа справляється плата в розмірі 3 гривні (див. Постанова КМУ від 15.12.2006 р. № 151 «Про встановлення розмірів плати за роздрукування технічного запису судового засідання в адміністративних та цивільних справах і видачу дубліката виконавчого листа або судового наказу»).

Чи можна поновити пропущений строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання?

Чинний КАС (ст. 261) передбачає таку можливість. Зокрема особам, які пропустили строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання з причин, визнаних судом поважними, пропущений строк може бути поновлено.

Заява про поновлення пропущеного строку подається до адміністративного суду, який видав виконавчий лист, або до адміністративного суду за місцем виконання.

Суд зобов'язаний розглянути заяву про поновлення пропущеного строку в десятиденний строк у судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду.

Ухвалу суду за результатами розгляду заяви про поновлення пропущеного строку може бути оскаржено в загальному порядку.



ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ СУДАМИ ВИЩИХ ІНСТАНЦІЙ (АПЕЛЯЦІЙНЕ ТА КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ)



Які суди вищих інстанцій мають право переглядати судові рішення?

Відповідно до чинного процесуального законодавства судові рішення можуть переглядатися апеляційними судами та Верховним Судом України. Апеляційні суди переглядають судові рішення, які ще не набрали законної сили, а Верховний Суд України здійснює перегляд судових рішень, які вже набрали законної сили в порядку касаційного провадження.

Що таке апеляційне провадження?

Апеляційне провадження являє собою стадію судочинства, яка виконує головне завдання – забезпечення справедливості судового рішення та реалізацію права на судовий захист.

Ця гарантія полягає у тому, що, по-перше, сам факт подвійного розгляду дозволяє уникнути помилки, що могла виникнути під час першого розгляду. По-друге, внаслідок того, що рішення по суті приймають дві різні інстанції, зменшується ризик судової помилки. По-третє, краще забезпечується дотримання законності, оскільки друга інстанція наділена більшою владою. При цьому формується початкова єдність судової практики, оскільки рішення суду вищого рівня є орієнтиром для першої інстанції, що сприяє також росту кваліфікації суддівського корпусу.

Хто та які рішення суду може оскаржити в апеляційному порядку?

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку постанови суду першої інстанції повністю або частково.

Ухвали суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від постанови суду повністю або частково у випадках, встановлених процесуальним законодавством (ст. 292 ЦПК; ст. 185 КАС).

Які суди уповноважені здійснювати перегляд судових рішень як апеляційна інстанція?

Судом апеляційної інстанції в адміністративних справах є:

- апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд як адміністративний суд чи окружний адміністративний суд), що ухвалив рішення;
- Вищий Адміністративний Суд України (ст. 177, 184 КАС).

Протягом якого строку та до якого суду необхідно звертатися про перегляд судового рішення в апеляційному порядку?

Необхідно звернути увагу на ту обставину, що про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції спочатку подається заява. Обґрунтування мотивів оскарження і вимоги до суду апеляційної інстанції викладаються в апеляційній скарзі.

Заяву про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції в порядку цивільного і адміністративного судочинства може бути подано протягом *десяти днів* з дня проголошення рішення. Апеляційна скарга на рішення суду в цивільній чи адміністративній справі подається протягом *двадцяти днів* після подання заяви про апеляційне оскарження (ч. 1 ст. 294 ЦПК; ч. 3 ст. 186 КАС).

Апеляційну скаргу може бути подано без попереднього подання заяви про апеляційне оскарження, якщо скарга подається в строк, встановлений для подання заяви про апеляційне оскарження (ч. 4 ст. 295 ЦПК; ч. 5 ст. 186 КАС).

Заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга подаються апеляційному суду через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення (ч. 1 ст. 296 ЦПК; ч. 2 ст. 186 КАС).

Що має бути зазначено в заяві про апеляційне оскарження?

Відповідно до ч. 2 ст. 295 ЦПК та ч. 2 ст. 187 КАС у заяві про апеляційне оскарження має бути зазначено:

- найменування суду апеляційної інстанції, до якого подається заява;
- ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, її місце проживання або місцезнаходження;
- рішення або ухвала, що оскаржуються (див. додаток 22).

Що має бути зазначено в апеляційній скарзі?

В апеляційній скарзі зазначається:

- найменування адміністративного суду апеляційної інстанції, до якого подається скарга;

- ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
 - ім'я (найменування) осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання або місцезнаходження;
 - дата подання заяви про апеляційне оскарження;
 - вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу, до суду апеляційної інстанції;
 - обґрунтування вимог особи, яка подала апеляційну скаргу, із зазначенням, в чому полягає незаконність і (або) необґрунтованість рішення або ухвали (неповнота встановлення обставин, які мають значення для справи, та (або) неправильність встановлення обставин, які мають значення для справи, внаслідок необґрунтованої відмови у прийнятті доказів, неправильного їх дослідження чи оцінки, неподання доказів з поважних причин та (або) неправильне визначення відповідно до встановлених судом обставин правовідносин тощо);
 - у разі потреби – клопотання особи, яка подає апеляційну скаргу, про витребування нових доказів, про виклик свідків тощо;
 - перелік документів та інших матеріалів, що додаються (див. додаток 23).
- В апеляційній скарзі зазначається, чи особа бажає взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності.

Заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга підписуються особою, яка їх подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цей документ не подавався раніше.

До апеляційної скарги додаються їх копії відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. До апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору, а також копії доданих до неї письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Протягом якого строку апеляційна скарга має бути призначена до розгляду?

Справа, в якій рішення оскаржується в апеляційному порядку, має бути призначена апеляційним судом до розгляду у розумний строк, але не пізніше п'ятнадцяти днів після закінчення дій підготовки справи до розгляду. Відповідно до ст. 297 ЦПК і ст. 189 КАС протягом трьох днів після надходження

справи суддя-доповідач вирішує питання про прийняття апеляційної скарги до розгляду апеляційним судом, а згідно із ст. 301 ЦПК та 190 КАС підготовка справи до розгляду має бути здійснена протягом десяти днів.

Чи може особа, яка звернулася до апеляційного суду із скаргою доповнювати, змінювати, відкликати таку скаргу чи відмовитися від неї?

Так, може. Таке право передбачено ст. 300 ЦПК та ст. 193 КАС.

В яких межах апеляційний суд здійснює розгляд справи?

У *цивільному судочинстві* під час розгляду справи в апеляційному порядку апеляційний суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги та вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Апеляційний суд досліджує докази, які судом першої інстанції були досліджені з порушенням встановленого порядку або в дослідженні яких було неправомірно відмовлено, а також нові докази, неподання яких до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами.

Поруч з цим апеляційний суд не обмежений доводами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення.

Якщо поза увагою доводів апеляційної скарги залишилась очевидна незаконність або необґрунтованість рішення суду першої інстанції у справах окремого провадження, апеляційний суд перевіряє справу в повному обсязі (див. ст. 303 ЦПК).

В *адміністративному судочинстві* суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції може вийти за межі доводів апеляційної скарги в разі встановлення під час апеляційного провадження порушень, допущених судом першої інстанції, які призвели до неправильного вирішення справи.

Суд апеляційної інстанції може дослідити нові докази, які не досліджувалися у суді першої інстанції, з власної ініціативи або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, якщо визнає обґрунтованим ненадання їх до суду першої інстанції або необґрунтованим відхилення їх судом першої інстанції. Суд апеляційної інстанції може дослідити також докази, які досліджувалися судом першої інстанції з порушенням вимог КАС (див. ст. 195).

Якими правами наділений апеляційний суд за наслідками розгляду апеляційної скарги?

За наслідками розгляду апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції апеляційний суд має право

- *у цивільній справі:*
 - постановити ухвалу про відхилення апеляційної скарги і залишення рішення без змін;
 - скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове рішення по суті позовних вимог;
 - змінити рішення;
 - постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і закриття провадження у справі або залишення заяви без розгляду;
 - постановити ухвалу про повне або часткове скасування рішення суду першої інстанції і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції;
- *в адміністративній справі:*
 - залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову суду – без змін;
 - змінити постанову суду;
 - скасувати її та прийняти нову постанову суду;
 - скасувати постанову суду і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі;
 - визнати постанову суду нечинною і закрити провадження у справі;
 - скасувати постанову суду і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Що таке касаційне провадження та яке завдання воно виконує?

Касаційне провадження – це стадія в цивільному та адміністративному процесі, яка має своїм завданням здійснення перевірки законності рішень та ухвал місцевих та апеляційних судів.

На відміну від апеляційного, під час касаційного провадження перевіряються ті судові рішення, які вже набрали чинності, крім того, завдання суду касаційної інстанції не обмежується виправленням судових помилок, оскільки особливого значення набуває і діяльність суду касаційної інстанції щодо спрямування судової практики, забезпечення суворого та неухильного дотримання адміністративними судами норм права (законів, кодексів), однакового та правильного застосування законодавства.

Хто та які рішення суду може оскаржити в касаційному порядку?

Право на касаційне оскарження мають:

- сторони;
- інші особи, які беруть участь у справі;
- особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки.

У касаційному порядку оскаржуються:

- судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку;
- судові рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково;
- ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також ухвали суду апеляційної інстанції, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі (ч. 1 ст. 324 ЦПК; ч. 1 ст. 211 КАС).

Які підстави касаційного оскарження?

Підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права (ч. 2 ст. 324 ЦПК; ч. 3 ст. 211 КАС).

Неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права зумовлює виникнення права касаційного оскарження, тобто законодавчо передбаченої можливості на порушення провадження в суді касаційної інстанції щодо перевірки рішень суду першої інстанції та апеляційної, що набрали законної сили.

Які суди уповноважені здійснювати перегляд судових рішень як касаційна інстанція?

Касаційною інстанцією в цивільних справах згідно із Законом України «Про судоустрій України» є Верховний Суд України.

Судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Вищий Адміністративний Суд України (ст. 210 КАС).

Протягом якого строку та до якого суду необхідно звертатися з касаційною скаргою про перегляд судового рішення в касаційному порядку?

У *цивільному судочинстві* касаційну скаргу необхідно направити безпосередньо через канцелярію або поштою до Верховного Суду України протя-

гом двох місяців, починаючи з наступного дня від дня проголошення рішення (ухвали) апеляційного суду. У разі пропущення строку з причин, визнаних судом поважними, суд касаційної інстанції за заявою особи, яка подала скаргу, може поновити цей строк, але не більш як у межах одного року з дня виникнення права на касаційне оскарження.

Касаційна скарга, подана після закінчення строку на касаційне оскарження, повертається судом касаційної інстанції особі, яка її подала, якщо вона не порушує питання про поновлення цього строку, а також коли у поновленні строку відмовлено.

В **адміністративному судочинстві** касаційна скарга подається безпосередньо до адміністративного суду касаційної інстанції – Вищого Адміністративного Суду України протягом одного місяця після набрання законної сили судовим рішенням суду апеляційної інстанції, крім випадків, передбачених КАС, а в разі складення постанови в повному обсязі (ст. 160 КАС) – з дня складення постанови в повному обсязі.

Що має бути зазначено в касаційній скарзі?

У **цивільному судочинстві** касаційна скарга подається у письмовій формі, в якій повинні бути дотримані вимоги змісту касаційної скарги згідно зі ст. 326 ЦПК.

У касаційній скарзі зазначається:

- найменування суду, до якого подається скарга;
- ім'я (найменування) особи, яка подає скаргу, її місце проживання або місцезнаходження;
- ім'я (найменування) осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання або місцезнаходження;
- рішення (ухвала), що оскаржується;
- у чому полягає неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права;
- клопотання особи, яка подає скаргу;
- перелік письмових матеріалів, що додаються до скарги.

Касаційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником. До касаційної скарги, поданої представником, повинна бути додана довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника (див. додаток 24).

Касаційна скарга оплачується судовим збором та оплачуються витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи. Нині судовий збір

сплачується у вигляді державного мита у розмірі 0,5 ставки, передбаченої за даним видом позову. Витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи сплачуються у розмірі, передбаченому за позовну заяву, заяву до суду першої інстанції.

До касаційної скарги додаються копії скарги та доданих до неї матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі, а також копії оскаржуваних рішень (ухвал) судів першої та апеляційної інстанцій.

У адміністративному судочинстві касаційна скарга подається в письмовій формі та підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження, якщо цього не було зроблено в суді першої чи апеляційної інстанції. До касаційної скарги додається документ про сплату судового збору, а також копії касаційної скарги відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

У касаційній скарзі зазначається:

- найменування адміністративного суду касаційної інстанції;
- ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- судові рішення, що оскаржуються;
- обґрунтування вимог особи, що подає касаційну скаргу, із зазначенням того, у чому полягає порушення норм матеріального чи процесуального права;
- вимоги особи, що подає касаційну скаргу, до суду касаційної інстанції;
- у разі потреби – клопотання особи, що подає касаційну скаргу;
- перелік матеріалів, які додаються.

Протягом якого строку касаційна скарга має бути призначена до розгляду?

У **цивільному судочинстві** після надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції, її реєстрації і передавання в порядку черговості судді-доповідачу, останній протягом десятиденного строку з дня надходження скарги вирішує питання про прийняття касаційної скарги до розгляду касаційним судом. За наявності клопотання особи, яка подала скаргу, суд у разі потреби вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали).

Варто знати, що у разі надходження касаційної скарги, не оформленої відповідно до встановлених вимог до змісту або у разі несплати судового збору, несплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи суддя-доповідач надає термін для усунення недоліків. У разі невиконання цих

вимог суду скарга вважається неподаною, але якщо термін подання такої ще не закінчився, то особа має право виправити недоліки та звернутися повторно з цією скаргою.

В *адміністративному судочинстві* касаційна скарга реєструється у день її надходження до адміністративного суду касаційної інстанції та не пізніше наступного дня передається в порядку черговості судді-доповідачу. Отримавши касаційну скаргу, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її відповідність вимогам ст. 213 КАС і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття касаційного провадження та одночасно витребує адміністративну справу.

Чи може особа, яка звернулася до касаційного суду із скаргою доповнювати, змінювати, відкликати таку скаргу чи відмовитися від неї?

Так, може. Таке право передбачено статтями 330 ЦПК та 218, 219 КАС.

В яких межах касаційний суд здійснює розгляд справи?

У *цивільному судочинстві* суд перевіряє в межах касаційної скарги, не виходячи за межі позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції, правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими (ст. 335 ЦПК).

Касаційний суд не обмежений доводами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення.

В *адміністративному судочинстві* суд касаційної інстанції:

- перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин у справі і не може досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в судовому рішенні, та вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу;
- переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги, але при цьому може встановлювати порушення норм матеріального чи процесуального права, на які не було посилання в касаційній скарзі.

Поруч з цим суд касаційної інстанції не може розглядати позовні вимоги осіб, які беруть участь у справі, що не були заявлені у суді першої інстанції (ст. 220 КАС).

Якими повноваженнями наділений касаційний суд за наслідками розгляду касаційної скарги?

У *цивільному судочинстві повноваження* суду касаційної інстанції такі:

- *відхилити касаційну скаргу і залишити рішення без змін, якщо визнано, що рішення ухвалено з дотриманням норм матеріального і процесуального права. Не може бути скасовано правильне по суті і справедливе рішення з одних лише формальних міркувань;*
- *повністю або частково скасувати рішення і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції у таких випадках:*
 - *справу розглянуто неповноважним суддею або складом суду;*
 - *рішення ухвалено чи підписано не тим суддею або суддями, які розглядали справу;*
 - *справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про час і місце судового засідання;*
 - *суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі;*
 - *суд розглянув не всі вимоги і цей недолік не був або не міг бути усунений ухваленням додаткового рішення;*
 - *порушення або неправильного застосування норм процесуального права, якщо це призвело до неправильного вирішення справи.*
- *скасувати рішення апеляційного суду і залишити в силі судове рішення суду першої інстанції, яке було помилково скасоване апеляційним судом, якщо апеляційним судом скасовано судове рішення, ухвалене згідно із законом;*
- *скасувати судові рішення і закрити провадження в справі або залишити заяви без розгляду у таких випадках:*
 - *справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства;*
 - *набрали законної сили рішення суду або ухвала суду про закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову або укладенням мирової угоди сторін, ухвалені або постановлені з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;*

- позивач відмовився від позову і відмова прийнята судом;
- сторони уклали мирову угоду і вона визнана судом;
- є рішення третейського суду, прийняте в межах його компетенції, з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, за винятком випадків, коли суд відмовив у виданні виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або повернув справу на новий розгляд до третейського суду, який ухвалив рішення, але розгляд справи у тому самому третейському суді виявився неможливим;
- заяву (скаргу) подано особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності;
- заяву (скаргу) від імені заінтересованої особи подано особою, яка не має повноважень на ведення справи;
- позивач подав заяву про залишення позову без розгляду;
- між сторонами укладено договір про передання спору на вирішення до третейського суду і від відповідача надійшло до початку з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами заперечення проти вирішення спору в суді;
- особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява;
- провадження у справі відкрито за заявою, поданою без дотримання вимог, що ставляться до форми та змісту позовної заяви, та не було сплачено судового збору чи не було оплачено витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи і позивач не усунув цих недоліків у встановлений судом строк;
- *скасувати судові рішення та ухвалити нове рішення або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд, якщо застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, чи не застосовано закон, який підлягав застосуванню.*

Суд касаційної інстанції ухвалює рішення та постановляє ухвалу в нарадчій кімнаті. Проголошуються рішення чи ухвали в судовому засіданні. Під час прийняття судових рішень жоден із суддів не має права утримуватися від висловлення думки з питань, які обговорюються, та щодо правильності судового рішення, що оскаржене.

Рішення або ухвала суду касаційної інстанції оформлюється суддею-доповідачем і підписується всім складом суду, який розглядав справу.

Ухвала судом касаційної інстанції постановляється у разі:

- відхилення касаційної скарги і залишення судових рішень без змін;
- скасування судових рішень з переданням справи на новий розгляд;
- скасування судових рішень із закриттям провадження у справі або залишенням заяви без розгляду;
- скасування судових рішень і залишення в силі судового рішення, що було помилково скасоване апеляційним судом;
- відхилення касаційної скарги і залишення ухвали без змін;
- зміни ухвали або скасування ухвали з направленням справи на новий розгляд або вирішенням питання по суті.

Рішення й ухвала суду касаційної інстанції набувають законної сили з моменту їх проголошення. З цього часу скасовані рішення та ухвали суду першої або апеляційної інстанції втрачають законну силу.

Суд також може постановити окрему ухвалу, в якій зазначити порушення норм права і помилки, допущені судом першої або апеляційної інстанції, які не є підставою для скасування їх рішення чи ухвали.

Рішення підписуються суддями і скріплюється печаткою суду. Копії судового рішення видаються особам, які брали участь у справі, на їх вимогу не пізніше п'яти днів з дня проголошення рішення без сплати судового збору. Особам, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні, копії судового рішення надсилаються протягом п'яти днів з дня проголошення рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Копії судових рішень повторно видаються за заявою особи за плату.

Після закінчення касаційного провадження справа протягом семи днів повертається до суду, який її розглядав.

В **адміністративному судочинстві** суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:

- залишити касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін;
- змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, скасувавши судові рішення суду першої інстанції;
- змінити судові рішення суду апеляційної інстанції, залишивши судові рішення суду першої інстанції без змін;
- змінити судові рішення суду першої інстанції, скасувавши судові рішення суду апеляційної інстанції;
- скасувати судові рішення суду апеляційної інстанції та залишити в силі судові рішення суду першої інстанції;

- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і направити справу на новий розгляд або для продовження розгляду;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження;
- визнати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закрити провадження;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалити нове судове рішення.

У статтях 224–229 КАС розкриваються підстави зміни, скасування судових рішень касаційною інстанцією, а також конкретизується повноваження суду касаційної інстанції. Зокрема суд касаційної інстанції *залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін*, якщо визнає, що суди першої та апеляційної інстанцій не допустили порушень норм матеріального і процесуального права під час ухвалення судових рішень чи вчинення процесуальних дій. Не може бути скасовано судове рішення з мотивів порушення судом норм процесуального права, якщо це не призвело і не могло призвести до неправильного вирішення справи.

Суд касаційної інстанції *має право змінити судове рішення*, якщо у справі немає потреби досліджувати нові докази або встановлювати обставини, а судове рішення, яке змінюється, є помилковим тільки в частині.

Суд касаційної інстанції *скасовує судове рішення* суду апеляційної інстанції та залишає в силі рішення суду першої інстанції, яке ухвалено відповідно до закону і скасовано або змінено помилково. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи для продовження розгляду є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до постановлення незаконної ухвали, якою провадження у справі не закінчується. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи на новий судовий розгляд є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели або могли призвести до неправильного вирішення справи і не можуть бути усунені судом касаційної інстанції.

Судові рішення обов'язково скасовуються з направленням справи на новий розгляд у таких випадках:

- справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду;
- в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості

судді, і заяву про його відвід визнано судом касаційної інстанції обґрунтовано;

- судові рішення ухвалено чи підписано не тим суддею або не тими суддями, які розглянули справу;
- справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання;
- суд вирішив питання про права, свободи, інтереси та обов'язки осіб, які не були повідомлені про можливість вступити у справу;
- суд розглянув не всі вимоги і цей недолік не був або не може бути усунений ухваленням додаткового рішення.

Справа направляється до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду або на новий розгляд, якщо порушення допущені тільки цим судом. В усіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції.

Висновки і мотиви, з яких скасовані рішення, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції під час розгляду справи.

Суд касаційної інстанції скасовує судові рішення в касаційному порядку і залишає позовну заяву без розгляду або закриває провадження у справі з підстав, встановлених статтями 155 і 157 КАС. Суд касаційної інстанції визнає законні судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закриває провадження у справі, якщо після їх ухвалення виникли обставини, які є підставою для закриття провадження у справі, та ці судові рішення ще не виконані.

Суд касаційної інстанції має право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалити нове рішення, якщо обставини справи встановлені повно і правильно, але суди першої та апеляційної інстанцій порушили норми матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення.

Розглянувши касаційну скаргу, суд касаційної інстанції *постановляє ухвалу* в разі:

- залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін;
- скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд;
- зміни ухвали суду першої або апеляційної інстанції;
- скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій і залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження;

- визнання судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій такими, що втратили законну силу, і закриття провадження;
- скасування судових рішень і постановлення нової ухвали;
- вирішення всіх процесуальних питань.

Суд касаційної інстанції *постановляє постанову*, щоб змінити постанову суду першої або апеляційної інстанції або прийняти нову постанову, якими суд касаційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.

Судові рішення суду касаційної інстанції мають відповідати встановленим статтями 231–233 КАС вимогам та складатися із вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частин.

Після закінчення касаційного провадження адміністративна справа не пізніше як у семиденний строк направляється до адміністративного суду першої інстанції, якщо інше не впливає із судового рішення суду касаційної інстанції.



ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЗВ'ЯЗКУ З НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ



Що таке нововиявлені обставини?

Нововиявлені обставини – це юридичні факти, що існували на момент розгляду справи в суді й мали істотне значення для її правильного вирішення, але не були і не могли бути відомі ні суду, ні заінтересованим особам, спричинили порушення прав і законних інтересів фізичних або юридичних осіб, а будучи виявленими після набуття судовими рішеннями законної сили,

виступають підставами для їх перегляду.

Підставами для перегляду в цивільному судочинстві рішення, ухвали суду чи судового наказу та в адміністративному судочинстві судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

- істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;
- встановлені вироком суду, що набрав законної сили, свідомо неправдиві показання свідка, свідомо неправильний висновок експерта, свідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;
- скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що підлягають перегляду;
- встановлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом під час вирішення справи, якщо рішення суду ще не виконане (див. ч. 2 ст. 245 КАС; ч. 2 ст. 361 ЦПК).

Поруч з цим, в адміністративному судочинстві підставою для перегляду справи є встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення (п. 3 ч. 2 ст. 245 КАС).

У *господарському судочинстві* перелік нововиявлених обставин ГПК не визначається. Проте відповідно до Роз'яснення президії Вищого Арбітражного Суду України «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами» від 28.04.1995 р. (п. 1.2, 1.3, 1.4) такими підставами є:

- подання експертом свідомо неправильного висновку, що був покладений в основу судового акта;
- свідомо неправильний переклад документів або пояснень учасників процесу;
- подання фальсифікованих документів;
- скасування рішення чи вироку суду, які відповідно до ч. 3 і 4 ст. 35 ГПК були обов'язкові для господарського суду і покладені ним в основу судового акта;
- встановлені вироком суду злочинні дії учасників господарського процесу чи їх представників, коли ці дії безпосередньо пов'язані з прийняттям господарським судом відповідного судового акта.

Таким чином нововиявлені обставини являють собою фактичні обставини, які мають істотне значення та які об'єктивно існували на час розгляду справи, але не могли бути відомі всім особам, які брали участь у справі, та суду. Наприклад, виявлення заповіту після судового поділу майна в порядку спадкування за законом; виявлення факту, що одна із сторін була недієздатною на час розгляду справи; встановлення факту недійсності угоди чи актового запису тощо.

Нововиявлені обставини необхідно відрізнити від нових обставин, які не існували на момент розгляду справи, а виникли після її вирішення та від змінених обставин, тобто таких, що були покладені в обґрунтування судових актів, але надалі змінилися. Наприклад, погіршення майнового стану відповідача після ухвалення рішення про стягнення з нього аліментів у твердій грошовій сумі є підставою для пред'явлення позову про зниження розміру платежів, а не для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами. Також необхідно знати, що перегляд справ у зв'язку з нововиявленими обставинами не пов'язаний із судовою помилкою, оскільки в основу судового рішення, що підлягає перегляду, було покладено правильні висновки на підставі оцінки доказів, зібраних у справі, а юридичні факти, які існували на момент розгляду справи і мали істотне значення для її вирішення, не були і не могли бути відомі ні суду, ні заінтересованим особам. Поруч з цим не вважаються нововиявленими обставинами нові докази, які були виявлені після ухвалення рішення суду.

Хто і протягом якого строку має право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?

У цивільному судочинстві заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути подані сторонами та іншими особами, які беруть

участь у справі, протягом *трьох місяців* з дня встановлення обставини, що є підставою для перегляду (ч. 1 ст. 362 ЦПК).

В адміністративному судочинстві подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами мають право особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси чи обов'язки (ст. 246 КАС). Відповідну заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом *одного місяця* після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини (ст. 247 КАС).

До якого суду необхідно звертатися із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?

У цивільному судочинстві рішення, ухвала суду чи судовий наказ переглядаються у зв'язку з нововиявленими обставинами судом, який ухвалив рішення, постановив ухвалу або видав судовий наказ (ч. 1 ст. 363 ЦПК).

В адміністративному судочинстві заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим під час вирішення справи не врахував відповідних обставин через незнання про їх існування (ч. 1 ст. 249 КАС).

Що необхідно зазначити в заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?

У цивільному судочинстві письмові заяви про перегляд рішення, ухвали суду чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами за формою і змістом повинні відповідати вимогам чинного ЦПК щодо оформлення заяв до суду першої інстанції. Поруч з цим у заяві зазначається:

- найменування суду, якому адресується заява;
- ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, місце її проживання чи місцезнаходження;
- інші особи, які брали участь у справі;
- дата ухвалення чи постановлення і зміст рішення, ухвали чи судового наказу, про перегляд яких подано заяву;
- нововиявлені обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд рішення, ухвали чи судового наказу, і дата їх відкриття або встановлення;
- посилання на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин.

До заяви необхідно додати її копії відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі (ст. 364 ЦПК).

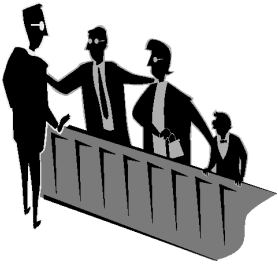
В адміністративному судочинстві у письмовій заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами зазначаються:

- найменування адміністративного суду, до якого подається заява про перегляд;
- ім'я (найменування), поштова адреса особи, яка подає заяву, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- судові рішення, про перегляд якого за нововиявленими обставинами подається заява;
- обставини, що могли вплинути на судові рішення, але не були відомі та не могли бути відомі суду та особі, яка звертається із заявою, під час вирішення справи;
- обґрунтування з посиланням на докази, що підтверджують наявність нововиявлених обставин, та зміст вимог особи, яка подає заяву, до суду;
- перелік документів та інших матеріалів, які додаються.

Заява підписується особою, яка її подає, або її представником, який додає оформлений належним чином документ про свої повноваження. До заяви додаються копії заяви відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі, та документ про сплату судового збору (ст. 248 КАС).



ПРОХОДЖЕННЯ СУДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ В ТРЕТЕЙСЬКОМУ СУДІ



Що таке третейський суд та чим він відрізняється від державного суду?

Третейський суд – це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Іншими словами, за своєю правовою природою третейський суд – це альтернатива державній юстиції, суд третьої особи, вибраної сторонами, що сперечаються, якому вони добровільно довіряють прийняття рішення щодо своєї справи. Арбітрування – це спосіб, в який здійснюється вирішення спорів, за якого сторони звертаються до третейських суддів (арбітрів), вибраних сторонами, або за їх згодою, або в порядку, встановленому законом. При цьому третейський суд може утворюватись як спеціально для розгляду окремого спору, так і здійснюватись на постійно діючій основі. На відміну від системи державних судів, в яких питання підвідомчості та підсудності визначені чинним законодавством, третейський розгляд не пов'язаний жорсткими процедурними нормами, що позитивно позначається на індивідуальному підході до розгляду кожної справи, створює можливість пошуку варіантів для досягнення взаємоприйнятної угоди для сторін або їх добровільного примирення.

Які переваги мають третейські суди перед системою державних судів?

Аналізуючи досвід різних третейських судів, для більшості з них можна виділити такі переваги третейського розгляду порівняно із звичайною судовою процедурою:

- значно менший строк з моменту подання позовної заяви до моменту видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення, тобто оперативність у розгляді та вирішенні спорів;
- підстави для відводу або самовідводу третейського судді є значно ширшими порівняно з підставами відводу суддів загальної юрисдикції або суддів господарських судів;

- гарантія виконання рішення третейського суду. Це питання найбільшою мірою турбує підприємців під час вирішення питання про передавання спору на розгляд третейського суду. Проблема виконання рішення третейського суду у разі його невиконання відповідачем знімається процедурою примусового виконання рішення на підставі виконавчого документа, виданого загальним або господарським судом відповідно до Закону України «Про виконавче провадження». Таким чином, з погляду гарантій виконання, рішення третейського суду практично не відрізняється від рішення загального або господарського суду, але при цьому має деякі наведені вище переваги. Ймовірність відмови у видачі виконавчого документа існує, але практика свідчить, що ці випадки вкрай рідкісні, і пов'язані насамперед з дефектами самого рішення, а зовсім не з упередженням ставленням до третейських судів взагалі;
- можливість виконання рішення третейського суду на території іншої держави, що особливо важливо для учасників зовнішньоекономічних зв'язків;
- розмір третейського збору, особливо у справах із значною ціною позову, як правило, нижче, ніж державне мито у господарському суді, оскільки зазвичай у третейських судах використовується регресивна шкала третейського збору. Отже, сторони економлять не тільки час, але й гроші. При цьому в деяких випадках частина збору може бути повернена, що ще більше збільшує фінансову привабливість такого способу вирішення суперечок;
- третейська угода (застереження) є додатковою гарантією обов'язкового виконання зобов'язань, оскільки скорочений термін розгляду спору стимулює сторони до добросовісності та пунктуальності;
- можливість вибору сторонами арбітра. Це положення приваблює сторін конфлікту, особливо, коли вирішення спору вимагає спеціальних знань та високої кваліфікації у певній галузі, наприклад діяльність на ринку цінних паперів тощо;
- високий фаховий рівень третейських суддів;
- конфіденційність третейського розгляду;
- можливість мирного врегулювання спору.

Які спірні відносини мають право вирішувати третейські суди?

Підвідомчість справ третейським судам визначається в Законі за залишковим принципом. Це означає, що третейські суди можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винят-

ком справ, вичерпний перелік яких визначено ст. 6 Закону України «Про третейські суди». Зокрема, третейські суди не мають права розглядати:

- 1) справи у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
- 2) справи у спорах, що виникають під час укладення, зміни, розірвання та виконання господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
- 3) справи, пов'язані з державною таємницею;
- 4) справи у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів);
- 5) справи про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;
- 6) справи, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, державна установа чи організація, казенне підприємство;
- 7) інші справи, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України;
- 8) справи, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України.

Чим визначаються правила розгляду справи третейським судом?

Правила третейського розгляду для вирішення конкретної справи визначаються Законом, третейською угодою, Положенням та Регламентом третейського суду.

Що собою являє третейська угода, які існують її види та як вона укладається?

Третейська угода – це письмово зафіксована домовленість сторін про вирішення третейським судом спору, який виник чи може виникнути в майбутньому.

Третейська угода може бути укладена у вигляді третейського застереження в договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди (див. додаток 25).

Третейська угода вважається укладеною, якщо вона підписана сторонами чи укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням засобів електронного чи іншого зв'язку, що забезпечує фіксацію такої угоди, або шляхом направлення відзиву на позов, в якому одна із сторін підтверджує наявність угоди, а інша сторона проти цього не заперечує.

Посилання у договорі (контракті) на документ, який містить умову про третейський розгляд спору, є третейською угодою за умови, що цей договір укладений у письмовій формі. Таке посилання робить третейську угоду частиною договору.

Що таке Положення про третейський суд?

Положення про постійно діючий третейський суд – це документ, який містить відомості про його найменування, місцезнаходження, відомості про засновника третейського суду, склад, компетенцію та порядок створення органів самоврядування третейських суддів, порядок обрання голови третейського суду, підстави та порядок припинення діяльності третейського суду.

Положення про постійно діючий третейський суд може містити інші положення, визнані засновником за необхідні для забезпечення належної діяльності третейського суду відповідно до Закону.

Положення про постійно діючий третейський суд затверджується його засновником і публікується.

Що таке регламент про постійно діючий третейський суд?

Регламент про постійно діючий третейський суд – це документ, яким визначаються порядок та правила вирішення спорів у третейському суді, правила звернення до третейського суду, порядок формування складу третейського суду, інші питання, пов'язані з вирішенням спорів третейським судом.

Регламент третейського суду може містити положення, які хоча і не передбачені Законом, але не суперечать принципам організації та діяльності третейського суду, визначеним Законом, і є необхідними для належного здійснення третейським судом повноважень з третейського вирішення спорів.

Що означає публікація Положення та Регламенту постійно діючого третейського суду?

Враховуючи важливість цих документів, законодавець визначив, що вони повинні бути опубліковані. Проте Закон не вказує, яким чином має здійснюватися відповідна публікація. Аналогічну прогалину містять й інші законодавчі акти, наприклад, Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні». На нашу думку, така публікація може здійснюватися як в друкованих ЗМІ, так і бути розміщеною на відповідних Інтернет-сайтах. При цьому особливу увагу слід звернути на те, щоб така публікація відповідала двом вимогам: могла забезпечити максимальну обізнаність людей; була опублікована у спеціалізованому виданні. У протилежному випадку, наприклад, якщо Положення та Регламент будуть опубліковані в малотиражній газеті, яка не спеціалізується на правовій тематиці, то не можна стверджувати, що засновник виконав свій обов'язок щодо публікації вказаних документів.

Як сільський мешканець може дізнатися про наявність у районі (області) третейського суду?

Для того, щоб дізнатися про наявність у районі (області) третейського суду, необхідно звернутися до місцевої (сільської чи селищної) ради самоврядування з відповідним інформаційним запитом (див. додаток 26).

Яким чином сільський мешканець може звернутися до третейського суду?

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про третейські суди» до третейського суду необхідно звертатися з позовною заявою, яка подається в письмовій формі. Однак, перш ніж звернутися до третейського суду із позовною заявою, доцільно надіслати до відповідного третейського суду інформаційний запит з проханням роз'яснити порядок звернення. Третейському судочинству відомі непоодинокі випадки, коли представник третейського суду виїжджав на місце для з'ясування спірних правовідносин та надавав правову допомогу в оформленні необхідних документів для подання в суд.

Що повинно зазначатися у позовній заяві, яка подається до третейського суду?

У позовній заяві повинні зазначатися:

- назва постійно діючого третейського суду;
- дата подання позовної заяви;
- найменування та юридичні адреси сторін, які є юридичними особами, та/або прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання і місце роботи сторін, які є фізичними особами;
- найменування та юридична адреса представника позивача, якщо він є юридичною особою або прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання і місце роботи представника, який є фізичною особою у випадках, коли позов подається представником;
- посилання на наявність третейської угоди між сторонами та докази її укладення;
- зміст вимоги, ціна позову, якщо вимога підлягає оцінці;
- обставини, якими обґрунтовані позовні вимоги, докази, що їх підтверджують, розрахунок вимог;
- перелік письмових матеріалів, які додаються до позовної заяви;
- підпис позивача або його представника з посиланням на документ, що засвідчує повноваження представника;

До позовної заяви додаються документи, що підтверджують:

- наявність третейської угоди;
- обґрунтованість позовних вимог;
- повноваження представника;
- направлення копії позовної заяви іншій стороні (опис вкладення про відправлення цінного листа, виписки з реєстру поштових відправлень тощо).

Яким чином може відреагувати позивач на позовну заяву?

Відповідач повинен надати третейському суду письмовий відзив на позовну заяву.

Відзив направляється позивачу та третейському суду в порядку та строки, що передбачені третейською угодою для вирішення конкретного спору або регламентом третейського суду.

Якщо регламентом третейського суду строк надання відзиву на позовну заяву не визначений, а також у разі розгляду справи третейським судом для вирішення конкретного спору відзив на позовну заяву надається не менше ніж за три дні до першого засідання третейського суду, який вирішує спір.

Неподання відповідачем відзову у визначені строки не звільняє його надалі від виконання вимог третейського суду про надання відзиву на позов. Наслідки невиконання вимог третейського суду передбачаються третейською угодою сторін у третейському суді для вирішення конкретного спору.

Якщо сторони не домовилися про інше, до прийняття рішення третейським судом сторона має право змінити, доповнити або уточнити свої позовні вимоги.

Також відповідач має право подати зустрічний позов для розгляду третейським судом, якщо такий позов є підвідомчим третейському суду та може бути предметом третейського розгляду відповідно до третейської угоди.

Зустрічний позов може бути подано на будь-якій стадії третейського розгляду до прийняття рішення по справі.

За якою процедурою третейський суд здійснює розгляд справи?

Третейський суд здійснює розгляд справи відповідно до положень Регламенту третейського суду, тобто документа, яким визначаються порядок та правила вирішення спорів у третейському суді, правила звернення до третейського суду, порядок формування складу третейського суду, інші питання, пов'язані з вирішенням спорів третейським судом.

Слід зазначити, що процедура розгляду справи третейським судом є значно спрощеною, ніж процедура розгляду справи в місцевому суді в порядку цивільного, господарського чи адміністративного судочинства.

Яким є порядок виконання рішення третейського суду?

Рішення третейського суду виконуються зобов'язаною стороною добровільно, у порядку та строки, що встановлені в рішенні.

Якщо в рішенні строк його виконання не встановлений, рішення підлягає негайному виконанню.

Яким чином рішення третейського суду, яке добровільно не виконується іншою стороною, можна звернути до примусового виконання?

Рішення третейського суду, яке не виконано добровільно, підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Виконавчий документ, виданий на підставі рішення третейського суду, може бути пред'явлений до примусового виконання в строки, встановлені Законом України «Про виконавче провадження».

Яка процедура видачі виконавчого документа на підставі рішення третейського суду?

Заяву про видачу виконавчого документа може бути подано до компетентного суду протягом трьох років з дня прийняття рішення третейським судом. Така заява підлягає розгляду компетентним судом протягом 15 днів з дня її надходження до суду. Про час та місце розгляду заяви повідомляються сторони, проте неявка сторін чи однієї із сторін не є перешкодою для судового розгляду заяви.

Під час розгляду заяви про видачу виконавчого документа компетентний суд повинен витребувати справу з постійно діючого третейського суду, в якому зберігається справа, яка має бути направлена до компетентного суду протягом п'яти днів від дня надходження вимоги. У такому випадку строк вирішення заяви про видачу виконавчого документа продовжується до одного місяця.

Ухвала про видачу виконавчого документа направляється сторонам протягом п'яти днів з дня її прийняття.

Сторона, на користь якої виданий виконавчий документ, одержує його безпосередньо у компетентному суді.

Після розгляду компетентним судом заяви про видачу виконавчого документа справа підлягає поверненню до постійно діючого третейського суду.

Компетентний суд відмовляє в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа у таких випадках:

- на день прийняття рішення за заявою про видачу виконавчого документа рішення третейського суду скасовано компетентним судом;
- справа, по якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону;
- пропущено встановлений цією статтею строк для звернення за видачею виконавчого документа, а причини його пропуску не визнані судом поважними;
- рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди;
- третейська угода визнана недійсною компетентним судом;
- склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам статей 16–19 Закону України «Про третейські суди»;
- рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, які не передбачені законами України;
- постійно діючий третейський суд не надав на вимогу компетентного суду відповідну справу.

Ухвала компетентного суду про відмову у видачі виконавчого документа, якщо вона не була оскаржена в апеляційному порядку, набирає законної сили після закінчення строку на апеляційне оскарження. У разі подання апеляції ухвала компетентного суду набирає законної сили після розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Сторони мають право протягом 15 днів після винесення компетентним судом ухвали про відмову у видачі виконавчого документа оскаржити цю ухвалу в апеляційному порядку. Після набрання законної сили ухвалою про відмову у видачі виконавчого документа спір між сторонами може бути вирішений компетентним судом у загальному порядку.



ДОДАТКИ



ДОДАТОК 1

ГОРОДОЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Заявник:

Бойко Володимир Петрович

32048, с. Клинове, вул. Кірова, 3, тел. 3-23-02

Боржник:

Остапчук Володимир Борисович

32048, с. Клинове, вул. Кірова, 10, тел. 3-23-12

ЗАЯВА

про видачу судового наказу щодо стягнення суми боргу за договором оренди автомобіля

01 травня 2003 р. Бойко Володимир Петрович (Заявник) з одного боку та Остапчук Володимир Борисович (Боржник) з іншого боку, уклали письмовий **Договір оренди автомобіля** марки «ФОРД-Транзит» держ. номер 216-93 ХМ в тимчасове володіння та користування (додаток № 1). Стан автомобіля на момент передачі в оренду відповідав технічним вимогам. При передачі автомобіля Боржнику було надано нотаріально посвідчене доручення від 01.05.2003 р. про право керування автомобілем (додаток № 2).

Боржник згідно абзацу 2 п. 7.1. Договору оренди автомобіля зобов'язався вчасно здійснювати орендні платежі. Борг по орендній платі складає **2 850,00** грн відповідно до розрахунку.

На підставі викладеного та керуючись ст. 22, 779 ЦК України, ст. 95–99 ЦПК,

прошу:

Видати судовий наказ, яким:

1. Стягнути з Боржника на користь Заявника суму боргу за договором оренди автомобіля у розмірі **2 850,00** грн (дві тисячі вісімсот п'ятдесят гривень 00 копійок).
2. Стягнути з Боржника на користь Заявника сплачене державне мито, згідно квитанції.
3. Стягнути з Боржника на користь Заявника сплачені витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, згідно квитанції.

Додатки:

1. Копія договору оренди автомобіля.
2. Копія доручення на право керування автомобілем.
3. Копія технічного паспорту на транспортний засіб.
4. Квитанція про сплату державного мита.
5. Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічні послуги.
6. Копія заяви з додатками.

01 вересня 2006 р.

Заявник

(підпис)

П. П. Бойко

ДОДАТОК 2

Витяг з Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито»

3 позовних заяв	1% ціни позову, але не менше 51 грн і не більше 1700 грн
3 позовних заяв про розірвання шлюбу	8,50 грн
3 позовних заяв про розірвання повторного шлюбу	17 грн
3 позовних заяв про розірвання шлюбу з особами, визнаними у встановленому порядку безвісно відсутніми чи недієздатними внаслідок душевної хвороби чи недоумства, або з особами, засудженими до позбавлення волі на строк не менше трьох років	3,40 грн
3 позовних заяв про зміну або розірвання договору найму житлових приміщень, про продовження строку прийняття спадщини, про скасування арешту на майно та з інших позовних заяв немайнового характеру (або таких, що не підлягають оцінці), у тому числі про відшкодування моральної шкоди	8,50 грн
Із заяв (скарг) у справах окремого провадження	8,50 грн
Із позовних заяв із переддоговірних спорів	8,50 грн
3 позовних заяв про розгляд питань захисту честі та гідності:	
- з позовних заяв немайнового характеру	17 грн
- з позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову до 1 700 грн	1% ціни позову, але не менше 17 грн
- з позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову від 1700 грн до 170 000 грн	5% ціни позову
- з позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову понад 170 000 грн	10% ціни позову
3 апеляційних скарг на рішення судів і скарг на рішення, що набрали законної сили	50 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви й скарги, а з майнових спорів – ставки, обчисленої з оспорюваної суми
За повторну видачу копії рішення, ухвали	0,51 грн за кожний аркуш
3 позовних заяв щодо захисту прав громадян на земельну частку (пай) і майновий пай	0,1% ціни позову
3 заяв про видачу судового наказу	50 % ставки, яка визначається з оспорюваної суми у разі звернення до суду з позовом у порядку позовного провадження

ДОДАТОК 3

БАРИШІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Коляда Валентина Іванівна,
місце реєстрації: 07540, Київська обл.,
Баришівський район, м. Березань,
вул. Маяковського, 7
місце проживання: 07643 Київська обл.,
Згурівський р-н, с. Жуківка, вул. Миру, 5
моб. тел.: 067-405-66-32

Відповідач: Заєць Марія Михайлівна,
07540, Київська обл., м. Березань,
вул. Маяковського, 7

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про визначення порядку користування житловим будинком

Я, Коляда (Заєць) Валентина Іванівна, зареєстрована в м. Березані, по вул. Маяковського, 7. На даний час в цьому будинку проживають мій батько Заєць Іван Миколайович та його дружина Заєць Марія Михайлівна. За договором дарування будинок є приватною власністю Заєць М. М.

Як було встановлено рішенням Баришівського районного суду від 28.06.2006 р., я за вказаною адресою не проживаю з 2005 р., оскільки Заєць М. М. створила для мене такі умови проживання, за яких я була вимушена залишити це місце проживання.

28.06.2006 р. Березанським міським судом було ухвалено рішення про моє вселення у вказаний будинок та про зобов'язання Заєць М. М. не створювати мені перешкод у користуванні жилим приміщенням.

Після мого вселення у вищевказаний будинок та попередження про стягнення штрафу за вчинення перешкод, Заєць М.М. продовжувала створювати такі умови, за яких жити в цьому будинку було неможливо.

На даний час я із своїм неповнолітнім сином Колядою Віталієм Вікторовичем (1993 р.н.), незважаючи на наявність власного житла, вимушена проживати у гуртожитку, що знаходиться в аварійному стані.

Спірний будинок має три кімнати жилою площею 47,20 кв. м. У зв'язку з тим, що поверховий план будинку знаходиться у Заєць М. М., я не можу вказати точну площу кожної кімнати та їх розташування. З цих трьох кімнат одна є ізольованою.

В даному випадку, для забезпечення мого права на проживання в цьому житловому приміщенні, необхідно встановити його порядок користування. Виділення кімнати, що має спільні входи до інших кімнат для мого користування з неповнолітнім сином (13 років), та залишення в загальному користуванні усіх підсобних і нежилых приміщень та прибудинкову територію не порушить житлових прав та інтересів відповідача.

На підставі викладеного та згідно ст. 156 ЖКУ,

прошу:

1. Визначити порядок користування житловим приміщенням за адресою Київська обл., м. Березань, вул. Маяковського, 7 наступним чином: кімнату, що має спільні входи до інших кімнат виділити у моє користування разом із моїм сином, а нежилі та підсобні приміщення і прибудинкову територію залишити у загальному користуванні.

2. Витребувати поверховий план будинку, який знаходиться у Заєць М.М.

3. Зобов'язати Заєць М. М. не порушувати визначений порядок користування житловим приміщенням.

4. Стягнути з відповідача на мою користь сплачені судові витрати, згідно квитанцій.

5. Для встановлення обставин, що можуть мати значення для правильного вирішення справи, викликати у судові засідання таких свідків:

- Зубчук Наталію Олексіївну (м. Березань, вул. Львівська, 1, кв. 3);

- Васильчик Галину Миколаївну (м. Березань, вул. Маяковського, 7);

- Черниченко Марію Іванівну (с. Березанка Згурівського р-ну, пров. Шевченка, 5);

- Кравченко Ніну Іванівну (м. Березань, вул. Вільшани, 1).

Додатки:

1. Копія рішення Баришівського районного суду від 28.06.2006 р.

2. Копія акта про вселення.

3. Квитанція про сплату державного мита.

4. Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.

5. Копія позовної заяви з додатками.

20 листопада 2006 р.

Позивач

В. І. Коляда

ДОДАТОК 4

ГОРОДОЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Ніконов Микола Миколайович
32000, м. Городок, вул. Калініна, 5,
тел. 3-16-80

**Відповідач: Городоцька державна
нотаріальна контора**
32000, м. Городок, вул. Грушевського, 53

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про визначення додаткового строку, достатнього для подання заяви про прийняття спадщини

14 березня 2006 року померла моя дружина Ніконова Ірина Євгенівна. Одразу після її смерті, я як спадкоємець першої черги у строк відповідно до ст. 1270 ЦКУ звернувся до Городоцької державної нотаріальної контори з метою прийняття спадщини. Оскільки я був необізнаний у порядку прийняття спадщини, то мені пояснили, що я повинен зібрати відповідні документи та їх подати до державного нотаріуса. Довіряючі фахівцям нотаріальної контори, я вважав, що зможу подати заяву про прийняття спадщини в будь-який час, не пропустивши при цьому строк.

У вересні 2006 року я звернувся з заявою про прийняття спадщини та відповідними документами. 29 вересня 2006 року державний нотаріус Губченко Л. С. Городоцької державної нотаріальної контори винесла Постанову про відмову у виконанні нотаріальної дії, оскільки я пропустив строк на прийняття спадщини.

Відповідно до ст. 1272 ЦКУ, якщо спадкоємець протягом строку, встановленого статтею 1270 ЦКУ, не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. За позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

На підставі викладеного та керуючись ст. 1272 ЦКУ,

прошу:

1. Визначити Ніконову Миколі Миколайовичу додатковий строк – один місяць, який є достатнім для подання заяви про прийняття спадщини Ніконової Ірини Євгенівни.
2. Витребувати у відповідача відмовні матеріали про прийняття спадщини.

Додатки:

- 1) Копія Постанови про відмову у виконанні нотаріальної дії.
- 2) Квитанція про сплату державного мита.
- 3) Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення.
- 4) Копія позовної заяви з додатками.

06 вересня 2006 р.

Позивач

(підпис)

М. М. Ніконов

ДОДАТОК 5

ІРПІНСЬКИЙ МІСЬКИЙ СУД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

08200 м. Ірпінь, вул. Д. Попова, 26

Позивач: Ільненко Ірина Володимирівна

04053, м. Київ, вул. Артема, 5, кв. 1

тел. д. 532-68-98

Відповідач: Швець Ірина Григорівна

08200, Київська обл., м. Ірпінь,

вул. Українська, 1

тел. дом. (8-297) 5-68-08

ТРЕТЯ ОСОБА:

Ірпінська державна нотаріальна контора

08200, м. Ірпінь, вул. Центральна, 55

тел. (8-297) 5-74-97

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про спонукання оформлення прийнятої спадщини

Згідно із ст. 4 ЦПК усяка заінтересована особа вправі звернутись до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу. Так, я, Ільненко Ірина Володимирівна, є заінтересованою особою щодо стягнення суми боргу з Швець Ірини Григорівни (відповідача) за відкритим виконавчим провадженням Постановою державного виконавця Клишко К. Т. Ірпінської міської ДВС від 27.09.06 р. на підставі виконавчого листа від 09.09.05 р. № 2-1900, виданого Ірпінським міським судом, про стягнення зі Швець Ірини Григорівни на користь Ільненко Ірини Володимирівни боргу в сумі одинадцять тисяч сто вісімдесят п'ять (11 185) грн 91 коп.

При здійсненні виконавчого провадження було проведено усі можливі виконавчі дії для виявлення наявних коштів та рухомого майна у боржника. При цьому коштів боржника не виявлено, а наявне рухоме майно описане, арештоване і реалізується лише суму вісімсот (800,00) грн, що є недостатнім для виконання рішення.

Згідно із ст. 62 Закону України «Про виконавче провадження» у разі відсутності у боржника достатніх коштів чи рухомого майна, стягнення звертається на будинок, квартиру, інше приміщення, земельну ділянку, що є нерухомим майном.

На адвокатський запит від 05.02.05 р. БТІ письмово повідомило, що будинок № 1 по вул. Українській в м. Ірпіні за Швець І.Г. не зареєстровано, одночасно при отриманні даної відповіді в усній формі нам було повідомлено, що вказаний будинок до теперішнього часу зареєстрований на померлого батька Швець І. Г. – Швець Григорія Пилиповича (помер у 1997 р.) та те, що спадщину ніхто не оформлював. Окрім того, на прийомі у державного виконавця Швець І. Г. підтвердила цю інформацію, а також те, що спадкоємцем є лише вона. Для з'ясування цього питання, а саме, на кого зареєстрований цей будинок, було надіслано інший адвокатський запит. У відповіді на нього зазначалося: «у зв'язку з пожежею, яка сталася 18.05.04 р. архівна справа по будинку № 1

по вул. Українській в м. Ірпіні Київської обл. знищена вогнем, у зв'язку з чим надати інформацію про право власності на цей будинок неможливо». Проте, в будинковій книзі є запис БТІ про те, що будинок зареєстрований на Швець Г. П. на підставі договору купівлі-продажу, посвідченого Ірпінською державною нотаріальною конторою 15.12.1950 р., реєстр. № 375581.

Відповідно до ст. 529 ЦКУ (в редакції 1963 р.) при спадкоємстві за законом спадкоємцями першої черги є, в рівних частках, діти, дружина і батьки померлого. Таким чином Швець І. Г. відноситься до спадкоємців першої черги.

Згідно із ст. 548 ЦКУ (в редакції 1963 р.) для придбання спадщини необхідно, щоб спадкоємець її прийняв. У ст. 549 ЦКУ (в редакції 1963 р.) визначено, що спадкоємець прийняв спадщину, якщо він протягом шести місяців з дня відкриття спадщини фактично вступив в управління або володіння спадковим майном. В даному випадку підтвердженням прийняття спадщини є прописка за даною адресою, згідно якої за цим місцем здійснюється виконання рішення.

Чинний ЦКУ зобов'язує спадкоємця, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно (ст. 1297).

Оскільки відповідачем спадщина придбана, але не оформлена згідно чинного законодавства, то я, як зацікавлена особа, маю право звернутися до суду для захисту свого охоронюваного законом інтересу щодо спонукання відповідача звернутися до нотаріуса за видачею їй свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно, оскільки це є єдиною можливістю виконати рішення суду щодо стягнення з відповідача на мою користь заборгованих сум у розмірі сумі одинадцять тисяч сто вісімдесят п'ять (11185) грн 91 коп.

На підставі викладеного та керуючись ст. 1297 ЦКУ, ст. 4 ЦПК України,

прошу:

1. Спонукаючи Швець Ірину Григорівну звернутися до нотаріуса за видачею їй свідоцтва про право на спадщину на будинок № 1 по вул. Українській в м. Ірпіні Київської області.

Додатки:

- 1) Копія Постанови про відкриття виконавчого провадження.
- 2) Відповідь БТІ від 17.02.05 р. Вих. № 155.
- 3) Відповідь БТІ від 17.12.05 р. Вих. № 2026.
- 4) Відповідь ДАІ про відсутність ТЗ.
- 5) Відповідь кадастрового бюро про відсутність у власності земельної ділянки.
- 6) Копія будинкової книги.
- 7) Квитанція про оплату державного мита.
- 8) Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.
- 9) Копія позовної заяви.

26 січня 2007 року

Позивач

(підпис)

І. В. Ільненко

ДОДАТОК 6

БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Лещенко Алла Анатоліївна

99000, м. Севастополь,

вул. Курська, 5 кв. 23

тел. 8 (039) 223-01-76

Відповідач: Лещенко Олексій Семенович

56200, смт Березнегувате,

вул. Сосюри, 67, кв. 1

8 (05168) 9-18-53

ПОЗОВНА ЗАЯВА про стягнення аліментів

17 серпня 1995 р. між мною, Семеновою Аллою Анатоліївною, 17.03.1973 року народження та Відповідачем Лещенком Олексієм Семеновичем, 23.10.1972 року народження, було укладено шлюб, про що у Відділі реєстрації актів громадянського стану Березнегуватського районного управління юстиції в книзі реєстрації актів про одруження 1995 року серпня місяця 17 числа зроблено запис за № 561 (копія свідоцтва додається).

Від шлюбу у нас є діти Лещенко Єлизавета Олексіївна, 12 грудня 1997 року народження та Лещенко Григорій Олексійович, 05 травня 2006 року народження.

З кінця 2006 р. наше шлюбне життя не склалось, і ми з чоловіком проживаємо окремо, хоча і знаходимось у зареєстрованому шлюбі. Діти живуть разом зі мною. Усі обов'язки щодо утримання та виховання дітей я несу самостійно. Відповідач ухиляється від покладеного на нього обов'язку щодо утримання дітей, який визначено ст. 180 Сімейного кодексу України.

Угоди про добровільну сплату аліментів між нами не досягнуто. Стан здоров'я та матеріальне становище відповідача дозволяє утримувати своїх дітей до досягнення ними повноліття.

Відповідач працює автомеханіком на підприємстві «Автодор» (смт. Березнегувате, вул. Лермонтова, 3), де його середньомісячний заробіток становить приблизно 1500 грн.

Інших дітей у відповідача немає, стягнень за виконавчими документами не проводиться.

На підставі вищенаведеного, керуючись ст. 180–183, 191 Сімейного кодексу України,

прошу:

1. Присудити з відповідача на мою користь кошти на утримання (аліменти) дітей Лещенко Є. О., 12.12.1997 р. н. та Лещенка Г. О., 05.05.2006 р. н. та стягувати їх з Лещенка Олександра Сергійовича, в розмірі 1/2 частки від заробітку (доходу) Відповіда-

ча щомісячно, починаючи із дня пред'явлення позову і до повноліття Лещенко Є.О., 12.12.1997 р. н., а потім у розмірі 1/4 зарплати до повноліття Лещенко Г. О., 05.05.2006 р. н.

Додатки:

- 1) Копія свідоцтва про шлюб.
- 2) Копії свідоцтв про народження дітей.
- 3) Копія позовної заяви з додатками.

10 січня 2007 р.

Позивач

(підпис)

А. А. Лещенко

ДОДАТОК 7

МИРГОРОДСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Попик Лариса Олександрівна

37600, м. Миргород, вул. Гоголя, 18, кв. 9

тел. (05355) 5-67-22

Відповідач: Попик Олексій Миколайович

37600, м. Миргород, вул. Гоголя, 120, кв. 23

тел. (05355) 5-23-52

ПОЗОВНА ЗАЯВА про розірвання шлюбу

Я, Попик Лариса Олександрівна, 11.06.1973 р. н., перебуваю у шлюбі з 11.06.1999 року з Попиком Олексієм Миколайовичем, 02.01.1972 р. н., який був зареєстрований 11 червня 1999 р. у відділі реєстрації актів громадянського стану Миргородського міського управління юстиції, про що в книзі реєстрації актів про одруження 1999 року червня місяця 11 числа зроблено запис за № 561 (копія свідоцтва додається). Від шлюбу дітей не маємо.

Спільне життя з відповідачем не склалося. На даний час шлюбні відносини фактично між нами припинені. Подальше сумісне життя і збереження сім'ї вважаю неможливим. Спору про розділ майна, що є нашою спільною сумісною власністю, у нас не виникає.

На підставі викладеного і згідно ст. 110 Сімейного кодексу України,

прошу:

1. Розірвати шлюб між мною та відповідачем Попиком Олексієм Миколайовичем, зареєстрований 11 червня 1999 р. у Відділі реєстрації актів громадянського стану Миргородського міського управління юстиції, про що в книзі реєстрації актів про одруження 1999 року червня місяця 11 числа зроблено запис за № 561.

2. Витрати, пов'язані з розірванням шлюбу, покласти на відповідача.

Додатки:

1. Копія свідоцтво про укладення шлюбу.
2. Квитанція про сплату державного мита.
3. Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.
4. Копія позовної заяви з додатками.

23 січня 2007 р.

Позивач

(підпис)

Попик Л. О.

ДОДАТОК 8

БОРИСПІЛЬСЬКИЙ МІСЬКРАЙОННИЙ СУД КИЇВСЬКОЇ

Позивач: Кудря Ніна Андріївна

08300, м. Бориспіль, вул. Шевченка, 37, кв. 5,
тел. (04495) 5-29-61

Відповідач: Кудря Георгій Вікторович

08300, м. Бориспіль, вул. Шевченка, 37, кв. 5,
тел. (04495) 5-29-61

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про розірвання шлюбу та поділ майна

Я, Кудря Ніна Андріївна, 1957 р. н. перебуваю у шлюбі з 16.03.1985 року з Кудрею Георгієм Олександровичем, 1957 р. н. Від шлюбу у нас є повнолітня дитина – Кудря Антоніна Георгіївна, 1985 року народження.

Спільне життя з відповідачем не склалося, він не приділяє уваги сім'ї, вчинює бійки, у нас склалися неприємні відносини один до одного. Матеріально мені та дочці відповідач не допомагає. Спільне господарство не ведеться. Фактичні шлюбні відносини між нами припинені з 2003 року. Примирення між мною та відповідачем є неможливим.

Угоди про добровільний поділ майна, що є спільною сумісною власністю подружжя, нами не досягнуто. За час проживання у шлюбі нами набуто наступне майно:

1. Легковий автомобіль «Таврія» 1993 року випуску, державний номер А 321-09 КІ, придбаний в 1997 році (ціна 8000 грн).
2. Трьохкімнатна квартира № 5 у буд. № 37 по вул. Шевченка у м. Борисполі, куплена в 2006 році (ціна 500 000 грн).
3. Гараж в гаражно-будівельному кооперативі «Салют», придбаний в 1994 році (ціна 10 200 грн).
4. Спальний меблевий гарнітур, придбаний у 1988 році (ціна 1800 грн).
5. Відеомагнітофон «Електроника ВМ 12», придбаний у 1990 році (ціна 1000 грн).
6. Магнітофон «Sony», придбаний у 1990 році (ціна 700 грн).
7. Магнітофон «Samsung», придбаний у 1991 році (ціна 500 грн).
8. Телевізор «Sony», придбаний у 1999 році (ціна 1500 грн).
9. Телевізор «Електрон», придбаний у 1989 році (ціна 500 грн).
10. Туристичний намет «Doga», придбаний у 1992 році (ціна 1200 грн).
11. Рушниця для підводного полювання, придбана у 1990 році (ціна 900 грн).
12. Водний мотор, придбаний у 1990 році (ціна 500 грн).

Загальна сума 517 800 (п'ятсот сімнадцять тисяч вісімсот) грн.

На підставі викладеного і згідно ст. 69-71, 110 Сімейного кодексу України,

прошу:

1. Розірвати шлюб між мною та відповідачем Кудря Георгієм Олександровичем,

zareestrovaniy 16.03.1985 roku u Borispil's'komu viddil'i ZAGSu, aktoviy zapis № 75.

2. Vrahovuyuchi te, sho ya na daniy chas cherez mio kardichnu distrofiyu ne pratsyuyu i zi mnoyu zalishayetsya prozhivati dochka, rozdiliti mayno, sho e nashoyu spil'noyu sumisnoyu vlasnist'yu, vidilivshi:

- meni:

- t'ryokhkimnatnu kvartiru;

- vidpovidachu:

- legkoviy avtomobil' «Tavriya» 1993 roku vypusku derzhavniy nomer A 321-09 KI; garazh, spal'niy mebleviy garnitur, videomagnitofon «Elektronika VM 12», magnitofon «Sony», magnitofon «Samsung», televizor «Sony», televizor «Elektron», turistichniy namet «Doga», rushnitsu dlya pidvodnogo pol'uvannya, vodniy motor.

3. Stiyagnuti z vidpovidacha na korist' pozivacha splachene za pozovnu zayvu derzhavne mito ta vitrati na informatsiyno-tehniche zabezpechennya rozglyadu spravi, zgidno kvitanatsiy.

4. Stiyagnuti z vidpovidacha na korist' pozivacha vitrati na pravovu dopomogu, zgidno kvitanatsiy.

Dodatki:

1. Svidocтво pro ukladenня shlyubu (original).
2. Kopiy svidocтва pro narodzhennya dityni.
3. Perelik spil'no pridbanogo mayna.
4. Medichna dovidka pro stan zdorov'ya.
5. Kopiy svidocтва pro pravo vlasnosti na zhittlo.
6. Kvitanatsiya pro splatu derzhanogo mita (1700 грн).
7. Kvitanatsiya pro splatu vitrat na informatsiyno-tehniche zabezpechennya rozglyadu spravi (30 грн).
8. Kvitanatsiya pro splatu poslug advokata.
9. Kopiy pozovnoi zayvi z dodatkami.

25 grudnia 2006 r.

Позивач

(підпис)

Н. А. Кудря

ДОДАТОК 9

ГОРОДОЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Іванченко Олександр Антонович
32046, с. Лісоводи Городоцького району,
вул. Свободи, 5, тел. 3-18-38

Відповідач: Петренко Віктор Анатолійович
32000, м. Городок, вул. Чкалова, 15,
тел. 3-45-56

Ціна позову: 2679,00 грн

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про стягнення боргу за договором позики

Позивач Іванченко Олександр Антонович, 24 липня 2006 року за усною угодою позики передав позичальнику Петренку Віктору Анатолійовичу (відповідачу) у власність 2080,00 грн (дві тисячі вісімдесят гривень). При фактичному одержанні вказаної суми позичальником була надана розписка від 24.07.2006 року.

Петренко В. А. зобов'язався повернути кошти до 24.09.06 р., але до теперішнього часу відповідач борг не повернув, чим не виконав взяті на себе зобов'язання.

Згідно із ч. 2 ст. 625 ЦКУ боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних з простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Сума боргу з урахуванням індексу інфляції згідно з п. 1 Розрахунку (додаток № 1) становить 2538,60 грн (дві тисячі п'ятсот тридцять вісім гривень 60 копійок).

Три проценти річних з простроченої суми згідно з п. 2 Розрахунку (додаток № 1) становить 140,40 грн (сто сорок гривень 40 копійок).

На підставі викладеного та згідно зі статтею 625, 1046, 1049, 1050 ЦКУ,

прошу:

1. Стягнути з відповідача на користь позивача борг за договором позики з урахуванням індексу інфляції у розмірі **2538,60** грн.

2. Стягнути з відповідача на користь позивача три проценти річних з простроченої суми у розмірі **140,40** грн.

3. Стягнути з відповідача на користь позивача сплачене за позовну заяву державне мито, згідно з квитанцією.

4. Стягнути з відповідача на користь позивача сплачені витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, згідно з квитанцією.

Додатки:

- 1) Розрахунок.
- 2) Копія розписки від 24.07.2006 року.
- 3) Квитанція про сплату державного мита.
- 4) Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.
- 5) Копія позовної заяви з додатками.

01 листопада 2006 р.

Позивач

(підпис)

О. А. Іванченко

ДОДАТОК 10

ДУНАЄВЕЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Шевченко Олександр Олександрович,
32462, с. Іванківці Дунаєвецького району,
вул. Кірова, буд. 23,
тел. 3-32-21

Відповідач: Приватне підприємство «Зоря»
32462, с. Іванківці Дунаєвецького району,
тел. 3-49-77

ЦІНА ПОЗОВУ: 660,63 грн

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про зміну дати звільнення і стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу

9 серпня 2000 року мене прийняли на роботу оператором комп'ютерного набору у приватне підприємство «Зоря».

12 травня 2006 року я подав заяву про звільнення з роботи за власним бажанням за ст. 38 КЗпП України.

В день звільнення директор підприємства Головай Іван Дмитрович запропонував мені за свій рахунок відремонтувати комп'ютер, який зламався під час моєї роботи. Я відмовився, оскільки поломка сталася не з моєї вини. У зв'язку з цим він затримав видачу мені трудової книжки.

Вважаю його дії незаконними, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 47 КЗпП України власник або уповноважений ним орган зобов'язаний в день звільнення видати працівникові належно оформлену трудову книжку. У разі затримки видачі трудової книжки з вини власника або уповноваженого ним органу працівникові згідно із ч. 4 ст. 235 КЗпП України виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

На день пред'явлення позову до суду я перебував у вимушеному прогулі 57 днів, з 27 травня 2005 року по 15 серпня 2005 року. За цей час відповідач зобов'язаний виплатити на мою користь заробітну плату в сумі 660 грн 63 коп. (510 грн (*фактична заробітна плата за останні два місяці роботи*) : 44 дні (*кількість фактично відпрацьованих робочих днів за два останні місяці роботи*) = 11 грн 59 коп. (*розмір середньоденної заробітної плати*) x 57 днів (*кількість днів вимушеного прогулу*)).

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 4 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» робітники і службовці звільняються від сплати судового збору за позовами, що випливають з трудових правовідносин.

На підставі викладеного й у відповідності з ч. 1 ст. 47, п. 1 ч. 1 ст. 232, ч. 4 ст. 235 КЗпП України,

прошу:

1. Змінити дату мого звільнення з роботи з приватного підприємства «Зоря» з 26 травня 2006 року на день розгляду справи в суді.

2. Зобов'язати приватне підприємство «Зоря» видати мені трудову книжку.
3. Стягнути з приватного підприємства «Зоря» на мою користь заробітну плату за час вимушеного прогулу в сумі 660,63 грн.
4. Стягнути з відповідача на мою користь судові витрати.
5. Допустити негайне виконання рішення суду в частині стягнення заробітної плати, але не більше чим за один місяць.

Додатки:

1. Копія наказу про прийняття на роботу.
2. Копія наказу про звільнення з роботи.
3. Довідка про середню заробітну плату.
4. Квитанція про оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи.
5. Копія позовної заяви з додатками.

15 серпня 2006 р.

Позивач

(підпис)

О. О. Шевченко

ДОДАТОК 11

Витяг з Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду цивільних справ та їх розмірів» № 1258 від 21.12.2005 р.

№ з/п	Категорія справи	Сума витрат, гривень
1	Справа позовного провадження з розгляду спору майнового характеру	30
2	Справа з розгляду позовної заяви:	
	1) про розірвання шлюбу	7,5
	2) про розірвання шлюбу з особою, визнаною у встановленому порядку безвісно відсутньою або недієздатною внаслідок душевної хвороби чи недоумства, або з особою, засудженою до позбавлення волі на строк не менше ніж три роки	3
	3) що впливає з інших сімейних правовідносин	7,5
	4) про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи	1,5
	5) немайнового характеру про захист честі, гідності та ділової репутації	15
	6) немайнового характеру (або такої, що не підлягає оцінці), в тому числі про зміну або розірвання договору найму житлового приміщення, про продовження строку прийняття спадщини, про скасування арешту на майно тощо	7,5
	7) про захист права громадянина на земельну частку (пай) і майновий пай	1,5
	8) з переддоговірного спору	7,5
3	Справа окремого провадження	7,5
4	Справа наказного провадження	15
5	Справа про визнання та виконання рішення іноземного суду в Україні	15

ДОДАТОК 12

**СУДДІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОННОГО
СУДУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Луцько О. М.**

Відповідач : Ловецька Валентина Миколаївна
47042, с. Горинка Кременецького району,
тел.: 2-09-67

ЗАЯВА **про залучення третьої особи в цивільній справі 2-100/07**

В цивільній справі № 2-100/07 за позовом позов Зубчук Т. К. до Ловецької В. М. про визнання правочину недійсним рішення суду може вплинути на права та обов'язки нотаріуса Кременецької державної нотаріальної контори Богданову Вікторію Миколаївну, яка посвідчила спірний договір довічного утримання.

В Ухвалі Апеляційного суду Тернопільської області від 27.12.2006 р. в цій справі було зазначено про необхідність залучення третьої особи – нотаріуса, оскільки згідно із ст. 27 Закону України «Про нотаріат» передбачена відповідальність нотаріуса по відшкодуванню в повному обсязі шкоди, заподіяної особі внаслідок незаконних дій або недбалості. Окрім того, апеляційний суд звернув увагу на те, що в цій справі необхідно отримати пояснення нотаріуса.

На підставі викладеного та керуючись ст. ст. 35, 36 ЦПК,

прошу:

1. Залучити до справи як третю особу – нотаріуса Кременецької державної нотаріальної контори Богданову Вікторію Миколаївну (47000, м. Кременець, вул. Драгоманова, 9, тел. (03546) 2-23-81).

03 лютого 2007 р.

Відповідач

(підпис)

В. М. Ловецька

ДОДАТОК 13

**СУДДІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО РАЙОННОГО
СУДУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**
Луцько О. М.

Представник позивача:

Адвокат

Швець Тетяна Михайлівна

47000, м. Кременець, вул. Миру, 8, кв. 1

тел. (03546) 2-29-27; (067) 504-67-67

ЗАЯВА

про виклик свідків

В провадженні Кременецького районного суду знаходиться цивільна справа № 2-2800/06 за позовом Лузіної Маріанни Олександрівни до Семеренко Зінаїди Іванівни про визнання договору дарування будинку недійсним.

Вважаю, що для всебічного розгляду справи необхідно викликати в судове засідання свідків, які можуть підтвердити обставини, викладені в позовній заяві, а саме:

1. Степу Наталію Володимирівну, яка мешкає за адресою: м. Кременець, вул. І. Франка, 2.
2. Капину Марію Вацлавівну, яка мешкає за адресою: м. Кременець, вул. І. Франка, 3.
3. Тесленко Катерину Орестівну, яка мешкає за адресою: м. Кременець, вул. І. Франка, 4.

02 листопада 2006 р.

Представник позивача

(підпис)

Т. М. Швець

ДОДАТОК 14

СУДДІ ВАСИЛЬКІВСЬКОГО МІСЬКОГО СУДУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Братовій І. А.

Представник позивача:

Крюков Андрій Володимирович
08600, Київська область, м. Васильків,
вул. Перемоги, буд. 11, кв. 12

КЛОПОТАННЯ

про призначення почеркознавчої експертизи

В провадженні Васильківського міського суду перебуває цивільна справа № 2808/06 за позовом Борисової Маріанни Олександрівни до Сиротюк Зінаїди Іванівни про визнання договору дарування квартири (за адресою — м. Васильків, вул. Ю. Фучика, 67, кв. 45) недійсним.

В обґрунтування своїх вимог посилаємося на те, що Чала Р.О., яка померла 20 листопада 2005 року, перед своєю смертю за договором дарування квартири від 20 квітня 2005 року, посвідченим державним нотаріусом Васильківської міської державної нотаріальної контори Тусіною Н. О., подарувала квартиру Сиротюк З. І., яка перед смертю Чалої Р. О. часто спілкувалася з нею, а також те, що Чала Р. О. ніколи не висловлювала бажання подарувати власну квартиру Сиротюк З. І. Раніше померла заповідала усе рухоме та нерухоме майно Борисову Миколі Миколайовичу, який є сином Борисової Маріанни Олександрівни.

Відповідно до пояснень свідків Ванди Н. В., Фаліної Т. В., Наумова О. С., Тучинки Ф. М., Плачкова В. В. після 20.04.2005 р. Чала Р. О. жодному з них не повідомляла, що підписала договір дарування або інший договір відносно своєї квартири.

Для вирішення питання про належність підпису Чалій Р. О. в період укладання і посвідчення договору дарування квартири потрібні спеціальні знання в галузі почеркознавства.

Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань в галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі.

На підставі викладеного та відповідно до ст. 143 ЦПК України,

прошу:

1. Призначити в цивільній справі за позовом Борисової М. О. до Сиротюк З. І. про визнання недійсним договору дарування квартири почеркознавчу експертизу, перед якою поставити наступне запитання:

- ким був виконаний підпис в оригіналі договору дарування квартири: Чалою Руфіною Олександрівною чи іншою особою?

2. Проведення даної експертизи доручити Київському науково-дослідному інституту судових експертиз.

3. Витребувати для проведення експертизи у відповідача оригінал договору дарування.

25 грудня 2006 р.

Представник Позивача

(підпис)

А. В. Крюков

ДОДАТОК 15

**СУДДІ ВАСИЛЬКІВСЬКОГО МІСЬКОГО
СУДУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Братовій І. А.**

**Представник позивача:
Крюков Андрій Володимирович**
08600, Київська область, м. Васильків,
вул. Перемоги, буд. 11, кв. 12

ЗАЯВА про витребування доказів

В провадженні Васильківського міського суду перебуває цивільна справа № 2808/06 за позовом Борисової Маріанни Олександрівни до Сиротюк Зінаїди Іванівни про визнання договору дарування квартири (за адресою — м. Васильків, вул. Ю. Фучика, 67, кв. 45) недійсним.

Спірним в даній справі є нотаріально посвідчений договір дарування квартири. Відповідно до ч. 4 ст. 334 ЦК договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, з моменту якої у набувача виникає право власності. Таким чином, для з'ясування чи є відповідач власником квартири, відповідно до ст. 137 ЦПК,

прошу:

1. Витребувати довідку з БТІ м. Василькова, яка може підтверджувати або спростовувати факт реєстрації договору дарування квартири № 1 в буд. № 2 по вул. Ю. Фучика в м. Василькові, укладений 20.04.2006 р. між Чалою Руфіною Олександрівною та Сиротюк Зінаїдою Іванівною.

02 лютого 2007 р.

Представник Позивача

(підпис)

А. В. Крюков

ДОДАТОК 16

ДУНАЄВЕЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач:

Шевченко Олександр Олександрович,
32462, с. Іванківці Дунаєвецького району,
вул. Кірова, буд. 23, тел. 3-32-21

ЗАЯВА

про забезпечення доказів

У провадженні Дунаєвецького районного суду знаходиться цивільна справа № 2-2145 за позовом Шевченка О. О. до Реброва Ю. С. про відшкодування матеріальної шкоди, завданої будівництвом сараю і бетонного паркану.

На підтвердження заподіяної шкоди, що була спричинена будівництвом сараю і бетонного паркану, вважаю за необхідне в підтвердження цього здійснити огляд належної мені садиби за її місцем знаходження.

На підставі викладеного й відповідно до статей 133, 134 ЦПК України,

прошу:

Забезпечити доказ у справі №2-2145 за позовом Шевченка О.О. до Реброва Ю.С. про відшкодування шкоди, завданої будівництвом сараю і бетонного паркану, шляхом огляду належної мені садиби за її місцем знаходження.

24 січня 2007 р.

Позивач

(підпис)

О. О. Шевченко

ДОДАТОК 17

ПОКРОВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Позивач: Семенова Юлія Олександрівна
56640, с. Андріївка Покровського району
тел. дом. 2-31-15

ЗАЯВА *про забезпечення позову*

В цивільній справі № 2-154 за позовом Семенової Ю. О. до Субарева П. І. про відшкодування завданої шкоди ціна позову складає 15 000,00 грн.

Відповідач на численні прохання позивача сплатити борг в добровільному порядку категорично відмовляється. Для попередження умисного створення відсутності майна у відповідача, вважаю за необхідне вжиття заходів щодо забезпечення заявленого мною позову шляхом накладення арешту на майно відповідача.

Позивачу відомо, що у відповідача Субарева П. І. знаходиться у приватній власності нерухоме майно, а саме будинок за адресою: с Андріївка Покровського району та майно, яке знаходиться за його місцем проживання.

На підставі викладеного та керуючись ст. 151, п.1 ч. 1 ст. 152 ЦПК України,

прошу:

1. Накласти арешт на будинок в с. Андріївка Покровського району.
2. Накласти арешт на майно Субарева Петра Івановича, яке знаходиться за місцем його проживання за адресою: с. Андріївка Покровського району.

19 вересня 2006 р.

Позивач

(підпис)

Ю. О. Семенова

ДОДАТОК 18

**СУДДІ КОНОТОПСЬКОГО РАЙОННОГО
СУДУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Лоценчук О. М.**

**Представник відповідача:
Адвокат
Коваль Тетяна Михайлівна
41600, м. Конотоп,
вул. Г. Сковороди 24/1 кв. 38
тел.: 4-07-40**

КЛОПОТАННЯ

***про перенесення судового засідання у цивільній справі 2-100/07
за позовом Зубчук Т. К. до Ловецької В. М. про визнання правочину недійсним***

В цивільній справі № 2-100/07 за позовом Зубчук Т. К. до Ловецької В. М. про визнання правочину недійсним розгляд справи призначено на 17 квітня 2007 р. на 10.00 год.

На дане судове засідання я, як представник відповідачів (адвокат), з'явитися не маю можливості, оскільки проходжу підвищення кваліфікації з 17 по 21 квітня 2007 р., довідка про що буде додатково надана.

На підставі викладеного прошу призначене на 17.04.07 р. судове засідання перенести на інший день.

12 квітня 2007 р.

Представник відповідача

(підпис)

Т. М. Коваль

ДОДАТОК 19

МИРОВА УГОДА

м. Васильків

22 серпня 2006 р.

Ми, що нижче підписалися, сторони в цивільній справі № 145/06, провадження в якій було відкрито Васильківським міськрайонним судом 07.08.2006 р. за позовом Баранової Н. В. до Усатова А. О. про стягнення боргу за договорами позики.

Позивач: Баранова Наталія Василівна та **Відповідач:** Усатов Андрій Олександрович, уклали цю Мирову угоду про наступне:

1. Предмет мирової угоди

1.1. Усатов А. О. зобов'язався сплатити на користь Баранової Н. В., а Баранова Н. В. прийняти **суму боргу за договором позики від 15.11.2005 р. у розмірі 1600 грн.**

2. Порядок розрахунків

2.1. Сторони домовились, що Відповідач зобов'язався сплатити борг, сума якого зазначена в п.1 Мирової угоди, а Позивач прийняти у наступному порядку:

до 31 серпня 2006 р. – 500 грн (п'ятсот) гривень боргу за договором позики;

до 15 вересня 2006 р. – 500 грн (п'ятсот) гривень боргу за договором позики;

до 15 жовтня 2006 р. – 500 грн (п'ятсот) гривень боргу за договором позики;

до 15 листопада 2006 р. – 100 грн (сто) гривень боргу за договором позики.

3. Відповідальність

3.1. У випадку порушення Відповідачем п. 2 Мирової угоди Позивач має право звернутися до суду для отримання виконавчого листа на примусове стягнення з Відповідача всієї суми несплаченого боргу, зазначеного у п. 1.1. Мирової угоди.

4. Заключні положення

4.1. Сторони домовились, що в період виконання Мирової угоди до 15.11.2006 р., за умови належного виконання досягнутої домовленості, відсотки за користування позикою та три відсотки річних не нараховуються та не підлягають стягненню.

4.2. Сторони домовились, що судові витрати в справі Відповідач сплачує в день підписання Мирової угоди.

4.3. Позивач відмовляється від нарахування та стягнення з Відповідача індексу інфляції за договором позики від 15.11.2005 р.

4.4. Правові наслідки визнання судом Мирової угоди, передбачені статтями 175, 206 ЦПК України, сторонам роз'яснені та зрозумілі.

5. Підписи сторін

ПОЗИВАЧ

(підпис)

Н. В. Баранова

ВІДПОВІДАЧ

(підпис)

А. О. Усатов

ДОДАТОК 20

ГОЛОПРИСТАНСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Відповідач: Демчик Юлія Олександрівна
75662, с. Долматівка, вул. Маяковського, 7,
тел.: д. 2-31-15

ЗАЯВА

про перегляд заочного рішення

09 серпня 2006 року Голопристанським районним судом у складі головуючого Снігура О. І. було постановлено заочне рішення в цивільній справі № 45/06 за позовом Дехтярук В. О. до мене про повернення майна.

На призначений день судового засідання я захворіла, що підтверджується додаючою до заяви довідкою лікаря і не змогла з'явитися у судове засідання або повідомити суд про причини неявки.

2 вересня 2006 року я отримала копію рішення суду, яке було ухвалене за результатами заочного розгляду справи.

Вважаю зазначене рішення незаконним, оскільки спірне майно 01.07.2006 р. я повернула, про що позивач написала відповідну розписку (додається).

На підставі викладеного й відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 231, ч. 1 ст. 232 ЦПК України,

прошу:

Скасувати заочне рішення у справі № 45/06 за позовом Дехтярук В. О. до мене про повернення майна і призначити справу до розгляду в загальному порядку.

Додатки:

- 1) Довідка лікаря.
- 2) Копія розписки.
- 3) Копія заяви з додатками.

05 вересня 2006 р.

Відповідач

(підпис)

Ю. О. Демчик

ДОДАТОК 21

ЛОКАЧИНСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД

(як адміністративний суд)

Позивач: Мирона Віктор Францович

45541, с. Бубнівка, вул. Колгоспна, 3,

тел.: 53-77-32

Відповідач : Бубнівська сільська рада

Локачинського району

45541, с. Бубнівка, вул. Свободи, 1,

тел.: 53-09-67

ПОЗОВНА ЗАЯВА

щодо оскарження (визнання протиправною) бездіяльності Бубнівської сільської ради, яка порушує права громадянина

14 серпня 2006 року я, як громадянин України, реалізуючи своє конституційне і законне право на отримання інформації, звернувся до Бубнівської сільської ради з запитом (далі за текстом – «запит»), у якому просив надати наступну інформацію:

1. Які постійно діючі третейські суди зареєстровані на території Волинської області?
2. Якщо такі є, то за якими адресами вони знаходяться?

Відповідно до поштового повідомлення про вручення (додається), запит надійшов до адресата 16 серпня 2006 року.

Проте, незважаючи на те, що відповідно до ст. 33 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. *«задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом»*, на сьогодні жодної відповіді на запит мені надано не було. Вважаю, що бездіяльність Бубнівської сільської ради є неконституційною та незаконною, а ненадання відповіді на зроблений запит порушує моє, як громадянина України, право на інформацію, оскільки:

1. Відповідно до ст. 40 Конституції України, *«усі мають право направляти...письмові звернення...до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк»*.

Згідно із ч. 2 ст. 34 Конституції України *«кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір»*. При цьому відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти на підставі, в межах повноважень, що передбачені Конституцією і законами України.

2. Статтею 9 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. передбачено, що *«всі громадяни України... мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів»*. Одним з механізмів реалізації цього права є надсилання громадянами інформаційних запитів та запитів про надання інформації (ст. 32 цього ж Закону), причому згідно із частина-

ми другою та третьою ст. 45 цього Закону *«ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом. Суб'єкт права на інформацію може вимагати усунення будь-яких порушень його права».*

3. Відповідно до ст. 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, ратифікованої Законом України від 17.07.1997 р., кожна людина має право одержувати і поширювати інформацію. При цьому:

- відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України *«чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»*,
- відповідно до ст. 4 Закону України «Про інформацію» міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, є частиною законодавства України про інформацію,
- відповідно до п. 1 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. *«чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства».*

Таким чином, не надавши в установлений законом строк обґрунтованої відповіді на запит від 14 серпня 2006 р., Бубнівська сільська рада своєю бездіяльністю унеможливила реалізацію мною відповідно до чинного законодавства права на отримання інформації, порушивши низку правових норм, включаючи норми Конституції України. Моє порушене право на інформацію має бути відновлене шляхом визнання бездіяльності Бубнівської сільської ради протиправною і зобов'язанням її надати мені належну обґрунтовану відповідь на раніше зроблений запит.

Враховуючи вищевикладене, на підставі ст. 19, 34, 40, ч. 2 ст. 55 Конституції України, ст. 9, 29, 33, 45 Закону України «Про інформацію», ст. 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, ратифікованої Законом України від 17.07.1997 р., керуючись ст. 6, 17–19, 104–106, п.п. 1, 2. ч. 2 ст. 162 Кодексу адміністративного судочинства України,

прошу:

1. Визнати протиправною бездіяльність Бубнівської сільської ради, яка виявилася у ненаданні відповіді на мій запит від 14 серпня 2006 р.
2. Зобов'язати Бубнівську сільську раду протягом 15 днів надати належну обґрунтовану відповідь на мій запит від 14 серпня 2006 р.
3. Стягнути з відповідача на мою користь сплачене державне мито.

Додатки:

1. Копія запиту гр-на Мирони В. Ф. до Бубнівської сільської ради від 14 серпня 2006 р.
2. Копія повідомлення про вручення адресату запиту.
3. Квитанція про сплату державного мита.
4. Копія позовної заяви з додатками.

02 жовтня 2006 р.

Позивач В. Ф.

Мирона

ДОДАТОК 22

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Особа, яка подає заяву (позивач):

Коляда Олександр Антонович

35210, с. Боремель Демидівського району,
тел. 6-13-74

**Інші особи, які беруть участь у справі
(відповідач): Зайченко Олександр
Григорович**

07451, Рівненська обл., Рівненський р-н,
с. Омеляна, вул. Г. Сковороди, 20
тел. 22-42-12

ЗАЯВА

*про апеляційне оскарження Рішення від 01.07.2006 р.
Рівненського районного суду Рівненської області в цивільній справі
№ 456/06 за позовом Коляди О. А. до Зайченка О. Г.
про визнання договору купівлі-продажу недійсним*

01 липня 2006 року Рівненським районним судом Рівненської області у складі головуючого судді Лазовського О. Р. було ухвалено рішення в цивільній справі за позовом Коляди О. А. до Зайченка О. Г. про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Ухвалене рішення я маю намір оскаржити в апеляційному порядку.

Додаток:

Копія заяви про апеляційне оскарження (1 прим.)

09 липня 2006 р.

Позивач

(підпис)

О. А. Коляда

ДОДАТОК 23

АПЕЛЯЦІЙНИЙ СУД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Особа, яка подає апеляційну скаргу:

Третя особа-2:

Артеменко Ірина Володимирівна

04053, м. Київ, вул. Артема, 5, кв. 115

тел. д. 250-28-45

Інші особи, які беруть участь у справі:

Позивач:

Оздобенко Дмитро Володимирович

08200, Київська обл., м. Ірпінь,

вул. Бальзака, 8,

засоби зв'язку відсутні

Відповідач :

**Ірпінська міська державна
виконавча служба**

08200, Київська обл., м. Ірпінь,

вул. Жовтнева, 34

тел.: (04497) 6-24-14

Третя особа-1:

Оздобенко Ірина Григорівна

08200, Київська обл., м. Ірпінь,

вул. Бальзака, 8,

засоби зв'язку відсутні

Дата подання заяви про

апеляційне оскарження:

25.08.2006 р.

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА

*на рішення Ірпінського міського суду Київської обл. від 16.08.06 р.
по цивільній справі № 2-15 за позовом Оздобенка Д. В. до Ірпінської міської
державної виконавчої служби (МДВС) про виключення майна з акта опису*

Повне оскарження

Рішенням Ірпінського міського суду Київської обл. від 16.08.06 р. у складі головуючого судді Кисіль П. І. в цивільній справі № 2-15 за позовом Оздобенка Д. В. до Ірпінської МДВС про виключення майна з акта опису, де я брала участь як третя особа, позов був задоволений.

Рішення вважаю незаконним з таких підстав.

Недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважає встановленими, та невідповідність висновків суду обставинам справи: суд задовольнив позов Оздобенка Д. В., посилаючись на те, що описане майно є його власністю, згідно з показаннями свідків. Проте суд не врахував, що це майно було майже рік тому також описане і оцінене на таку ж суму, про що свідчить Акт опису й арешту майна від 30.05.05 р. (який знаходиться в матеріалах справи). Даний акт згідно зі ст. 59 Закону України «Про виконавче провадження» є дійсним і ніхто це майно не звільняв з-під арешту. До теперішнього часу (навіть у своїй позовній заяві) позивач чомусь не звертався до суду про його виключення за актом від 30.05.05 р.

Окрім того, при першому описі цього майна, тобто 30.05.05 р., були присутні поняті Бурова О. В. та Марків О. С., які в ході його проведення почули зовсім протилежне. Так, в якості свідка Бурова О. В. суду повідомила, що під час проведення опису боржник – Оздобенко І. Г. запевняла, що диван є власністю якоїсь дівчини, яка на той час проживала у неї, при цьому було незрозумілим, чому ця дівчина спала на старому ліжку, а її диван стояв у залі, де мешкає Оздобенко І. Г., а меблева стінка залишилась від її батьків, і нічого про те, що це власністю її сина, не висловлювала.

Вважаю, що обґрунтування позивача є надуманим з метою збереження описаного майна та створення умов Оздобенко І. Г. для ухилення від виконання судового рішення. Оскільки меблева стінка залишилась від батьків, то вона є спадковим майном, тобто предметом домашнього ужитку та обстановки, що згідно зі ст. 533 ЦК (в редакції 1963 р.) успадковується саме боржником Оздобенко І. Г.

Неправильне застосування судом норм матеріального права:

Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України від 27.08.1976 р. № 6 «Про судову практику в справах про виключення майна з опису» судам необхідно дотримуватися ст. 59 ЦПК, згідно з якою на підтвердження права власності необхідні письмові докази. У випадку відсутності таких доказів посилання на показання свідків можливе лише при предметі позову – встановлення права власності на майно. В п. 9 цієї Постанови зазначено, що в такому випадку позивачі вправі об'єднати в одній позовній заяві декілька вимог, пов'язаних між собою, тобто в одному провадженні можуть розглядатись вимоги про визнання права власності на майно і виключення його з опису.

Всупереч цьому позивач суду правовстановлюючих документів на спірне майно не надав, а для встановлення такого факту просив суд допитати свідків, хоча предметом позову є тільки виключення майна з акта опису, а не визнання права власності на це майно. Позивач не просить суд визнати за ним право власності на спірне майно, а згідно із ст. 59 ЦПК обставини справи, які за законом повинні бути підтверджені певним засобами доказування, не можуть підтверджуватися ніякими іншими засобами доказування. Оскільки на спірне майно не надано правовстановлюючих документів, то необхідно було в судовому порядку визнати право власності.

Таким чином, право власності на описане майно не доведено та виключення його з опису є незаконним.

На підставі викладеного та керуючись ст. 307, 309 ЦПК,

прошу:

1. Скасувати рішення міського суду Київської обл. від 06.05.05 р. у складі головуючого судді Кисіль П. І. в цивільній справі № 2-15 за позовом Оздобенка Д. В. до Ірпінської МДВС про виключення майна з акта опису.
2. Ухвалити нове рішення, яким відмовити у задоволенні позову.

Додатки:

1. Квитанція про сплату державного мита.
2. Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення.
3. Копії апеляційної скарги з додатками (3 прим.).

10 вересня 2006 р.

Третя особа-2

(підпис)

І. В. Артеменко

ДОДАТОК 24

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ
(як суд касаційної інстанції)
01024, м. Київ, вул. П. Орлика, 4

ОСОБА, ЯКА ПОДАЄ КАСАЦІЙНУ
СКАРГУ (позивач):
Сергієнко Олександр Антонович
33000, Рівненська обл., Рівненський р-н,
с. В. Омеляна, вул. Колгоспна, 13
тел. (050) 243-23-90

ІНШІ ОСОБИ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У
СПРАВІ (Відповідач):
Шевчук Олександр Григорович
33000, Рівненська обл., Рівненський р-н,
с. В. Омеляна, вул. Колгоспна, 5
тел. (067) 408-23-28

КАСАЦІЙНА СКАРГА

***на рішення Рівненського районного суду Рівненської обл.
від 03.05.06 р. та ухвалу апеляційного суду Рівненської
обл. в цивільній справі М 2-45 2006 р. за позовом Сергієнка О. А.
до Шевчука О. Г. про витребування майна від добросовісного
набувача***

Рішенням Рівненського районного суду Рівненської обл. від **03.05.2006 р.** по цивільній справі за позовом Сергієнка О. А. до Шевчука О. Г. про витребування майна від добросовісного набувача позов був залишений без задоволення та присуджено стягнути з позивача на користь відповідача витрати на правову допомогу у розмірі 500 грн.

10 серпня 2006 року ухвалою апеляційного суду Рівненської області вказане рішення було залишено без змін, а апеляційна скарга без задоволення.

Постановлене рішення суду першої інстанції та апеляційної вважаю незаконним та необґрунтованим, оскільки судом неправильно застосовані норми матеріального та процесуального права, що полягає в наступному:

1. Порушення та неправильне застосування норм матеріального права

В мотивувальній частині рішення суд зазначає, що заявляючи позовні вимоги, позивач не ставить в позовних вимогах питання про визнання недійсним договору про надання послуг при купівлі-продажу транспортних засобів від 01.11.03 р. Вважаю, що така вимога є невідповідною нормам матеріального права, оскільки 01.11.03 р. був укладений договір про **надання послуг при** купівлі-продажу транспортних засобів між Охрімен-

ком В., що діяв на підставі довіреності від 20.12.04 р. та відповідачем, тобто предметом цього договору були лише послуги при купівлі-продажу транспортного засобу, а не сама купівля-продаж, при цьому ж позивач не оспорує недійсність надання послуг купівлі-продажу, а просить повернути від добросовісного набувача автомобіль, який вибув з володіння позивача поза його волею за діяннями, що **мають ознаки злочину**.

Згідно ст. 145 ЦК (в редакції 1963 р.) якщо майно за плату придбане у особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не повинен був знати (добросовісний набувач), **то власник вправі витребувати це майно від набувача лише в разі**, коли майно загублене власником або особою, якій майно було передане власником у володіння, або викрадено у того чи іншого, або **вибуло з їх володіння іншим шляхом поза їх волею**. Необхідно зазначити, що ця норма ніякого застереження про обов'язковість визнання угоди недійсною не містить.

За п. 4 Перехідних положень ЦК щодо цивільних відносин, які виникли до набрання чинності Цивільним кодексом України, положення цього Кодексу застосовуються до тих прав і обов'язків, що виникли або продовжують існувати після набрання ним чинності.

Так, згідно ст. 388 ЦК, якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Таким чином, спірний автомобіль вибув з володіння позивача поза його волею та відповідно до ст. 145 ЦК (в редакції 1963 р.) та ст. 388 ЦК підлягає витребуванню від добросовісного набувача.

2. Порушення норм процесуального права щодо розподілу судових витрат

Рішенням присуджено стягнути з позивача на користь відповідача витрати на правову допомогу у розмірі 500 грн.

Згідно ч. 4 ст. 88 ЦПК у разі залишення позову без задоволення закриття провадження у справі або залишення без розгляду позову позивача, звільненого від оплати судових витрат, судові витрати, понесені відповідачем, компенсуються за рахунок держави.

Згідно ст. 4 п. 8 Декрету КМУ «Про державне мито» позивачі за позовами про відшкодування шкоди, завданої злочином, звільняються від сплати державного мита.

Таким чином, суд невірною присудив сплатити позивачу при відмові у незадоволенні позовних вимог витрати на правову допомогу, які поніс відповідач.

На підставі викладеного та керуючись ст. 324, 327, 336, 341 ЦПК,

прошу:

1. Призначити справу до судового розгляду.
2. Скасувати Рішення Рівненського районного суду Рівненської обл. від 03.05.06 р., Ухвалу апеляційного суду Рівненської обл. по цивільній справі за позовом Сергієнка О. А. до Шевчука О. Г. про витребування майна від добросовісного набувача.

3. Ухвалити нове рішення, яким задовольнити позовні вимоги, а саме витребувати з відповідача на користь позивача автомобіль марки **VOLVO, 2000** року випуску, кузов № **222192НЛ700357**.

4. Зупинити виконання рішення суду щодо стягнення з мене на користь відповідача сплачені витрати на правову допомогу в розмірі 500 грн.

Додатки:

- 1) Копія рішення першої інстанції.
- 2) Копія ухвали апеляційного суду.
- 3) Квитанція про сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення (30 грн).
- 4) Копія Касаційної скарги з додатками.

15 вересня 2006 року

Позивач

(підпис)

О. А. Сергієнко

ДОДАТОК 25

Додаток до договору № _____
від «__» _____ 200_ р.

ТРЕТЕЙСЬКА УГОДА

_____ «__» _____ 200_ р.
(назва населеного пункту)

_____, іменується надалі Сторона-1, в особі _____, що діє на підставі _____, з однієї сторони, та _____, іменується надалі Сторона-2, в особі _____, що діє на підставі _____, з іншої сторони, далі іменовані – Сторони, домовились про наступне:

1. Будь-який спір, що виникне з цього договору чи в зв'язку з ним, або його порушенням, зміною, дією, або ж розірванням, підлягає передачі на розгляд та остаточне вирішення до постійно діючого третейського суду при Полтавській торгово-промисловій палаті.

2. Сторони погодилися, що в процесі третейського розгляду застосовується регламент постійно діючого третейського суду при Полтавській торгово-промисловій палаті.

3. Правом, яке регулює цей договір, є матеріальне право України.

4. Третейський суд складається з одноособового (або трьох) третейського судді (третейських суддів).

5. Місце проведення третейського розгляду – м. Кременчук, Україна.

6. Мова третейського розгляду – українська.

7. Ця третейська угода не позбавляє сторони права звернення в державні судові органи.

ПІДПИСИ СТОРІН

Сторона-1

Сторона-2

ТРЕТЕЙСЬКЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

«Будь-який спір, що виникає щодо цього договору або в зв'язку з ним, або його порушенням, зміною, дією, або ж розірванням, підлягає передачі на розгляд та вирішення до постійно діючого третейського суду при Полтавській торгово-промисловій палаті.

Сторони згодні з тим, що в процесі третейського розгляду застосовується регламент постійно діючого третейського суду при Полтавській торгово-промисловій палаті.

Третейський розгляд спору здійснює третейський суд у складі

_____ (одного, трьох або більше суддів)

Ця третейська угода не позбавляє сторони права звернення в державні судові органи».

ДОДАТОК 26

БУБНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА ЛОКАЧИНСЬКОГО РАЙОНУ

45541, с. Бубнівка, вул. Свободи, 1,
тел.: 53-09-67

громадянина Мирони Віктора Францовича

45541, с. Бубнівка, вул. Колгоспна, 3,
тел.: 53-77-32

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАПИТ

На підставі ст. 34 Конституції України, статей 5, 9, 28, 29, 32, 33 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. прошу Вас надати письмову інформацію, котра мені необхідна для реалізації моїх прав та інтересів як громадянина України, а саме:

1. Які постійно діючі третейські суди зареєстровані на території Волинської області?
2. Якщо такі є, то за якими адресами вони знаходяться?

Відповідь на інформаційний запит прошу надати відповідно до вимог ст. 33 Закону України «Про інформацію».

14 серпня 2006 р.

З повагою В. Ф. Мирона (підпис)

ДОДАТОК 27

СОКАЛЬСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Заявник: Когут Інна Вікторівна
80047, с. Заболоття Сокальського району
тел. 4-45-29

**Заінтересована особа: Відділ опіки та
піклування Сокальської державної
районної адміністрації**
80000, м Сокаль, вул. Шептицького, 26,
тел. (03257) 7-20-20.

ЗАЯВА

про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи

01 червня 1970 року я уклала шлюб з Когутом Іваном Петровичем, який зареєстровано у відділі реєстрації актів громадянського стану Сокальського районного управління юстиції, про що в книзі реєстрації актів про одруження 1970 року червня місяця 01 числа зроблено запис за № 786 (копія свідоцтва додається).

З 2001 року Когут Іван Петрович зловживає спиртними напоями і перебуває на обліку в наркологічному диспансері з приводу хронічного алкоголізму.

Когут І. П. працює механіком в ПП «Дизельтехніка» (с. Заболоття) та отримує заробітну плату в сумі 1000 грн на місяць. Однак гроші до сімейного бюджету не вносить, а повністю витрачає їх на власні потреби, у т.ч. на придбання спиртних напоїв.

Своїми діями він ставить себе і свою сім'ю у скрутне матеріальне становище, оскільки позбавляє нас можливості сплачувати за квартиру і комунальні послуги, придбавати продукти харчування і одяг.

Відповідно до ч. 2 ст. 36 ЦК України суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями і тим ставить себе чи свою сім'ю у скрутне матеріальне становище.

У разі обмеження цивільної дієздатності фізичної особи суд згідно із ст. 59, ч. 2 ст. 60 ЦК України встановлює над нею піклування і призначає піклувальника.

На підставі викладеного й згідно із ч. 2, 3 ст. 36, ст. 59, ч. 2 ст. 60 ЦК України, керуючись ч. 1, п. 1 ч. 2 ст. 234, ст. 236 ЦПК України,

прошу:

1. Обмежити цивільну дієздатність мого чоловіка Когута Івана Петровича.
2. Встановити над Когутом І. П. піклування і за поданням органу опіки та піклування призначити мене його піклувальником.
3. Надати мені право на отримання заробітної платні Когута Івана Петровича в касі підприємства, де він працює.

Додатки:

- 1) Копія свідоцтва про укладення шлюбу.
- 2) Довідка з місця роботи.
- 3) Довідка з місця проживання (Форма № 3).
- 4) Довідка з наркологічного диспансеру.
- 5) Копія заяви з додатками.

01 жовтня 2006 р.

Заявник

(підпис)

Л. О. Когут

ДОДАТОК 28

КОБЕЛЯЦЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Представник позивача:
Бойко Людмила Олександрівна
39200, м. Кобеляки,
вул. Тичини, 3, кв. 5.
тел. 3-35-67

ЗАЯВА

*про видачу рішення та виконавчого листа
в цивільній справі за позовом Комариної О. А. до Антоненко В. А.
про стягнення боргу за договором позики*

Кобеляцьким районним судом 14.03.2007 р. було ухвалено рішення в цивільній справі № 2-115/06 за позовом Комариної О. А. до Антоненко В. А. про стягнення боргу за договором позики, яке набрало законної сили 15.04.2007 р.

У зв'язку з цим прошу надати копію вищевказаного рішення та видати за ним виконавчий лист.

11 травня 2007 року

Представник позивача

(підпис)

Бойко Л. О.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шибіко В. П. Дебати судові // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1999. – Т. 2: Д–Й. – С. 17.

2. Врублевський О. С. Позовне провадження // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – Т. 4: Н–П. – С. 620.

3. Штефан М. Й. Ціна позову // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – Т. 4: Н–П. – С. 382.

4. Врублевський О. С. Нововиявлені обставини // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – Т. 4: Н–П. – С. 179–180.

5. Врублевський О. С., Тертишник В. М. Предмет доказування // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П–С. – С. 58–59.

6. Педько Ю. С. Юрисдикція // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П–С. – С. 490.

7. Штефан М. Й., Штефан О. О. Судовий розгляд цивільної справи // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П–С. – С. 713–714.

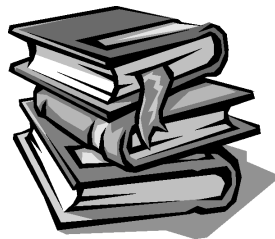
8. Врублевський О. С. Репліка судова // Юридична енциклопедія: У 6-ти т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2003. – Т. 5: П–С. – С. 293.

9. Розгляд і вирішення земельних спорів. Знайте свої права і вмійте їх захищати / Автори-упорядники: В. П. Артеменко, О. С. Врублевський. – К.: Інститут громадянського суспільства: ТОВ «ІКЦ «Леста», 2005. – 28 с.

10. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.

11. Штефан М. Й. Виконання судових рішень: Навч. посіб. / М. Й. Штефан, М. П. Омельченко, С. М. Штефан. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 311 с.

12. Цивільний кодекс України. – К.: Істина, 2003. – 368 с.



13. Цивільний процесуальний кодекс України: Офіц. видання. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 192 с.

14. Кілічава Т. М. Цивільне процесуальне право: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 352 с.

15. Павлик П. М., Удовенко Ж. В., Кілічава Т. М. Процесуальна документація: Навч. посібник. – Центр учбової літератури, 2007. – 464 с.

16. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Кол. авт.: Л. О. Бондар, А. П. Гетьман, В. Г. Гончаренко та ін.; За заг. ред. В. В. Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.

17. Адміністративна юстиція. Адміністративне судочинство: Навчальний посібник / За заг. ред. Т. О. Коломієць, Г. Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – 152 с.



ЗМІСТ

ТИПОВІ СПІРНІ ВІДНОСИНИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ТА МОЖЛИВІ СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Які спірні відносини найчастіше виникають у сільській місцевості? .5	5
Які компетентні органи уповноважені вирішувати такі спори?6	6
Яка категорія земельних спорів вирішується виключно судом?6	6
Які земельні спори підлягають вирішенню органами місцевого самоврядування?6	6
Які земельні спори вирішуються органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів?7	7
До якого конкретного органу місцевого самоврядування чи органу з питань земельних ресурсів може звертатися заінтересована особа із заявою про розгляд і вирішення земельного спору?7	7
На підставі якого документа розпочинається розгляд земельних спорів у позасудовому порядку?7	7
Що може бути причиною подання заяви про вирішення земельного спору?8	8
Що має бути зазначено у заяві про розгляд і вирішення земельного спору у позасудовому порядку та які документи необхідно долучити до такої заяви?8	8
Протягом якого строку має бути розглянуто земельний спір у позасудовому порядку?8	8
За якою процедурою здійснюється розгляд земельних спорів у позасудовому порядку?9	9
Що таке порушення земельного спору?9	9
Що таке підготовка до розгляду земельного спору?9	9
Що таке розгляд та розв'язання земельного спору?10	10

Які права та обов'язки мають сторони під час розгляду земельного спору у позасудовому порядку?	12
У який термін прийняте рішення має бути передано сторонам земельного спору?	13
Що таке виконання рішення щодо земельного спору?	13
Хто здійснює виконання рішень, прийнятих за результатами розгляду земельних спорів у позасудовому порядку?	13
Що таке оскарження рішення щодо земельного спору?	13
Чи є обов'язковим рішення для сторони спору, не на користь якої його було винесено?	14
Чи може виконання рішення щодо земельних спорів бути призупинено або продовжено його термін?	15
У яких випадках і ким відшкодовуються збитки або втрати сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва внаслідок порушення земельного законодавства?	15
Протягом якого строку сторона спору, яка не погоджується з прийнятим рішенням, може оскаржити його у суді?	16
Що собою являє комісія з питань трудових спорів?	16
У яких випадках трудовий спір підлягає розглядові в комісії з питань трудових спорів?	16
Протягом якого строку працівник може звернутися до комісії з питань трудових спорів?	17
Якою є процедура розгляду трудового спору в комісії з питань трудових спорів?	17
Яким є порядок прийняття рішення комісією з питань трудових спорів та що у такому рішенні має бути зазначено?	18
Протягом якого строку та куди можна оскаржити рішення комісії з питань трудових спорів?	18

Яким чином здійснюється виконання рішення комісії з питань трудових спорів?	18
---	----

ПРОЦЕДУРА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

До якого суду необхідно звертатися за захистом порушених прав та законних інтересів?	20
Що таке підсудність та хто її визначає?	21
Які у зв'язку з цим існують види підсудності та у чому полягає їх сутність?	22
Які наслідки порушення правил підсудності?	22
Що таке позовна давність та як вона обчислюється?	23

СТЯГНЕННЯ З БОРЖНИКА ГРОШОВИХ КОШТІВ АБО ВИТРЕБУВАННЯ МАЙНА

За якою процедурою відбувається стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна?	25
Що таке наказне провадження?	25
Що таке судовий наказ?	25
Хто є сторонами в наказному провадженні?	25
В яких випадках може бути видано судовий наказ?	25
Хто має право звернутися до суду для видачі судового наказу?	26
З яким документом необхідно звертатися до суду для отримання судового наказу та що має бути зазначено у такому документі?	26
Який порядок сплати судового збору за подання заяви про видачу судового наказу?	27
З яких підстав суд може відмовити у прийнятті заяви про видачу судового наказу та які наслідки такої відмови?	27
За якою процедурою здійснюється розгляд заяви про видачу судового наказу?	27
Хто складає судовий наказ та що у ньому має бути зазначено?	28

З якого моменту судовий наказ набирає законної сили?	28
Що може спричинити скасування судового наказу та які наслідки має таке скасування?	29

ПОВОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Що таке позовне провадження?	30
Яким чином здійснюється пред'явлення позову?	30
В якій формі подається позовна заява та що має бути в ній зазначено?	30
Якою є процедура подання позовної заяви до суду через його канцелярію?	31
Яким чином можна скласти чи підготувати позовну заяву?	31
Що таке ціна позову та яким чином вона визначається?	31
Які документи необхідно долучити до позовної заяви у разі подання її до суду?	32
В яких випадках позовна заява підлягає поверненню?	33
В яких випадках позовна заява залишається без руху?	33
Що таке судовий збір та в якому розмірі його необхідно сплачувати?	34
Хто звільняється від сплати судового збору?	34
В яких випадках суд може відстрочити або розстрочити судові витрати, зменшити їх розмір або звільнити від їх оплати?	35
В яких випадках суд повертає сплачену суму судового збору?	36
Що таке витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи?	36
Який розмір і порядок оплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи?	36
В яких випадках витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи не підлягають оплаті у разі звернення до суду?	37

В яких випадках витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи не підлягають оплаті взагалі?	37
В яких випадках сплачена сума на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи підлягає поверненню?	37
Що таке зустрічний позов, хто і в яких випадках може його пред'являти?	38
Яким вимогам має відповідати зустрічна позовна заява?	39
Що таке об'єднання і роз'єднання позовів, та у чому полягає їх сутність?	39
Що собою являє відкриття провадження у справі?	40
В яких випадках суд відмовляє у відкритті провадження у справі? .	40
З якого моменту розпочинається провадження у справі?	41
Яким чином позивач та відповідач можуть дізнатися, що провадження у справі відкрито?	41

**ПРОХОДЖЕННЯ СУДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ В МІСЦЕВОМУ СУДІ
(СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ) В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА**

Хто є сторонами у справі та які вони мають процесуальні права та обов'язки?	42
Яким чином відповідач може відреагувати на заявлений до нього позов?	43
Які вимоги пред'являє закон до письмового заперечення проти позову?	43
Що таке попереднє судове засідання, з якою метою та протягом якого строку воно проводиться?	43
За якою процедурою проводиться попереднє судове засідання? . .	44
Що таке мирова угода та з якою метою вона укладається?	44
Як здійснюється оформлення мирової угоди в ході попереднього судового засідання?	45

Які наслідки має укладення мирової угоди сторонами?	45
Що має вчинити суд у ході попереднього судового засідання, якщо сторони не врегулювали спір?	46
Хто призначає час і місце судового розгляду?	46
Що таке судовий розгляд?	46
Протягом якого строку суд має розглянути справу?	46
З яких частин складається судове засідання?	47
Що собою являє підготовча частина судового засідання?	47
Що собою являє розгляд справи по суті?	49
Що таке судові дебати та у чому полягає їх зміст?	54
У зв'язку з чим суд у ході судових дебатів може повернутися до з'ясування обставин у справі?	55
Як відбувається ухвалення і проголошення судової постанови?	55
Яким має бути зміст рішення суду?	56
З якого моменту судове рішення набуває законної сили?	57

ЗАОЧНИЙ (БЕЗ УЧАСТІ ВІДПОВІДАЧА) РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Що таке заочний розгляд справи та які умови його проведення?	58
За якою процедурою здійснюється заочний розгляд справи?	58
Чи може заочне рішення бути переглянуте судом, що його ухвалив?	59
З яких підстав та протягом якого часу відповідач може звернутися до суду із заявою про перегляд заочного рішення?	59
Що необхідно зазначити в заяві про перегляд заочного рішення?	59
Протягом якого строку заява про перегляд заочного рішення має бути розглянута?	60
За якою процедурою здійснюється розгляд заяви про перегляд заочного рішення?	60
В яких випадках заочне рішення підлягає скасуванню?	60

Яким чином здійснюються виклики до суду?	60
Що має бути зазначено в судовій повістці?	61
Який порядок вручення судових повісток?	62
Які наслідки матиме відмова одержати судову повістку?	62
Які наслідки має неявка у судове засідання особи, яка бере участь у справі?	63
Що таке відвід, хто і кому може його заявити?	63
Що таке клопотання і як його скласти?	64
Який порядок розгляду клопотання суддею?	64
Для чого призначається судова експертиза?	64
В яких випадках призначення експертизи є обов'язковим?	65
Що таке забезпечення позову та з яких підстав воно здійснюється?	65
Що має бути зазначено в заяві про забезпечення позову?	66
Чи може суд за заявою заінтересованої особи забезпечити позов до подання позовної заяви?	66
Які існують види забезпечення позову?	66
На що не може бути накладено арешт для забезпечення позову?	67

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

Що таке адміністративне судочинство та які суди його здійснюють? 68	68
Які види спірних відносин мають право розглядати адміністративні суди?	68
Які види спірних відносин не мають права розглядати адміністративні суди?	68
Які справи підсудні судам у порядку адміністративного судочинства?	69
Чим відрізняються місцеві загальні суди як адміністративні суди від окружних адміністративних судів?	69

До якого суду необхідно звертатися: до місцевого загального суду як адміністративного суду чи до окружного адміністративного суду? ..	70
Хто і з яким документом може звертатися до адміністративного суду? ..	70
Хто є сторонами в адміністративному процесі? ..	70
Протягом якого часу можна звернутися до адміністративного суду та з якого моменту він обчислюється? ..	71
Якими можуть бути наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду? ..	71
Що таке процесуальні строки, чим та як вони обчислюються в адміністративному процесі? ..	72
Чи можуть процесуальні строки поновлюватися чи продовжуватися? ..	72
Якими процесуальними правами користуються сторони та які несуть при цьому обов'язки? ..	73
Які вимоги може містити адміністративний позов? ..	74
Що має бути зазначено в адміністративному позові? ..	74
Що необхідно додати до позовної заяви? ..	75
Яким чином та протягом якого терміну вирішується судом питання про відкриття провадження у справі? ..	75
В яких випадках суд повертає позовну заяву позивачеві? ..	76
В яких випадках суд залишає позовну заяву без руху? ..	76
Що належить до судових витрат в адміністративному процесі? ..	77
Чи може суд, зважаючи на майновий стан сторони, звільнити її від сплати судового збору? ..	77
В яких випадках сплачений судовий збір підлягає поверненню? ..	77
В яких випадках суд може відмовити у відкритті провадження в адміністративній справі? ..	78

Чи може позивач повторно звернутися до адміністративного суду з тим самим адміністративним позовом, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження?	78
Протягом якого строку адміністративна справа має бути розглянута і вирішена судом?	78
Що означає розумний строк?	79
Що таке підготовче провадження та у чому полягає його сутність? .	79
Яка процедура та наслідки відмови від адміністративного позову, визнання адміністративного позову під час підготовчого провадження?	80
Чи можуть сторони врегулювати спір шляхом примирення?	80
Яка процедура та наслідки примирення сторін під час підготовчого провадження?	80
В яких випадках суд не приймає відмови від адміністративного позову чи визнання адміністративного позову?	81
Які рішення може приймати суд за наслідками підготовчого провадження?	81
Що має бути зазначено в ухвалі про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду?	81
Що собою являє судовий розгляд адміністративної справи в судовому засіданні та з яких частин він складається?	82
Які процесуальні дії вчиняються судом та учасниками судового розгляду в ході підготовчої стадії?	83
За якою процедурою протікає початок судового розгляду справи по суті?	84
Як відбувається дослідження обставин справи і перевірка доказів? .	84
Що таке судові дебати та яке вони мають значення для вирішення справи?	85

Як відбувається ухвалення рішення суду?	86
Як відбувається проголошення судового рішення?	86
Чи може особа, яка бере участь у справі, заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності?	88
Які процесуальні права та обов'язки мають сторони в судовому засіданні?	88
Чи може суд збирати докази з власної ініціативи?	89
Які будуть наслідки, якщо хтось із сторін без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які сторона посилається?	89
В яких випадках сторони звільняються від доказування?	89
З якою метою та з чиєї ініціативи може бути призначено експертизу?	90
Яке рішення уповноважений приймати адміністративний суд за результатами розгляду адміністративної справи?	90
Про що суд може прийняти рішення у разі задоволення адміністративного позову?	90
Чи уповноважений суд приймати рішення щодо частини позовних вимог?	91
Яким чином здійснюється розподіл судових витрат?	91
З якого моменту судові рішення набирають законної сили?	92
Які наслідки має набрання судовим рішенням законної сили?	93
Як бути, коли рішення суду є незрозумілим?	93
Коли можна подати заяву про роз'яснення рішення суду та як її повинен розглянути суд?	93
Які постанови адміністративного суду підлягають негайному виконанню?	93
Яким чином сторона, на користь якої винесено рішення, може звернути його до виконання?	94

Чи можна відновити виконавчий лист, якщо його було втрачено? . . .94	
Чи можна поновити пропущений строк для пред'явлення виконавчого листа до виконання?95	

**ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ СУДАМИ ВИЩИХ ІНСТАНЦІЙ
(АПЕЛЯЦІЙНЕ ТА КАСАЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ)**

Які суди вищих інстанцій мають право переглядати судові рішення?96	
Що таке апеляційне провадження?96	
Хто та які рішення суду може оскаржити в апеляційному порядку? .96	
Які суди уповноважені здійснювати перегляд судових рішень як апеляційна інстанція?97	
Протягом якого строку та до якого суду необхідно звертатися про перегляд судового рішення в апеляційному порядку?97	
Що має бути зазначено в заяві про апеляційне оскарження?97	
Що має бути зазначено в апеляційній скарзі?97	
Протягом якого строку апеляційна скарга має бути призначена до розгляду?98	
Чи може особа, яка звернулася до апеляційного суду із скаргою доповнювати, змінювати, відкликати таку скаргу чи відмовитися від неї?99	
В яких межах апеляційний суд здійснює розгляд справи?99	
Якими правами наділений апеляційний суд за наслідками розгляду апеляційної скарги?100	
Що таке касаційне провадження та яке завдання воно виконує? . .100	
Хто та які рішення суду може оскаржити в касаційному порядку? .101	
Які підстави касаційного оскарження?101	
Які суди уповноважені здійснювати перегляд судових рішень як касаційна інстанція?101	

Протягом якого строку та до якого суду необхідно звертатися з касаційною скаргою про перегляд судового рішення в касаційному порядку?	101
Що має бути зазначено в касаційній скарзі?	102
Протягом якого строку касаційна скарга має бути призначена до розгляду?	103
Чи може особа, яка звернулася до касаційного суду із скаргою доповнювати, змінювати, відкликати таку скаргу чи відмовитися від неї?	104
В яких межах касаційний суд здійснює розгляд справи?	104
Якими повноваженнями наділений касаційний суд за наслідками розгляду касаційної скарги?	105

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЗВ'ЯЗКУ З НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Що таке нововиявлені обставини?	111
Хто і протягом якого строку має право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?	112
До якого суду необхідно звертатися із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?	113
Що необхідно зазначити в заяві про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами?	113

ПРОХОДЖЕННЯ СУДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ В ТРЕТЕЙСЬКОМУ СУДІ

Що таке третейський суд та чим він відрізняється від державного суду?	115
Які переваги мають третейські суди перед системою державних судів?	115
Які спірні відносини мають право вирішувати третейські суди?	116
Чим визначаються правила розгляду справи третейським судом?	117
Що собою являє третейська угода, які існують її види та як вона укладається?	117

Що таке Положення про третейський суд?	118
Що таке регламент про постійно діючий третейський суд?	118
Що означає публікація Положення та Регламенту постійно діючого третейського суду?	118
Як сільський мешканець може дізнатися про наявність у районі (області) третейського суду?	119
Яким чином сільський мешканець може звернутися до третейського суду?	119
Що повинно зазначатися у позовній заяві, яка подається до третейського суду?	119
Яким чином може відреагувати позивач на позовну заяву?	120
За якою процедурою третейський суд здійснює розгляд справи?	120
Яким є порядок виконання рішення третейського суду?	121
Яким чином рішення третейського суду, яке добровільно не виконується іншою стороною, можна звернути до примусового виконання?	121
Яка процедура видачі виконавчого документа на підставі рішення третейського суду?	121

ДОДАТОК 1

ЗАЯВА про видачу судового наказу щодо стягнення суми боргу за договором оренди автомобіля	124
---	-----

ДОДАТОК 2

Витяг з Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито»	125
--	-----

ДОДАТОК 3

ПОЗОВНА ЗАЯВА про визначення порядку користування житловим будинком	126
---	-----

ДОДАТОК 4

ПОЗОВНА ЗАЯВА про визначення додаткового строку, достатнього для подання заяви про прийняття спадщини128

ДОДАТОК 5

ПОЗОВНА ЗАЯВА про спонукання оформлення прийнятої спадщини .129

ДОДАТОК 6

ПОЗОВНА ЗАЯВА про стягнення аліментів131

ДОДАТОК 7

ПОЗОВНА ЗАЯВА про розірвання шлюбу133

ДОДАТОК 8

ПОЗОВНА ЗАЯВА про розірвання шлюбу та поділ майна134

ДОДАТОК 9

ПОЗОВНА ЗАЯВА про стягнення боргу за договором позики136

ДОДАТОК 10

ПОЗОВНА ЗАЯВА про зміну дати звільнення і стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу138

ДОДАТОК 11

Витяг з Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду цивільних справ та їх розмірів» № 1258 від 21.12.2005 р. 140

ДОДАТОК 12

ЗАЯВА про залучення третьої особи в цивільній справі 2-100/07 . .141

ДОДАТОК 13

ЗАЯВА про виклик свідків142

ДОДАТОК 14

КЛОПОТАННЯ про призначення почеркознавчої експертизи143

ДОДАТОК 15

ЗАЯВА про витребування доказів145

ДОДАТОК 16

ЗАЯВА про забезпечення доказів146

ДОДАТОК 17

ЗАЯВА про забезпечення позову147

ДОДАТОК 18

КЛОПОТАННЯ про перенесення судового засідання у цивільній
справі 2-100/07 за позовом ... про визнання правочину
недійсним148

ДОДАТОК 19

МИРОВА УГОДА149

ДОДАТОК 20

ЗАЯВА про перегляд заочного рішення150

ДОДАТОК 21

ПОЗОВНА ЗАЯВА щодо оскарження (визнання протиправною)
бездіяльності Бубнівської сільської ради, яка порушує права
громадянина151

ДОДАТОК 22

ЗАЯВА про апеляційне оскарження Рішення від 01.07.2006 р.
Рівненського районного суду Рівненської області в цивільній справі
№ 456/06 за позовом ... про визнання договору купівлі-продажу
недійсним153

ДОДАТОК 23

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА на рішення Ірпінського міського суду
Київської обл. від 16.08.06 р. в цивільній справі № 2-15 за
позовом ... міської державної виконавчої служби
(МДВС) про виключення майна з акта опису154

ДОДАТОК 24

КАСАЦІЙНА СКАРГА на рішення Рівненського районного суду
Рівненської обл. від 03.05.06 р. та ухвалу апеляційного суду
Рівненської обл. в цивільній справі М 2-45 2006 р. за позовом
... про витребування майна від добросовісного набувача157

ДОДАТОК 25

ТРЕТЕЙСЬКА УГОДА160

ДОДАТОК 26

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАПИТ161

ДОДАТОК 27

ЗАЯВА про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи ...162

ДОДАТОК 28

ЗАЯВА про видачу рішення та виконавчого листа в цивільній
справі за позовом ... про стягнення боргу за договором позики ...164

Для нотаток

Інформаційне видання

**Як захистити свої права
через суд?**

Автор: Врублевський О. С.

Редактор: Стірска Н. М.

Інститут громадянського суспільства
м. Київ, бульв. Дружби народів 22, к. 21
тел./факс: 529-73-94
ел. пошта: csi@csi.org.ua
Інтернет сторінка: www.csi.org.ua

Виготовлено ТОВ „ІКЦ Леста“

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК 726 від 18.12.2001 р.

м. Київ, бульв. Дружби народів, 22, к. 21, тел. 529-07-32.

Підписано до друку з оригінал-макету 27.11.2007 р.

Формат 60x84/16. Гарнітура OfficinaSerifC. Папір офсетний.

Умовн.-друк. арк. 10,69. Обл.-вид. арк. 7,49. Наклад 1000 прим.
